

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

**UYGUN YATIRIM ALANLARI
ARAŞTIRMASI**

EDİRNE

YUYAA/00-5-10

**Mustafa ŞİMŞEK
Kd. Uzman**

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

**Eylül 2000
ANKARA**

TKB MATBAASI

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO.
TABLolar LİSTESİ	iii
SUNUŞ	vi
GİRİŞ	1
1. İLİN TANIMI (GENEL BİLGİLER)	2
2. COĞRAFİ KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ	3
2.1. COĞRAFİ KONUM VE DOĞAL YAPI.....	3
2.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ.....	7
3. ULAŞIM VE ENERJİ DURUMU	9
3.1. ULAŞIM-İÇME SUYU-HABERLEŞME.....	9
3.2. ENERJİ.....	11
4. EKONOMİK VE SOSYAL YAPI	13
4.1. NÜFUS.....	13
4.2. İSTİHDAM VE SOSYAL GÜVENLİK.....	15
4.3. EĞİTİM.....	18
4.4. SAĞLIK.....	22
4.5. TARIMSAL, HAYVANSAL ETKİNLİKLER VE ORMANCILIK.....	25
4.5.1. TARIM ARAZİSİNİN KULLANIMI.....	28
4.5.2. BİTKİSEL ÜRETİM.....	29
4.5.2.1. TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ.....	32
4.5.2.2. SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ.....	35
4.5.2.3. MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ.....	37
4.5.2.4. TARIMSAL ARAÇ VE GEREÇLER.....	39
4.5.2.5. GÜBRE KULLANIMI.....	41
4.5.3. HAYVANCILIK.....	42
4.5.3.1. HAYVAN VARLIĞI.....	42
4.5.3.2. KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYISI.....	45
4.5.3.3. HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ.....	47
4.5.3.4. CANLI HAYVANLAR VE HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİM DEĞERİ.....	50
4.5.4. TARIMSAL KREDİLER.....	52
4.5.5. ORMANCILIK.....	54
4.6. MADENCİLİK.....	54
4.7. İMALAT SANAYİ.....	55
4.8. TURİZM.....	65

	SAYFA NO.
4.9. TEŞVİK DURUMU.....	71
4.10. TİCARET, BANKACILIK VE GELİR DURUMU.....	74
4.10.1. TİCARET	74
4.10.2. BANKACILIK.....	77
4.10.2.1. MEVDUAT.....	78
4.10.2.2. KİŞİ BAŞINA MEVDUAT	79
4.10.2.3. KREDİLER.....	80
4.10.2.4. KİŞİ BAŞINA KREDİ.....	81
4.10.2.5. KREDİ/MEVDUAT ORANI	82
4.10.3. GELİR DURUMU.....	83
4.10.3.1. SEKTÖREL DAĞILIM	84
4.10.3.2. BÖLGE VE TÜRKİYE İÇİNDEKİ YERİ	86
4.10.3.3. KİŞİ BAŞINA GSYİH	87
4.10.3.4. İLÇELERE GÖRE DAĞILIM	89
4.11. SOSYO-EKONOMİK GELİŞİMİŞLİK DURUMU	90
5. YÖRENİN EKONOMİK GELİŞME YÖNÜNDEN ANALİZİ	95
5.1. MEVCUT DURUM.....	97
5.2. YATIRIM ORTAMINI İYİLEŞTİRMEK İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER.....	101
6. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI.....	106
6.1. DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ.....	106
6.2. UYGUN YATIRIM KONULARI.....	107
6.2.1. DOĞAL KAYNAK POTANSİYELİNİ DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK YATIRIMLAR	108
6.2.2. TALEBİ KARŞILAMAYA YÖNELİK YATIRIMLAR	110
6.3. DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE GÖRE ÖNERİLERİN SINIFLANDIRILMASI	113
7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	123
EK 1: HAYVANSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRMEDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER VE ÖNERİLER.....	128
EK 2: İLDE SANAYİ ÜRETİMİNİ GELİŞTİRMEYE ETKİLİ FAKTÖRLER VE ÖNERİLER.....	140
EK 3: YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI	142
YARARLANILAN KAYNAKLAR	154

TABLolar LİSTESİ

	SAYFA NO.
TABLO 1: İL MERKEZİNİN DİĞER İLÇELERE VE ÖNEMLİ MERKEZLERE UZAKLIĞI	10
TABLO 2 : EDİRNE İLİ NET ELEKTRİK TÜKETİMİNİN ABONE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI	12
TABLO 3 : SAYIM YILLARINA GÖRE ÜLKE VE EDİRNE NÜFUSU İLE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZLARI.....	13
TABLO 4 : EDİRNE NÜFUSUNUN YERLEŞİM MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI VE NÜFUS YOĞUNLUĞU	14
TABLO 5 : MARMARA BÖLGESİ İLLERİNİN NET GÖÇ VE NET GÖÇ HIZLARI (1985-1990).....	15
TABLO 6 : EDİRNE İLİ İKTİSADİ FAAL NÜFUSUNUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI	16
TABLO 7: İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNA YAPILAN BAŞVURULAR VE İŞE YERLEŞTİRİLENLER.....	17
TABLO 8: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDAKİ NÜFUSUNUN DAĞILIMI VE GENEL NÜFUSA ORANI (1998).....	18
TABLO 9: OKUMA - YAZMA ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI	19
TABLO 10: EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI (1997/1998 ÖĞRETİM YILI).....	21
TABLO 11: OKUL GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (%)1995-1996	22
TABLO 12 : EDİRNE İLİ YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ ÇALIŞMALARI	23
TABLO 13: ÇEŞİTLİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ.....	24
TABLO 14: EDİRNE İLİ TOPLAM TARIMSAL İŞLETME SAYISI VE İŞLEDİKLERİ ARAZİ MİKTARI.....	26
TABLO 15: EDİRNE İLİ TARIMSAL HASILASININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ VE BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL HASILASI İÇİNDEKİ YERİ (CARİ FİYATLARLA) (MİLYAR TL)27	27
TABLO 16: EDİRNE İL ARAZİSİNİN KULLANIMA GÖRE DAĞILIMI.....	28
TABLO 17: İL TARIM ALANLARININ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI.....	29
TABLO 18: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ (1998).....	31
TABLO 20: EDİRNE İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)	34
TABLO 21: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (TON)	35
TABLO 22: EDİRNE İLİ SEBZE ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE SEBZE ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)	36
TABLO 23: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (TON)	37
TABLO 25: EDİRNE İLİ MEYVE ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE MEYVE ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)	38
TABLO 25 : İL, BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL ALET VE MAKİNALAR SAYISI (1998)	39

	SAYFA NO.
TABLO 26: 1998 YILI İTİBARIYLA GÜBRE KULLANIMININ DAĞILIMI.....	41
TABLO 27: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ CANLI HAYVAN VARLIĞI (ADET).....	43
TABLO 28: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE CANLI HAYVAN VARLIĞI, 1998	45
TABLO 29: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ SAĞILAN-KESİLEN HAYVAN SAYILARI (BAŞ).....	46
TABLO 30: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI (1998).....	47
TABLO 31: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (TON)	47
TABLO 32: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (1998).....	48
TABLO 33: SÜT ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA VERİM (1998).....	49
TABLO 34: ET ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA KARKAS AĞIRLIK (1998)	50
TABLO 35: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİM DEĞERİ (1998)	51
TABLO 36: 1999 YILI İTİBARIYLA TARIMSAL KREDİLERİN DAĞILIMI.....	53
TABLO 37: EDİRNE İLİ MADEN VARLIĞININ DAĞILIMI VE NİTELİĞİ	55
TABLO 38: EDİRNE'DEKİ SANAYİ TESİSLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI	57
TABLO 39 : İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE EDİRNE'DEKİ İŞYERİ SAYISI	58
TABLO 40: EDİRNE İMALAT SANAYİNDEKİ İŞYERİ SAYISI, ÇALIŞILAN İŞÇİ-SAAT TOPLAMI, ÇEVİRİCİ GÜÇ KAPASİTESİ, STOK DEĞİŞMELERİ, SABİT SERMAYEYE YAPILAN İLAVELER VE KATMA DEĞER (1997).....	59
TABLO 41: EDİRNE İLİ SANAYİ HASILASININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ VE BÖLGE VE TÜRKİYE SANAYİ HASILASI İÇİNDEKİ YERİ (CARİ FİYATLARLA) (MİLYAR TL)	60
TABLO 42: KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİ İŞYERİ SAYISI VE İSTİHDAM DURUMU	62
TABLO 43: KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİNDE YARATILAN KATMA DEĞER (MİLYAR TL).....	63
TABLO 44: EDİRNE'DE FAAL OLAN KSS'LERİNİN DAĞILIMI.....	64
TABLO 45: YILLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE, MARMARA BÖLGESİ VE EDİRNE İLİNE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN DAĞILIMI	73
TABLO 46: EDİRNE İLİNE VERİLEN TEŞVİKLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI.....	73
TABLO 47: EDİRNE'DE TİCARET SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞYERİ SAYISI VE TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRMASI	75
TABLO 48: EDİRNE'DE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN İLÇE BAZINDA ŞUBE DAĞILIMI (31.12.1997).....	77
TABLO 49: EDİRNE İLİ TOPLAM BANKA MEVDUATININ DAĞILIMI (MİLYAR TL.)	78
TABLO 50: BANKA MEVDUATI AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1999).....	79
TABLO 51: EDİRNE İLİ TOPLAM BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI (MİLYAR TL.)	80

	SAYFA NO.
TABLO 52: BANKA KREDİLERİ AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1999).....	81
TABLO 53: KREDİ/MEVDUAT ORANI AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (%).....	82
TABLO 54: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ.....	83
TABLO 55: EDİRNE İLİ GSYİH'NİN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1998).....	85
TABLO 56: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ TÜRKİYE VE MARMARA BÖLGESİ GSYİH'SI İÇİNDEKİ YERİ (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARIYLA) (MİLYAR TL).....	86
TABLO 57: EDİRNE İLİ KİŞİ BAŞINA GSYİH'SININ BÖLGE VE TÜRKİYE KİŞİ BAŞINA GSYİH'SI İLE KARŞILAŞTIRMASI (CARİ FİYATLARLA).....	87
TABLO 58: İLLERİN KİŞİ BAŞINA GSYİH SIRALAMASI (1998).....	88
TABLO 59: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI (1996).....	89
TABLO 60: İLLERİN SOSYO – EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI.....	91
TABLO 61 : GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI.....	93
TABLO 62: İLÇELER İTİBARIYLA SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI.....	94
TABLO 63 : TARIM VE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	114
TABLO 64 : SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	116
TABLO 65 : ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ TESPİT EDİLEBİLEN TAHMİNİ KURULU KAPASİTELERİ, YATIRIM TUTARLARI VE İSTİHDAM DURUMU.....	121

SUNUŞ

Bölgelerarası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıkları ülkemizin en temel sorunlarından birisidir. Gelişmişlik açısından ortaya çıkan bu farklılıklar sadece geri kalmış bölgeler açısından değil, gelişmiş bölgeler açısından da düzeltilmesi gereken çok önemli sorunlara neden olmaktadır. Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) söz konusu farklılıkların giderilmesinde, girişimcilere kredilendirme esaslı desteğinin yanısıra bilgilendirme/yönlendirme temelinde de yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Özel sektörün yatırım tercih ve kararlarına özellikle yöresel boyutta yardımcı olma temel amacından hareketle sürdürülmekte olan Yöresel Uygun Yatırım Alanları çalışmaları, TKB'nin ülke ve bölge kalkınmasına verdiği bilgi temelli desteklerden birisidir. Böyle bir amaca hizmet etmek gayesiyle hazırlanan bu araştırma raporu, Edirne ilindeki yatırım dinamiklerini etkileyerek ilin ekonomik kalkınmasına/gelişmesine yardımcı olduğu ölçüde amacına ulaşmış olacaktır. Saygılarımla.

Taci BAYHAN

Yönetim kurulu Başkanı ve Genel Müdür

GİRİŞ

Ülkemizin kalkınmasında tarımsal etkinliklerin yanında, sanayileşme yolunda gerçekleştirilen girişimler ve mevcut kaynakların rasyonel ve verimli olarak kullanılmaları kritik bir önem taşımaktadır. Sanayileşme sürecinde mevcut sanayi yapısının geliştirilmesinin yanısıra, geleceğe yönelik yeni sanayilerin kurulması yolunda gerekli araştırma ve değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Bu bağlamda; kurulacak sanayi tesisleri için bölge, ülke ve uluslararası pazarlar bazında arz-talep analizi yapılması, sanayi dalları arasındaki dikey ve yatay entegrasyon koşullarının incelenmesi ve bu amaçla kurulacak olan sanayinin ileriye ve geriye doğru bağlantılarının araştırılması, hammadde kaynaklarına ve pazara yakınlık gibi faktörlerin göz önüne alınarak doğru kuruluş yerinin seçilmesi, optimum ölçek büyüklüğü ve uygun teknolojinin belirlenmesi ve yörenin işgücü potansiyelinin ve istihdam koşullarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca geleceğe yönelik sanayilerin kurulabilmesi için yüksek teknolojilerin (elektronik, bio-genetik teknolojisi vb.) kullanıldığı sanayi dallarının incelenmesi, talepteki değişmelere çok kısa bir zamanla uyum gösterebilen "esnek üretim sistemleri" nin (post-fordist üretim sistemleri) değerlendirilmesi ve uluslararası pazarlarda rekabet gücüne sahip sanayi kollarının saptanması gerekmektedir.

Bu araştırma ekonomik ve sosyal yapısı büyük ölçüde tarımsal kaynak potansiyeline bağlı olan Edirne ilinde gelecekteki tarımsal ve sınai üretim deseninin yeni alternatiflerle çeşitlendirilmesi konusunda beliren gereklilikten hareketle; çeşitli bulguları saptamak, kullanılmayan potansiyelleri ortaya çıkarmak ve bunların ışığında yapılacak değerlendirmelerle uygun yatırım konularının saptanmasına yöneliktir.

Edirne ili genelinde yapılan incelemeler sonucu öngörülen yatırım konuları, bir ön değerlendirme niteliğinde olup, yatırımlara ve/veya yeni üretim alanlarına yönelme kararı verildiği takdirde, konu ile ilgili daha detaylı araştırmalarla, yapılabilirlik etüdü ve projelerinin hazırlanması gerekmektedir.

1. İLİN TANIMI (GENEL BİLGİLER)

Yüzölçümü	:	6.276 km ²
Nüfusu (1997)	:	398.125
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı (1990-1997)	:	%0-2.27
Nüfus Yoğunluğu (1997)	:	63 kişi/km ²
Şehirleşme Oranı (1997)	:	%56.6
Okur-Yazarlık Oranı (1990)	:	%84.30
Üniversite Bitirenlerin Okul Bitirenlere Oranı (1990)	:	%4.19
Tarım İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (1990)	:	%59.78
Sanayi İşkolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı (1990)	:	%7.76
Yatak İşgal Oranı (1998)	:	%56.2
Onbin Kişiye Düşen Kadro Yatak Sayısı (1998)	:	19.3
Mütehassıs Hekim Başına Kişi Sayısı (1996)	:	1.442
Bitkisel Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı (1998)	:	%1.34
Hayvan Başına Süt Verimi (1998) (Koyun/İnek) (Kg)	:	59/2.534
Hayvan Başına Et Verimi (1998) (Koyun/Sığır) (Kg)	:	21/204
Canlı Hayvan Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı (1998)	:	%2.97
Hayvansal Ürünler Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı (1998)	:	%08.2
İmalat Sanayii İşyeri Sayısı 10+ (1997)	:	64
Çalışan Başına İmalat Sanayi Katma Değeri (1997) (Milyon TL.)	:	3.546
Sanayi Hasılasının Türkiye İçindeki Yeri (cari fiy.) (1998)	:	%05.2
Tarımsal Hasılasının Türkiye İçindeki Yeri (cari fiy.) (1998)	:	%1.71
Gayri Safi Yurtiçi Hasılasının Türkiye İçindeki Yeri (sab.fiy.)(1998)	:	%06.4
Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (1998)	:	4.253 \$
Kişi Başına Banka Mevduatı (1999) (TL.)	:	386.487.938
Banka Mevduatının Türkiye İçindeki Yeri (1999)	:	%03.5
Kişi Başına Banka Kredileri (1999) (TL.)	:	263.437.999
Banka Kredilerinin Türkiye İçindeki Yeri (1999)	:	%05.4
Kredi/Mevduat Oranı (1999)	:	%68.2
Elektrik Tüketiminin Türkiye İçindeki Yeri (1998)	:	%06.9
Kişi Başına Elektrik Tüketimi (1998) (kWh/kişi)	:	1.520
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Grubu ve Sıralaması	:	3. Derece/18.

2. COĞRAFI KONUM VE İKLİM ÖZELLİKLERİ

2.1. Coğrafi Konum ve Doğal Yapı

Edirne ili, Marmara Bölgesi'nde Trakya yarımadasının batısında yer almaktadır. Meriç Havzası'nda yer alan il toprakları, 40° 30' ve 42° 00' kuzey enlemleri ile 26° 00' ve 27° 00' doğu boylamları arasında kalmaktadır.

6.276 km²'lik alanıyla Türkiye topraklarının %8'ini kaplayan ilin merkezinin denizden yüksekliği, yaklaşık 41 m.'dir.

İlin doğusunda Kırklareli'nin Pehlivanköy, Merkez ve Kofcaz; Tekirdağ'ın Malkara ve Hayrabolu; Çanakkale'nin Gelibolu ilçeleri; batısında Yunanistan; kuzeybatısında Bulgaristan; güneyinde ise Ege Denizi bulunmaktadır.

Türkiye'nin batı sınır topraklarının önemli bir bölümünü içine alan Edirne İli'nin Bulgaristan'la 88 km'lik bir sınırı vardır. Bulgaristan'la olan sınır, Kırklareli il sınırından başlar, Tunca Irmağı'nı keser ve güneybatı yönünde uzanarak Meriç Irmağı'nda sona erer. Burada Türk, Bulgar ve Yunan sınırları birleşir.

Meriç Irmağı ilin Yunanistan'la sınırını oluşturur. Irmağın doğu yakası Edirne, batı yakası Yunanistan'dır. Ancak, Karaağaç ve Bosna köylerini içine alan toprak parçası, Meriç'in batısında kalmasına karşın, Edirne'nindir. Edirne-Yunanistan sınırının uzunluğu 204 km'dir. Bu sınır, Enez'de sona erer.

Edirne toprakları genel olarak geniş düzlükler ve basık tepelerle kaplı bir havzadır. Bu havzayı batıdan Meriç Vadisi ve bu vadede akan Meriç Irmağı böler. Havza, kuzeydoğudan Istranca Dağları (Yıldız Dağları) ile çevrilmiştir. Yunanistan ve Bulgaristan topraklarında da süren Meriç Havzası'nı batıdan kuşatan Rodop Dağları, Edirne'nin kuzeybatısında

Istranca Dağları'na iyice yaklaşır. İl topraklarının doğusu geniş düzlükler, Uzunköprü ve Kuru Dağları'yla çevrilidir. Güneyi ise, Saros Körfezi'yle sınırlanır.

%89'unu tarıma elverişli alanların oluşturduğu il topraklarının yaklaşık %78'i platolar durumundadır. Ovalar ise il topraklarının %17'sini kaplamaktadır. Nüfus büyüklüğü açısından 48. sırada bulunan Edirne'nin 1997'de 398.125 olan nüfus varlığının ülke toplam nüfusu içindeki payı %6.3'dür.

Yeryüzü şekilleri: Balkan Yarımadası'nın güneydoğu kesimindeki Trakya bölgesinde yer alan Edirne ili, yeryüzü şekilleri bakımından çeşitlilik gösterir. Bu çeşitliliği, farklı yükseltiler gösteren dağ ve tepeler ile, daha az yükseltide olan platolar ve ovalar oluşturur. İlin kuzey ve kuzeydoğusu ile güney ve güneydoğusu dağlar ve platolarla kaplıdır. Bu iki dağlık alan arasında kalan ve Ergene Irmağı'nın kolları ile yarılmış, az eğimli, engebeli alanlar Trakya peneplenini oluşturur.

Meriç Havzası'nın yükseltisi fazla değildir. Yapılan hesaplamalara göre Trakya'nın ortalama yükseltisi 180 m'dir. Bu değer, Türkiye'nin 1.132 m olan ortalama yükseltisinin çok altındadır. Trakya'da yükseltisi 0-250 m arasında olan yerler, bölge genel yüzölçümünün %83'ünü oluşturur. Bu oran, Meriç Havzası'nda bulunan Edirne'de daha da yüksektir.

Dağlar: Edirne İli'nde dağlar fazla yer kaplamaz. İli, Istranca Dağları (590 m) kuzey ve kuzeydoğudan, Uzunköprü Dağları (378 m) doğudan, Kuru (725 m) ve Çandır (385 m) Dağları ise güney ve güneydoğudan kuşatır.

Ovalar ve yaylalar: Edirne il topraklarının büyük bir bölümü ovalar ve ova görünümlü platolarla kaplıdır. Meriç Vadisi'nde *Kazanova Ovası*, Tunca Irmağı Vadisi'nde *Tunca Ovası*, Ergene Vadisi'nin tümünü ve Uzunköprü ve Meriç İlçe topraklarının bir bölümünü kaplayan *Ergene Ovası*, İspala İlçesi topraklarının çoğunu kaplayan *İpsala Ovası* başlıca önemli ovalardandır. Edirne İli'nde yaylalık alan yoktur. Ancak, yayla kapsamı içinde

düşünülebilecek küçük alanlar vardır. Bunlar; Enez İlçesi'nde Çandır, Hisarlı ve Yazır; Keşan İlçesi'nde Yerlisu; Lalapaşa İlçesi'nde Ömeroba ve Süleymandanişment yaylalarıdır. Bu yaylaların tümü su kaynakları açısından zengindir.

Vadiler: Edirne İli'nde üç önemli vadi bulunmaktadır. Bunlar Tunca, Meriç ve Ergene Vadileridir. İlin önemli ve verimli ovaları bu vadilerde toplanmış durumdadır.

Meriç Vadisi: Trakya Bölgesi'ndeki Meriç Havzası, kuzeyde Bulgaristan ve Istranca Dağları'nın su bölümü sınırına dayanmakta; doğuda Vize, Saray ve Çerkezköy ilçelerini içine almakta; güneyde ise Çorlu İlçesi ve Tekirdağ İli'nin kuzeyinden geçerek Saros Körfezi'ne dek ulaşmaktadır. Havzanın sularını Meriç, Tunca ve Ergene vadilerinden akan akarsular boşaltır.

Ergene Vadisi: Ergene Irmağı'nın aktığı vadidir. Istranca Dağları'nın batı eteklerinden başlar. Önce dar ve dik olan vadi, Edirne il sınırlarına girdikten sonra geniş düzlükler oluşturur. Bu düzlüklerde Ergene Ovası yer alır. Ergene Vadisi, Meriç-İpsala sınırında Meriç Vadisi ile birleşir.

Tunca Vadisi: Istranca Dağları'nın il sınırları içine giren bölümünde, Tunca Irmağı'nca oyulmuş bir vadidir. Vadi önceleri dar iken, Edirne Kenti'ne doğru yaklaşıldıkça tabanı genişler. Tunca Ovası bu geniş taban üzerinde bulunur.

Akarsular: Edirne'de akarsuların rejimi düzensizdir. Genellikle ilkbahar, bazen de sonbahar yağmurları ve eriyen karların etkisiyle ırmakların su düzeyi 4 ile 7 m. arasında yükselir. Akarsu kıyıları su altında kalır. Yaz aylarında su düzeyleri oldukça düşer.

İl sınırları içindeki Ergene, Meriç ve Tunca ovalarının yükseklikleri güneyden kuzeye doğru artar. İldeki bu ovalık alanları, Meriç Irmağı ile kolları olan Tunca, Arda ve Ergene sular.

Meriç Irmağı: “Meriç”in sözlük anlamı “çağıltılı akan su”dur. Bulgaristan’da Rodop Dağları üzerinde bulunan Rila Dağı’ndan doğar. Filibe-Meriç ovalarını sulayarak Bulgaristan-Yunanistan sınırını çizer. Sonra, Bulgaristan-Yunanistan-Türkiye sınırlarının kesiştiği noktadan geçer ve Karaağaç İstasyonu kuzeyinden Edirne il sınırlarına girer. Türkiye-Yunanistan sınırının bir bölümünü çizer. Irmağın Türkiye-Yunanistan sınırı boyunca uzunluğu 211 km’dir. İrmaktan, çevre ovalara ekilen çeltik, pancar gibi yazlık ürünlerin sulanmasında yararlanılmaktadır.

Ergene Irmağı: Ergene, Istranca Dağları’ndaki Karatepe’den çıkar. Uzunluğu, yaklaşık 230 km’dir. Kırklareli’nin Pehlivan köy İlçesi’nden Edirne topraklarına girer. Uzunköprü, Meriç ve İpsala ilçe topraklarının bir bölümünü sular. İpsala-Sarıcaali Köyü’nün Hancağız yöresinde Meriç’e katılır.

Tunca Irmağı: Bulgaristan’da bulunan Balkan Dağları’nın Yumrukçal Tepesi’nden doğar. Kızanlık Ovası’nı sulayarak, Suakçağı yöresine gelir ve Edirne il topraklarına girerek, Edirne il sınırları içinde 32 km. akar. İl sınırları içindeki uzunluğu, yaklaşık 27 km’dir. Derinliği en çok 5 m’dir.

Bu ırmaklardan başka il topraklarını sulayan diğer akarsular; Keşan Deresi, Büyükdoğanca Deresi, Pravadi Deresi, Süleoğlu Deresi, Basamaklar Deresidir.

Göller: Edirne İli’nde, akarsular dışında kalan yüzey sularını, doğal göller, barajlar, rezervuarlar ve göletler oluşturur. Doğal göllerin başlıcaları Meriç’in denize döküldüğü Enez yöresindedir. Bu göller Gala Gölü, Dalyan Gölü, Taşaltı Gölü, I. ve II. Tuzla Gölleri, Bücürmene Gölü, Sığırcık Gölü, Pamuklu Göl ve Göl Baba gölleridir. Bu irili ufaklı göllerde balıkçılık, çeltikçilik ve avcılık yapılmaktadır.

Barajlar: Edirne hudutları içinde 18 adet gölet, 4 adet baraj ve bir regülatör bulunmaktadır. Sulama amaçlı kurulmuş olan bu barajlardan Altinyazı 4.25 km², Kadıköy 6.20 km², Süleoğlu 2.88 km², Sultanköy 3.37 km² yüzölçümüne sahiptir. Ergene Irmağı’nın yan kolu

olan Basamak Deresi üzerinde kurulmuş olan Alıç Regülatörü ise yaklaşık 9 metre yüksekliğinde ve 900 metre uzunluğundadır. Topladığı suları 12 km'lik bir kanalla Altinyazı Barajı'na aktarmaktadır.

2.2. İklim Özellikleri ve Bitki Örtüsü

Edirne, hem Akdeniz ikliminin hem de Orta Avrupa'ya özgü kara ikliminin etkisi altında kalan bir geçiş bölgesidir. Bölge Karadeniz, Ege ve Marmara denizlerinin de etkileriyle zaman zaman ve yer yer farklı iklim özellikleri gösterir. Kışları, Akdeniz iklimi etkisini gösterdiği zamanlarda ılık ve yağışlı, kara iklimi etkisini gösterdiğinde de oldukça sert ve kar yağışlı geçmektedir. Yazlar sıcak ve kurak, bahar dönemi ise yağışlıdır. İlin bitkisel üretim açısından önem taşıyan Ergene Havzası'nda ise sert bir kara iklimi egemendir. Çevresi dağlarla sınırlı olan bu yörenin denizlerden gelen yumuşatıcı etkilere kapalı olması bu iklim yapısını ortaya çıkarmaktadır.

Uzun yıllar yapılan meteoroloji ölçüm ve değerler sonucuna göre (gözlem süresi 62 yıl); Edirne'de yıllık sıcaklık ortalaması 13.4°C'dir. İlde en sıcak aylar Haziran, Temmuz, Ağustos, en soğuk aylar ise, Aralık ve Ocaktır. İlde en yüksek sıcaklık 41.5°C ile (23.7.1934'te) Temmuz ayında, en düşük sıcaklık -22.2°C ile (25.1.1942'de) Ocak ayında, ortalama güneşlenme süresi günde 6 saat 24 dakika, yıllık ortalama oransal nem %70, yıllık ortalama yağış miktarı 585.9 mm, yıllık yağışlı gün sayısı 107.1, günlük en çok yağış miktarı 110.0 mm ile Ekim ayında, yıllık ortalama karla örtülü gün sayısı 15.0, yıllık ortalama donlu gün sayısı 56.6 olarak tespit edilmiştir. Ortalama rüzgar hızınının 1.7 m/sn olduğu Merkez İlçe'de egemen rüzgar, yıl içerisinde toplam 4.018 kez esen kuzeydir (yıldız). Bunu kuzey-kuzeybatı (yıldız-karayel) ve güneydoğu (keşişleme) rüzgarları izlemektedir. Merkez İlçe'de en hızlı rüzgar, saniyede 28.9 m hızla esen güneydir (kible).

İlde bağıl nem oldukça yüksektir. Bu durum, bitki örtüsü üzerinde olumlu bir etki yapmaktadır. Topraklar bitki örtüsünün çeşitliliğine ve gelişimine elverişlidir. Kalkersiz

kahverengi orman toprakları ve kalkersiz kahverengi topraklar, bölge iklim koşullarına uyum sağlayabilecek doğal bitki türlerinin gelişimine uygundur.

İklim, toprak ve topografya koşullarına bağlı olarak Edirne'nin bitki örtüsü, üç bölümde incelenir: Ormanlar, stepler ve makiler.

İlde ormanlık alanlar azdır. Ormanlar, Istranca Dağları'nın il sınırları içinde kalan bölümlerine, güneydeki Kuru Dağları'nın kuzey ve güney yamaçlarına ve bu dağlık alanların çevresindeki platolara dağılmıştır. Genellikle, sapsız meşe, saplı meşe, macar meşesi, tüylü meşe ve saçlı meşe ağaçlarından oluşur. Yer yer meşe baltalıkları içinde gürgen, dişbudak, karaağaç, kızılçık, karaçalı, çınar ve akçaağaç topluluklarına da rastlanır. Ayrıca, Saros Körfezi'ne koşut olarak uzanan Kuru Dağları'nda, karaçam ve kızılçam gibi ibrelili ağaçlardan oluşan çam ormanları vardır.

Step alanı, bütün Ergene Havzası'nı kaplar. Havzanın büyük bir bölümü ağaçtan yoksundur. Ancak, havza iklim yönünden doğal step alanının dışında kaldığından, küçük orman parçaları vardır. Bu ormanları tüylü meşe, mazi meşesi, macar meşesi, karaağaç ve karaçalı gibi doğal bitki türleri oluşturur.

Makilikler ise, Kuru Dağları ile Saros Körfezi arasındaki alanda yayılır. Makilik alanlar kermes meşesi, akçakesme, ladin, zeytin ve katran ardıçlarıyla kaplıdır. Aynı kesimde, dağınık olarak yapraklılardan karaçalı, ibrelilerden kızılçam bulunur.

İl arazisinin kullanım şekline göre dağılımına baktığımızda; 627.595 ha. olan toplam arazinin %60'ının (375.580 ha.) tarımsal araziden, %13'ünün (81.279 ha.) çayır-mera arazisinden, %16'sının (104.228 ha.) orman arazisinden ve %11'inin de (66.508 ha.) tarım dışı araziden oluştuğu görülmektedir.

3. ULAŞIM VE ENERJİ DURUMU

3.1. Ulaşım-İçme Suyu-Haberleşme

Edirne ili Avrupa'yı Anadolu'ya dolayısıyla Ortadoğu'ya bağlayan anayol üzerinde kurulmuş stratejik bir kentimizdir. İlde ulaşım demiryolu ve karayolu ile sağlanmaktadır.

Edirne ili Kapıkule hudut kapısı ile Bulgaristan, Pazarkule ve İpsala hudut kapıları ile Yunanistan üzerinden Türkiye'nin Avrupa ile demiryolu bağlantısını temin etmektedir. İlin Gelibolu-Çanakkale üzerinden Ege Bölgesiyle, İstanbul üzerinden Anadolu ile karayolu bağlantısı bulunmaktadır. İl D-100 karayolunun İstanbul'a ulaşmadan önceki son uğrak yeridir. Ayrıca Trakya'da en önemli devlet yolu olan D-100 karayolunu 6-10 km. arasında değişen mesafe ile kuzeyden izleyen yeni Trakya Otoyolu da (TEM) Edirne'yi Anadolu'ya bağlayan diğer önemli bir yoldur.

Edirne ili genelindeki köylerin köy yolu sorunu bulunmamaktadır. 1999 yıl sonu itibariyle, İl köy yolları ağı toplamı 2.534 km. olup; 753 km.'si asfalt, 1.001 km.'si stabilize, 117 km.'si tesviyeli yol ve 663 km.'si de ham yoldur. İlde 275 km. devlet yolu, 418 km. il yolu ve 61 km. otoyol mevcuttur.

İlde, Karayolları Genel Müdürlüğü'nce tespit edilen 41 km. uzunluğunda yeni bir güzergah olan Edirne-Lalapaşa-Hamzabeyli Hudut Yolu projesi devam etmektedir. Yapımına 1 Mart 1997 tarihinde başlanan yolun proje tutarı 9 trilyon 448 milyar TL. olup 2001 yılında bitirilmesi öngörülmüştür. Halen %31 fiziki gerçekleşmesi olan projenin, öngörülen sürede tamamlanabilmesi için 2000 yılı birim fiyatları ile toplam 5 trilyon 536 milyar TL. ödeneğe ihtiyaç olduğu belirtilmektedir.

İlde havayolu ulaşımı bulunmamaktadır. İl Özel İdaresi tarafından Merkez Demirhanlı Köyü sınırları içinde bulunan 210.025 m²'lik bir araziye Edirne Mimar Sinan Havaalanı inşasına başlanmış olup, 1997 yılı birim fiyatlarına göre 565 milyar TL. keşif bedelli pist inşaatının ihalesi 263.346,5 milyon TL. ihale bedeli ile 16 Eylül 1997 tarihinde yapılarak 5

Kasım 1997 tarihinde temeli atılmıştır. Edirne Mimar Sinan Havaalanının pist uzunluğu 3.000 m., genişliği ise 45 m. olarak planlanmış olup halen İl Özel İdaresinin Bütçesiyle inşaatına devam edilmektedir. Projenin Devlet Yatırım Programına alınması için çalışmaların devam ettiği belirtilmiştir.

İl merkezinin komşu ülkelere, diğer ilçelere ve önemli merkezlere olan uzaklıkları Tablo 1’de verilmiştir.

TABLO 1: İL MERKEZİNİN DİĞER İLÇELERE VE ÖNEMLİ MERKEZLERE UZAKLIĞI

İl Adı	Uzaklık (Km)	Ülke Adı	Uzaklık (Km)
ANKARA	681	BULGARİSTAN	18
BALIKESİR	411	YUNANİSTAN	13
BİLECİK	478	İlçe Adı	Uzaklık (Km)
BURSA	420	ENEZ	160
ÇANAKKALE	217	HAVSA	27
İSTANBUL	228	İPSALA	110
KIRKLARELİ	62	KEŞAN	112
KOCAELİ	339	LALAPAŞA	27
SAKARYA	376	MERİÇ	93
TEKİRDAĞ	137	SÜLEOĞLU	34
YALOVA	404	UZUNKÖPRÜ	68

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü, Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü

İl genelindeki 248 köyün 215’inde yeterli içme suyu mevcut olup, yerüstü su kaynaklarının olmaması nedeniyle 33 köyün içme suyu istenilen düzeyde değildir. 2000 yılı itibariyle kapalı şebeke ile evlere su verilen köy sayısı 201’dir.

Önemli bir yol kavşağında oluşu ve bir sınır kenti olması nedeniyle Edirne ili haberleşme alanında Türkiye geneline oranla gelişmiş bir ilimizdir. İldeki bütün köylere otomatik santralli telefon hizmeti götürülmüştür. 31 Mayıs 2000 tarihi itibariyle, santral kapasitesi 137.782 hat olup 129.903 kayıtlı abone bulunmaktadır.

Edirne iline yönelik kamu yatırım harcamalarının gelişimi incelendiğinde; 1990 yılında cari fiyatlarla 116.904 milyon TL. olan yıllık il kamu yatırım harcamalarının 1990-1998 döneminde yaklaşık 46 kat artarak 1998 yılında 5.433.291 milyon TL. olarak gerçekleştiği

görülmektedir. Aynı dönemde Marmara Bölgesi yıllık kamu yatırım harcamaları 119 kat ve Türkiye kamu yatırım harcamaları 127 kat artmıştır. İl kamu yatırım harcamalarının Bölge kamu yatırım harcamaları içindeki payı %1.2 ve Türkiye kamu yatırım harcamaları içindeki payı ise %1.7 olmuştur.

Kamu yatırım harcamalarının sektörel dağılımına baktığımızda, 1998 yılı il kamu yatırım harcamalarının %37.35'ini sağlık sektörü, %33.59'unu eğitim, %21.02'sini tarım ve %8.07'ünü diğer kamu hizmetleri yatırım harcamaları oluşturmuştur.

Kişi başına düşen kamu yatırım harcamaları açısından baktığımızda, 1998 yılı itibariyle il kişi başına kamu yatırım harcaması 13.6 milyon TL. olarak gerçekleşirken, bu rakam Marmara Bölgesi'nde 27.1 milyon TL. ve Türkiye genelinde 49.8 milyon TL. olmuştur.

3.2. Enerji

İl genelindeki köylerin tamamı elektrik enerjisinden yararlanmaktadır.

1998 yılı itibariyle, Edirne ili toplam net elektrik tüketimi 604.099 MWh olup, kişi başına elektrik tüketimi 1.520 kWh/kişidir. Aynı yıl kişi başına elektrik tüketimi Marmara Bölgesi için 2.056 kWh/kişi ve Türkiye için 1.383 kWh/kişi olarak gerçekleşmiştir. Edirne ili net elektrik tüketiminin Marmara Bölgesi elektrik tüketimi içindeki payı %1.79, Türkiye elektrik tüketimi içindeki payı ise %6.9'dur. Son üç yılın tüketim rakamlarına baktığımızda; Edirne ili net elektrik tüketiminin her yıl artış göstermesine rağmen, gerek Bölge gerekse Türkiye tüketimi içindeki payının azaldığı görülmektedir.

Edirne ili net elektrik tüketiminin yıllar itibariyle abone gruplarına göre dağılımı Tablo 2'de verilmiştir.

TABLO 2 : EDİRNE İLİ NET ELEKTRİK TÜKETİMİNİN ABONE GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

Abone Cinsi	1996		1997		1998	
	Tüketim (MWh)	Abone Sayısı	Tüketim (MWh)	Abone Sayısı	Tüketim (MWh)	Abone Sayısı
Meskenler	93.723	118.864	112.095	128.337	123.043	127.934
Ticarethaneler	29.699	19.056	33.992	19.954	38.985	20.728
Resmi Daireler	65.296	2.089	51.889	2.536	52.319	2.587
Sanayi İşletmeleri	293.280	2.935	316.011	2.635	307.703	2.652
Tarımsal Sulama	40.347	507	42.298	577	36.434	623
Diğerleri	38.534	6.852	44.679	2.110	45.615	7.114
EDİRNE TOPLAM	560.879	150.303	600.964	156.149	604.099	161.638
MARMARA BÖLGESİ	28.672.228	6.745.763	31.424.428	6.674.029	33.825.092	6.951.711
TÜRKİYE	74.156.600	20.580.341	81.884.912	21.123.531	87.704.617	21.990.051
EDİRNE/MARMARA B. (%)	1,96	2,23	1,91	2,34	1,79	2,33
EDİRNE/TÜRKİYE (%)	0,76	0,73	0,73	0,74	0,69	0,74
EDİRNE kWh/kişi	1.363	-	1.509	-	1.520	-
MARMARA B. kWh/kişi	1.800	-	1.941	-	2.056	-
TÜRKİYE kWh/kişi	1.183	-	1.303	-	1.383	-

KAYNAK : TEDAŞ İstatistikleri, 1996, 1997, 1998

Tablodan da görüldüğü gibi, Edirne ili elektrik tüketimi ve abone sayısı 1996'dan 1998'e sırasıyla %7.7 ve %7.5 gibi bir artış göstermiştir. Aynı dönem Bölge ve Türkiye genelindeki elektrik tüketimi artışı ise yaklaşık %18 civarında gerçekleşmiştir. 1998 yılı Edirne ili net elektrik tüketiminin abone gruplarına göre dağılımına baktığımızda; %20'sinin meskenlerde, %6'sının ticarethanelerde, %9'unun resmi dairelerde, %51'inin sanayi işletmelerinde, %6'sının tarımsal sulamada ve %8'inin de diğer alanlarda tüketildiği görülmektedir. 1996'dan 1998'e tüketim miktarı meskenlerde %31.3, ticarethanelerde %31.3, sanayi işletmelerinde %4.9, diğer alanlarda %18.4 artarken resmi dairelerde %19.9, tarımsal sulamada %9.7 azalış göstermiştir. Yine aynı dönem abone sayısı meskenlerde %7.6, ticarethanelerde %8.8, resmi dairelerde %23.8, tarımsal sulamada %22.9, diğer alanlarda %3.8 artarken yalnızca sanayi işletmelerinde %9.6 azalış gerçekleşmiştir.

4. EKONOMİK VE SOSYAL YAPI

4.1. Nüfus

1997 Yılı Genel Nüfus Tespiti kesin sonuçlarına göre Edirne ili toplam nüfusu 398.125 kişi olup, nüfus büyüklüğüne göre 48. sırada yer almaktadır. İlin yıllık nüfus artış hızı (1990-97); il ve ilçe merkezlerinde %9.59, bucak ve köylerde %16.36 ve genelde %2.27 olmuştur.

Nüfus sayım yıllarına göre ülke ve il nüfusundaki gelişmeler ve yıllık nüfus artış hızları Tablo 3'de verilmiştir.

TABLO 3 : SAYIM YILLARINA GÖRE ÜLKE VE EDİRNE NÜFUSU İLE YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZLARI

YILLAR	TÜRKİYE (1)		EDİRNE(2)		PAY (%) (2)/(1)
	NÜFUS	ARTIŞ HIZI (%) (*)	NÜFUS	ARTIŞ HIZI(%) (*)	
1955	24.064.763	27,75	252.190	26,16	1,05
1960	27.754.820	28,53	276.479	18,39	1,00
1965	31.391.421	24,63	303.234	18,47	0,97
1970	35.605.176	25,19	316.425	8,52	0,89
1975	40.347.719	25,01	340.732	14,80	0,84
1980	44.736.957	20,65	363.286	12,82	0,81
1985	50.664.458	24,88	389.638	14,01	0,77
1990	56.473.035	21,71	404.599	7,54	0,72
1997	62.865.574	15,08	398.125	-2,27	0,63

(*) : Yıllık Nüfus Artış Hızını kapsamaktadır.

KAYNAK : DİE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri
"1997 Genel Nüfus Tespiti Kesin Sonuçları"

Tablodan da izlendiği gibi; ilin nüfus artış hızı, 1955-97 arasında yapılan tüm sayımlarda, ülke nüfus artış hızının altında kalmış ve 1945 sayımından beri ilk defa 1997 Genel Nüfus Tespitinde negatif artış hızı göstermiştir. Yine il nüfusunun ülke nüfusu içindeki payı her sayım döneminde azalış göstermiştir. Nitekim 1955 sayımında il nüfusunun ülke nüfusu içindeki payı %1.05 iken 1997 tespitinde %0.63 olarak gerçekleşmiştir.

Edirne il nüfusunun %56.6'sı (225.566 kişi) şehirlerde, %43.4'ü (172.859 kişi) köylerde yaşamaktadır. İlçeler itibariyle bakıldığında şehirde yaşama oranı bakımından sadece Merkez ilçenin %85.6 ile ortalamanın çok üstünde yer aldığı ve %55.3 ile Keşan ilçesinin ortalamaya yaklaştığı görülmektedir. Şehirde yaşama oranı en düşük olan ilçeler %18.6 ile Meriç ve %20.7 ile Lalapaşa ilçeleridir. 1997 nüfus tespitinde Türkiye genelindeki şehirde yaşama oranı ise %65 olmuştur.

Edirne il nüfusunun yerleşim merkezlerine göre dağılımı ve nüfus yoğunluğu Tablo 4'de verilmiştir.

TABLO 4 : EDİRNE NÜFUSUNUN YERLEŞİM MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI VE NÜFUS YOĞUNLUĞU

İlçe Adı	Şehir Nüfusu	Köy Nüfusu	Toplam Nüfus	Yüzölçümü (Km ²)	Nüfus Yoğunluğu (Kişi/Km ²)
MERKEZ	115.083	19.317	134.400	1.142	118
ENEZ	3.814	8.474	12.288	458	27
HAVSA	7.469	16.659	24.128	545	44
İPSALA	8.865	25.157	34.022	753	45
KEŞAN	41.339	33.359	74.698	1.087	69
LALAPAŞA	2.227	8.540	10.767	554	19
MERİÇ	3.779	16.567	20.346	448	45
SÜLEOĞLU	5.633	5.719	11.352	63	180
UZUNKÖPRÜ	37.057	39.067	76.124	1.226	62
TOPLAM	225.266	172.859	398.125	6.276	63

KAYNAK : DİE, "1997 Genel Nüfus Tespiti Kesin Sonuçları"

6.276 km² yüzölçümüne sahip olan Edirne ilinde kilometre kareye 63 kişi düşmektedir. Nüfus yoğunluğu Süleoğlu, Merkez ve Keşan ilçelerinde il ortalamasının üstünde, diğer ilçelerde ise il ortalamasının altındadır. Nüfus yoğunluğu en fazla olan ilçelerden Süleoğlu ilçesi 180 kişi/km² ile il genel nüfus yoğunluğunun yaklaşık üç katı, Merkez ilçe 118 kişi/km² ile il genel nüfus yoğunluğunun yaklaşık iki katı yoğunluğa sahiptir. Nüfus yoğunluğu en az olan ilçeler ise 19 kişi/km² ile Lalapaşa ve 27 kişi/km² ile Enez ilçeleridir. Ülke geneli için nüfus yoğunluğu 81 kişi/km² olup il nüfus yoğunluğundan yaklaşık %30 daha fazladır.

Marmara Bölgesi %69 net göç hızı ile en fazla net göç alan bölge olmasına rağmen, Edirne ili 1985-90 döneminde net göç veren iller arasında yer almıştır. 1990 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre, 0-4 yaş grubu hariç, Edirne nüfusu 375.534 kişidir. İç göç 24.462 kişi, dış göç 31.955 kişi ve net göç -7.493 kişi olup net göç hızı %-20'dir. Bölge illeri içerisinde Edirne ili nüfusuna oranla en fazla net göç veren il durumundadır. Edirne'yi %-19 ile Kırklareli ve %-5 ile Çanakkale takip etmektedir. Marmara Bölgesi illerinin göç durumuna ilişkin rakamlar karşılaştırma yapmak amacıyla Tablo 5'de verilmiştir.

TABLO 5 : MARMARA BÖLGESİ İLLERİNİN NET GÖÇ VE NET GÖÇ HIZLARI (1985-1990)

İller	1990 Nüfusu (¹)	İç Göç	Dış Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (%) (²)
BALIKESİR	896.039	65.588	60.740	4.848	5
BİLECİK	161.391	17.269	14.260	3.009	19
BURSA	1.463.317	141.460	57.819	83.641	57
ÇANAKKALE	402.343	27.428	29.470	-2.042	-5
EDİRNE	375.534	24.462	31.955	-7.493	-20
İSTANBUL	6.665.087	995.717	339.040	656.677	99
KIRKLARELİ	287.144	21.749	27.259	-5.510	-19
KOCAELİ	846.154	137.408	54.146	83.262	98
SAKARYA	619.360	44.380	38.027	6.353	10
TEKİRDAĞ	431.799	49.734	31.827	17.907	41
MARMARA	12.148.168	1.525.195	684.543	840.652	69

(1) : 1990 yılı nüfusundan 0-4 yaş nüfusu çıkarılmıştır.

(2) : 1990 nüfusu esas alınarak yapılmıştır.

Kaynak : DİE, İl ve Bölge İstatistikleri 1994.

4.2. İstihdam ve Sosyal Güvenlik

Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerini içeren 1990 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre; Edirne ili 12 yaş ve üzeri iktisaden faal nüfusu, 6.734'ü işsiz olup iş arayanlar ve 218.788'i çalışan olmak üzere 225.522 kişi olup, toplam nüfusun %55.7'sini oluşturmaktadır.

Çalışan iktisaden faal nüfusun tarımdaki payı %59.78, sanayi iş kolundaki payı (madencilik+imalat sanayi+elektrik, gaz ve su) %7.76, ticaret sektöründeki payı %6.35, inşaat sektöründeki payı %3.07, ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründeki payı

%2.61 ve toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerdeki payı %18.51 olmuştur. Edirne ili iktisaden faal nüfusunun faaliyet kollarına göre dağılımı Türkiye ve Marmara Bölgesi ile karşılaştırmalı olarak Tablo 6’da verilmiştir.

TABLO 6 : EDİRNE İLİ İKTİSADİ FAAL NÜFUSUNUN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI

Faaliyet Kolları	Türkiye		Marmara Bölgesi		Edirne	
	İstihdam	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)	İstihdam	Pay (%)
Ziraat, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	12.547.796	53,66	1.529.109	28,89	130.797	59,78
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	130.823	0,56	21.096	0,40	2.066	0,94
İmalat Sanayii	2.781.717	11,90	1.249.306	23,60	14.521	6,64
Elektrik, Gaz ve Su	80.324	0,34	18.087	0,34	385	0,18
İnşaat	1.184.242	5,06	370.440	7,00	6.711	3,07
Ticaret, Lokanta ve Oteller	1.854.306	7,93	691.632	13,07	13.896	6,35
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama	775.427	3,32	250.594	4,73	5.720	2,61
Mali Hzm., Sigorta, Aracı ve Yrdcı. Hzm.	541.742	2,32	228.476	4,32	3.365	1,54
Toplum Hzm., Sosyal ve Kişisel Hzm.	3.344.033	14,30	873.695	16,51	40.491	18,51
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	141.483	0,61	60.210	1,14	836	0,38
T O P L A M	23.381.893	100,00	5.292.645	100,00	218.788	100,00

KAYNAK : DİE, "1990 Genel Nüfus Sayımı" Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri

Tablodan da görüldüğü gibi, il iktisadi faal nüfusunun tarım sektöründe çalışanlarının oranı Bölge oranının iki katı ve Türkiye genelinin 6 puan üzerinde, sanayi sektöründe çalışanlarının oranı ise Bölge oranının yaklaşık dörtte biri ve Türkiye oranının neredeyse yarısı seviyesindedir.

İl iktisadi faal nüfusunun %64.32’sini (140.732 kişi) erkek, %35.68’ini (78.056 kişi) kadın nüfusu oluşturmaktadır. Aktif nüfusun işteki durumuna göre dağılımına baktığımızda; %35.20’sinin (77.015 kişi) ücretli, %6.5’inin (1.418 kişi) işveren, %23.59’unun (51.606 kişi) kendi hesabına çalışan ve %40.56’sının (88.743 kişi) ücretsiz aile işçisi olduğu görülmektedir. İlin ücretsiz aile işçisi ve kendi hesabına çalışanlarının oranı Bölge ve Türkiye oranlarının üzerindeyken, ücretli ve işveren oranları Bölge ve Türkiye oranlarının altında kalmıştır.

İş ve İşçi Bulma Kurumunun 1998 yılı verilerine göre; Edirne’de 823’ü erkek, 492’si kadın olmak üzere 1.315 kişi iş bulmak amacıyla yıl içinde kuruma baş vurmuş; 955’i erkek, 339’u kadın olmak üzere 1.294 kişiyi işe almak için işveren tarafından kuruma açık iş

bildirilmiş; 231'i erkek, 234'ü kadın olmak üzere 465 kişi işverene takdim edilmiş, önceki dönemden devredilenler de dahil olmak üzere 974'ü erkek, 328'i kadın 1.302 kişi yıl içinde işe yerleştirilmiş; 1.535'i erkek, 1.236'sı kadın olmak üzere 2.771 kişi işe yerleştiremeyerek 1999'a devredilmiş ve 874'ü erkek, 867'si kadın olmak üzere 1.741 kişi devreden işgücünden işsiz olarak yer almıştır.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Edirne Şube Müdürlüğüne yapılan başvurular ve kurum faaliyetlerinin Bölge ve Türkiye ile mukayesesi Tablo 7'de verilmiştir.

TABLO 7: İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMUNA YAPILAN BAŞVURULAR VE İŞE YERLEŞTİRİLENLER

	Edirne	Marmara B.	Türkiye
Yıl İçinde Yapılan Başvuru	1.315	100.275	430.407
- Erkek	823	84.785	332.868
- Kadın	492	15.490	97.539
Yıl İçinde Alınan Açık İş	1.294	30.306	235.360
- Erkek	955	26.305	184.824
- Kadın	339	4.001	50.536
Yıl İçinde İşverene Yapılan Takdim	465	88.630	393.853
- Erkek	231	77.243	326.459
- Kadın	234	11.387	67.394
Yıl İçinde İşe Yerleştirme	1.302	24.553	218.354
- Erkek	974	20.553	169.073
- Kadın	328	4.000	49.281
Devreden İşgücü	2.771	154.201	646.813
- Erkek	1.535	132.032	548.402
- Kadın	1.236	22.169	98.411
Devreden İşgücünden İşsizler	1.741	103.232	465.235
- Erkek	874	86.511	386.016
- Kadın	867	16.721	79.219

Kaynak : İş ve İşçi Bulma Kurumu, İstatistik Yıllığı

Tablodan da görüldüğü gibi, yıl içinde uygun işe yerleştirilenlerin yıl içinde yapılan başvurulara oranı Marmara Bölgesi'nde %24, Türkiye genelinde %51 iken Edirne ilinde %99 gibi yüksek bir seviyede gerçekleşmiştir. Yani 1998 yılında, Edirne ilinde neredeyse yıl içinde yapılan başvuru kadar işsiz, önceki dönemden devredenler de dahil olmak üzere, uygun bir işe yerleştirilmişlerdir.

İlin sosyal güvenlik sisteminden yararlanma durumuna baktığımızda; 1998 yılı itibariyle 105.133 kişinin direkt olarak bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olduğu ve bunun da il nüfusunun %26.45'ini oluşturduğu görülmektedir. Bu oran itibariyle Edirne ili bir sanayi bölgesi olan Marmara Bölgesinin %30.71'lik oranının altında ve Türkiye'nin %23.60'lık oranının üstünde bir konuma sahiptir. İl herhangi bir sosyal güvenlik sisteminden yararlanma konusunda oldukça bilinçli durumdadır. 1998 yılı itibariyle sosyal güvenlik kapsamındaki nüfusun dağılımı karşılaştırmalı olarak Tablo 8'de verilmiştir.

TABLO 8: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE SOSYAL GÜVENLİK KAPSAMINDAKİ NÜFUSUNUN DAĞILIMI VE GENEL NÜFUSA ORANI (1998)

Sosyal Güvenlik	EDİRNE	MARMARA B.	TÜRKİYE
A-Toplam SSK Sigortalı Nüfus¹	46.913	3.882.935	9.651.921
-Sigortalı sayısı	28.565	2.408.757	5.558.582
-İsteğe bağlı sigortalı sayısı	4.789	374.110	910.343
-Topluluk sigortası sigortalı sayısı	65	11.732	23.901
-Tarım sigortalı sayısı	202	20.244	228.343
-Aylık gelir alanların sayısı	13.292	1.068.092	2.930.752
B-Emekli Sandığından Aylık Alanlar¹	9.748	158.525	1.307.324
-Emekli	7.069	106.795	861.400
-Dul-yetim	2.679	51.730	445.924
C-Toplam Bağ-Kur Sigortalılar	48.472	1.011.726	4.013.114
I-1479 Sayılı kanuna tabi olanlar	29.302	862.292	3.122.803
--aktif sigortalılar ²	19.004	580.344	2.103.494
--pasif sigortalılar	10.298	281.948	1.019.309
II-2926 Sayılı kanuna tabi olanlar	19.170	149.434	890.311
--aktif sigortalılar	18.114	138.520	805.005
--pasif sigortalılar	1.056	10.914	85.306
TOPLAM SİGORTALI SAYISI (a)	105.133	5.053.186	14.972.359
1998 YILI NÜFUSU (b)	397.500	16.452.165	63.451.824
SİGORTALI ORANI (a)/(b) (%)	26,45	30,71	23,60

Not: Veriler sigortalı yakınlarını kapsamaz.

¹: Türkiye toplamına Kıbrıs verileri de dahildir.

²: Türkiye toplamı yurt dışındaki aktif sigortalıları kapsamaz.

Kaynak: Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü, Bağ-Kur

4.3. Eğitim

Gerek Osmanlı İmparatorluğu öncesinde, gerekse imparatorluk döneminde bir eğitim ve kültür merkezi olan Edirne ilinde, Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber eğitim kurumları da hızlı bir gelişme göstermiştir. Son yıllarda, Edirne ili eğitimdeki gelişmişlik düzeyi

açısından Türkiye'nin önde gelen kentleri arasında bulunmaktadır. Edirne ilinin okur-yazar oranı Cumhuriyet Dönemi boyunca hep Türkiye genelinin üzerinde olmuştur.

Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerini içeren 1990 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre, Edirne ilinde 6 yaş ve üzeri nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin oranı %84.30 gibi oldukça yüksek bir seviyededir. Bu oran erkeklerde %89.82, kadınlarda ise %78.07'dir. Bölge ve Türkiye açısından baktığımızda ise; okuma-yazma oranının Marmara Bölgesinde %88.16 olup il oranının üstünde olduğu ve Türkiye genelinde ise okuma-yazma oranının %80.46 olup il oranının yaklaşık 4 puan altında olduğu görülmektedir. Okuma-yazma çağındaki nüfusun eğitim durumlarına göre dağılımı Bölge ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9: OKUMA - YAZMA ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN EĞİTİM DURUMLARINA GÖRE DAĞILIMI

	Türkiye		Marmara Bölgesi		Edirne	
	Nüfus	(%)	Nüfus	(%)	Nüfus	(%)
OKUMA YAZMA BİLMİYEN NÜFUS	9.587.981	19,50	1.405.983	11,82	57.911	15,69
Erkek	2.779.172	11,18	400.748	6,50	19.915	10,18
Kadın	6.808.809	28,01	1.005.235	17,55	37.996	21,92
OKUMA YAZMA BİLEN NÜFUS	39.555.483	80,46	10.485.187	88,16	311.120	84,30
Erkek	22.066.860	88,78	5.765.147	93,48	175.793	89,82
Kadın	17.488.623	71,95	4.720.040	82,43	135.327	78,07
- BİR ÖĞRETİM KURUMUNDAN MEZUN OLMAYAN	7.817.536	19,76	1.691.599	16,13	51.028	16,40
- BİR ÖĞRETİM KURUMUNDAN MEZUN OLAN	31.720.315	80,19	8.787.593	83,81	259.634	83,45
- İlkokul	22.681.303	71,50	5.943.730	67,64	189.726	73,07
- Ortaokul ve dengi	3.714.984	11,71	1.139.359	12,97	26.526	10,22
- Lise ve dengi	3.818.149	12,04	1.203.880	13,70	32.499	12,52
- Yüksekokul ve Fakülte	1.497.345	4,72	497.780	5,66	10.871	4,19
- Öğrenim kurumu bilinmeyen	8.534	0,03	2.844	0,03	12	0,00
- MEZUN OLUP OLMADIĞI BİLİNMEYEN	17.632	0,04	5.995	0,06	458	0,15
OKUMA YAZMA BİLİP BİLMEDİĞİ BİLİNMEYEN	19.646	0,04	2.307	0,02	19	0,01
OKUMA-YAZMA ÇAĞINDAKİ NÜFUS	49.163.110	100,00	11.893.477	100,00	369.050	100,00
Erkek	24.856.528	50,56	6.167.115	51,85	195.718	53,03
Kadın	24.306.582	49,44	5.726.362	48,15	173.332	46,97

KAYNAK : 1990 Genel Nüfus Sayım Sonuçları

Edirne'de bir öğretim kurumundan mezun olmayanların okuma-yazma bilen nüfusa oranı %16.40, mezun olanların oranı ise %83.45'dir. Yine bir öğretim kurumundan mezun olanların %73.07'si ilkokul, %10.22'si ortaokul ve dengi, %12.52'si lise ve dengi, %4.19'u

yüksekokul ve fakülte mezunudur. İlde bir öğretim kurumundan mezun olanların okul türlerine göre dağılımı Bölge ve Türkiye ile karşılaştırıldığında; ilkokuldan mezun olanların oranının Bölge ve Türkiye ortalamasının üstünde olduğu, lise ve dengi okuldan mezun olanların oranının Türkiye ortalamasının üstünde ancak Bölge ortalamasının altında olduğu ve diğer eğitim kademelerinden mezun olanların oranının yüksek olmakla beraber Bölge ve Türkiye ortalamalarının altında olduğu görülmektedir.

Bölge ve Türkiye ile karşılaştırma imkanı veren 1997/1998 öğretim dönemi verilerine göre, ilde 86 okul öncesi eğitim birimi, 347 ilköğretim, 21 genel ortaöğretim ve 26 mesleki ve teknik ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Eğitim kademelerine göre öğretmen ve okul başına düşen öğrenci sayılarına baktığımızda; İlin ilköğretim ve genel ortaöğretim kademelerindeki öğretmen ve okul başına düşen öğrenci sayıları ile okul öncesi eğitim ve mesleki ve teknik ortaöğretim kademelerindeki okul başına düşen öğrenci sayıları bakımından Bölge ve Türkiye geneline göre daha avantajlı olduğu, okul öncesi eğitim ve mesleki ve teknik ortaöğretimdeki öğretmen başına düşen öğrenci sayıları bakımından ise Bölge ve Türkiye geneline göre az da olsa dezavantajlı olduğu görülmektedir.

Edirne ili yüksek öğretime geçişte başarılı olan kentlerimizden birisidir. İlde yüksek öğretim alanında, 1982 yılında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuş bulunan, Trakya Üniversitesi eğitim hizmeti vermektedir. Edirne’de Trakya Üniversitesi’ne bağlı halen Tıp Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Eğitim Fakültesi ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi olmak üzere 5 fakülte, çeşitli alanlardaki 5 Meslek Yüksekokulu ile Sağlık Yüksekokulu ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulundan oluşan 7 yüksekokul, ilköğretim-ortaöğretim-yükseköğretim seviyelerinde eğitim-öğretim yapan 1 Devlet Konservatuvarı, lisans üstü öğretim yapan Sağlık Bilimleri, Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri bulunmaktadır. Trakya Üniversitesi’nin Edirne’deki birimlerinde 959 öğretim elemanı 12.697 öğrenciye eğitim vermektedir.

İlde ayrıca Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Edirne Bölge Müdürlüğüne bağlı, Edirne Merkez Selimiye Öğrenci Yurdu ve Keşan Öğrenci Yurdu olmak üzere iki öğrenci yurdu

faaliyet göstermektedir. Selimiye Öğrenci Yurdu 2.126 kız, 1.830 erkek olmak üzere toplam 3.956 öğrenci ve Keşan Öğrenci Yurdu 174 kız, 228 erkek olmak üzere toplam 402 öğrenci kapasitesine sahiptir. Eğitim kademelerine göre okul, öğrenci ve öğretmen sayıları karşılaştırmalı olarak Tablo 10’da verilmiştir.

TABLO 10: EĞİTİM KADEMELERİNE GÖRE OKUL, ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN SAYILARI (1997/1998 ÖĞRETİM YILI)

	TÜRKİYE	MARMARA B.	EDİRNE
OKULÖNCESİ EĞİTİM			
- Okul	6.563	1.853	86
- Öğretmen ¹	1.717	764	19
- Şube	9.691	2.847	113
- Öğrenci	182.533	56.331	2.071
- Öğretmen Başına Düşen Öğrenci	106	74	109
- Okul Başına Düşen Öğrenci	28	30	24
İLKÖĞRETİM			
- Okul	47.365	5.627	347
- Öğretmen ²	302.254	65.608	2.308
- Şube	317.718	60.962	1.863
- Öğrenci	9.084.635	2.323.075	46.762
- Öğretmen Başına Düşen Öğrenci	30	35	20
- Okul Başına Düşen Öğrenci	192	413	135
GENEL ORTAÖĞRETİM			
- Okul	2.412	596	21
- Öğretmen ²	68.853	18.602	441
- Şube	29.820	7.744	202
- Öğrenci	1.166.195	314.668	6.745
- Öğretmen Başına Düşen Öğrenci	17	17	15
- Okul Başına Düşen Öğrenci	483	528	321
MESLEKİ VE TEKNİK ORTAÖĞRETİM			
- Okul	3.212	667	26
- Öğretmen ²	71.766	16.177	504
- Şube	30.109	7.728	227
- Öğrenci	963.774	284.171	7.439
- Öğretmen Başına Düşen Öğrenci	13	18	15
- Okul Başına Düşen Öğrenci	300	426	286

¹: Resmi bağımsız anaokulları, özel eğitim anaokulu ve anasınıfı ile özel anaokulu ve anasınıfı öğretmenlerini kapsar.

²: Kadrolu öğretmenleri kapsar.

KAYNAK : DİE

Okul gruplarına göre okullaşma oranlarına bakıldığında; ilkokullarda %97.98, ortaokullarda %68.82, liselerde %52.64 ve yükseköğretimde %33.74'lük bir okullaşma oranına sahip olan Edirne ilinin, ilkokullarda ve ortaokullarda Türkiye okullaşma oranlarının üstünde ancak Marmara Bölgesi okullaşma oranlarının altında bir orana sahip olduğu görülmektedir. Yine, ilin lise ve yükseköğretim okullaşma oranları da hem Türkiye hem de Marmara Bölgesi okullaşma oranlarının üzerinde yer almaktadır. Cinsiyete göre okullaşma oranlarına bakıldığında ise, Bölge ve Türkiye genelinde her okul grubunda erkeklerin okullaşma oranları daha yüksek iken, Edirne'de ilkokul ve yükseköğretimde kızların okullaşma oranlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Okul grupları ve cinsiyete göre okullaşma oranları Tablo 11'de verilmiştir.

TABLO 11: OKUL GRUPLARI VE CİNSİYETE GÖRE OKULLAŞMA ORANLARI (%) 1995-1996

	TÜRKİYE	MARMARA B.	EDİRNE
İLKOKUL	89,03	105,02	97,98
- ERKEK	91,06	106,12	96,61
- KIZ	86,89	103,86	99,48
ORTAOKUL	53,14	69,62	68,82
- ERKEK	61,53	78,42	76,27
- KIZ	44,33	60,23	61,15
LİSE	38,72	47,58	52,64
- ERKEK	44,01	48,07	56,01
- KIZ	33,19	46,99	49,19
YÜKSEKÖĞRETİM	22,87	16,74	33,74
- ERKEK	27,22	18,96	31,45
- KIZ	18,33	14,14	36,97

KAYNAK : DİE

4.4. Sağlık

Edirne sağlık imkanlarından yararlanma bakımından oldukça yeterli illerimizden birisidir. İlde koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetleri, başta Trakya Üniversitesi'ne bağlı Tıp Fakültesi Hastanesi olmak üzere, 1 SSK Hastanesi, 2 Özel Hastane, Sağlık Bakanlığı'na bağlı 5 Devlet Hastanesi, 1 Göğüs Hastalıkları Hastanesi, 1 Sağlık Merkezi, 52 Sağlık Ocağı, 189 sağlık Evi, 3 Verem Savaş Dispanseri, 3 AP/AÇS Dispanseri, 1 Hıfzıssıha

Enstitüsü ve 1 Sıtma Birimi tarafından sağlanmaktadır. İlde ayrıca yine Sağlık Bakanlığı'na bağlı 2 Sağlık Meslek Lisesi ve 1 Anadolu Meslek Lisesi de sağlık üzerine eğitim vermektedir.

Karşılaştırma imkanı veren Sağlık Bakanlığı'nın en son verilerine göre ildeki yataklı tedavi kurumlarının çalışmaları Tablo 12'de verilmiştir.

TABLO 12 : EDİRNE İLİ YATAKLI TEDAVİ KURUMLARININ ÇALIŞMALARI

	1997	1998
YATAK SAYISI		
-Kadro	793	793
-Fiili	974	1.182
HEKİM SAYISI	507	526
-Uzman Hekim	243	263
-Pratisyen Hekim	264	263
POLİKLİNİK MUAYENE SAYISI	871.608	912.595
YATAN HASTA SAYISI	33.150	34.277
AMELİYAT SAYISI	7.510	10.825
- Büyük	4.927	5.444
- Orta	1.015	3.904
- Küçük	1.568	1.477
DOĞUM SAYISI	5.256	4.843
10.000 nüfusa düşen kadro yatak sayısı	20,5	19,3
Kadro yatak başına düşen nüfus	487	519
YATAK İŞGAL ORANI (%)	61,7	56,2

KAYNAK : T.C. Sağlık Bakanlığı

1998 yılı verilerine göre; Edirne'de yatak işgal oranı %56.2, 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı 19.3, yatak başına düşen nüfus 519 kişi iken Türkiye genelinde yatak işgal oranı %59.0, 10.000 nüfusa düşen yatak sayısı 23.0 ve yatak başına düşen nüfus 435 kişi olmuştur.

Yine karşılaştırma imkanı veren 1996 verilerine göre; Edirne'de mütehassis hekim başına düşen nüfus 1.442 kişi, pratisyen hekim başına düşen nüfus 1.076 kişi, diş hekimi başına düşen nüfus 4.977 kişi olmuştur.

1996 yılı itibariyle Edirne iline yönelik bazı sağlık göstergeleri Tablo 13'de verilmiştir.

TABLO 13: ÇEŞİTLİ SAĞLIK GÖSTERGELERİ

	TÜRKİYE	MARMARA B.	EDİRNE
Hastane sayısı	1.253	327	12
- Kamu ¹	901	165	9
- Özel	237	136	2
- SSK	115	26	1
Yatak sayısı	175.266	54.574	843
- Kamul	136.309	38.006	730
- Özel	12.678	8.095	63
- SSK	26.279	8.473	50
Sağlık Merkezi	151	22	1
- Tedavi Edilen	1.271.005	259.799	-
Sağlık Personeli Sayısı²	233.549	60.632	2.085
- Mütihazsıs Hekim	32.511	11.817	276
- Pratisyen Hekim	41.148	10.754	370
- Diş Hekimi	12.737	5.125	80
- Hemşire	67.265	16.985	551
- Sağlık Memuru	39.658	7.149	291
- Ebe	40.230	8.802	517
Sağlık Personeli Başına Kişi Sayısı			
- Mütihazsıs Hekim	1.934	1.370	1.442
- Pratisyen Hekim	1.528	1.505	1.076
- Diş Hekimi	4.936	3.158	4.977
- Hemşire	935	953	723
- Sağlık Memuru	1.585	2.264	1.368
- Ebe	1.563	1.839	770
Eczane Sayısı³	18.385	6.123	116
Eczacı Sayısı⁴	20.426	6.274	129

¹ : Kamu hastane ve yatak sayısına sağlık merkezleri de dahil edilmiştir.

Not. Kamu ve özel hastane ve yatak sayısı, askeri hastaneleri kapsamaz.

² : Sağlık Personeli sayısı devlet hesabına ve serbest çalışan tüm sağlık personelinin kapsar.

³ : Eczane sayısı, eczane depolarını, hastane ve müessese eczanelerini kapsamaz.

⁴ : Eczacı sayısı Milli Savunma Bakanlığı'nda görevli eczacıları da kapsar

Tablodan görüleceği gibi, diş hekimliği kadrosu hariç diğer sağlık personeli başına nüfus açısından il verileri Bölge ve Türkiye ortalamalarının üstünde bir değere sahiptir. Sonuç olarak sağlık göstergeleri incelendiğinde Edirne'nin gerek ülke gerekse bölge ortalamalarının üstünde bir sağlık standardına sahip olduğu söylenebilir.

4.5. Tarımsal, Hayvansal Etkinlikler ve Ormancılık

Edirne ilinin Avrupa'yı İstanbul ve Ortadoğu'ya bağlayan yol güzergahında olması il ekonomisinde hem tarım hem de diğer etkinliklerin gelişmesini sağlamıştır. Ancak il ekonomisinde tarımın ağırlığı daha fazladır. İl faal nüfusunun %60'a yaklaşan büyük bir kısmı tarım kesiminde çalışmakta ve il gelirinin %35.6'lık bir bölümü tarım kesiminde yaratılmaktadır.

Edirne ili yüzyıllardan beri önemli bir tarım merkezi olmuştur. Edirne'ye hayat veren Meriç Irmağı'nın boyları ile Edirne yakınlarında Meriç'le birleşen Arda ve Tunca ırmaklarının boylarında tarıma elverişli, zengin, alüvyal topraklar yer almaktadır. Yine Edirne İli'nin ortasında, Ergene Çayı'nın suladığı Ergene Havzası da karasal iklim özellikleri taşıyan tarıma elverişli Türkiye'nin en büyük ovalarından birisidir. Bu ovada çoğunlukla buğday ve ayçiçeği ekimi yapılmaktadır.

İl tarımında ağırlık bitkisel ürünler üretimindedir. İlde ekilen bitkiler arasında sanayi bitkilerinden ayçiçeği ve tahıllardan buğday büyük önem taşımaktadır. Yine özellikle Meriç boylarında ekilen çeltik ve yetiştirilen meyve ve sebze ilin başlıca ürünleridir. İlin tarımsal yapısına çoğunlukla küçük ve orta büyüklükteki işletmeler egemendir.

En son yapılan 1991 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre; Edirne'deki toplam işletme sayısı 42.428 olup, işlenen toplam arazi miktarı 3.350.850 dekadır. İşletmelerin %1.34'ünü arazisi olmayan, %38.06'sını 1-49 dekar arazi genişliğine sahip işletmeler, %36.42'sini 50-99 dekar arazi genişliğine sahip işletmeler, %17.99'unu 100-199 dekar arazi genişliğine sahip işletmeler, %5.45'ini 200-499 dekar arazi genişliğine sahip işletmeler, %7.3'ünü 500-999 dekar arazi genişliğine sahip işletmeler ve onbinde 3'ünü de 1.000 dekardan büyük araziye sahip olan işletmeler oluşturmaktadır.

Tablo 14'de işletme tiplerine ve işletme büyüklüğüne göre işletme sayısı ve işledikleri arazi miktarı verilmektedir.

TABLO 14: EDİRNE İLİ TOPLAM TARIMSAL İŞLETME SAYISI VE İŞLEDİKLERİ ARAZİ MİKTARI

İşletme Büyüklüğü (da)	İşletme Sayısı		İşletme Arazisi		Bitkisel Üretim ve Hayvancılık Yapan		Yalnız Bitkisel Üretim Yapan		Yalnız Hayvancılık Yapan	
	Adet	(%)	Dekar	(%)	İşletme Sayısı	Arazi (da)	İşletme Sayısı	Arazi (da)	İşletme Sayısı	Arazi (da)
Arazisi Olmayan	569	1,34	-	-	-	-	-	-	569	-
5'den az	304	0,72	620	0,02	77	231	227	389	-	-
5-9	664	1,57	4.763	0,14	327	2.216	337	2.547	-	-
10-19	2.612	6,16	35.546	1,06	919	11.380	1.612	23.194	81	972
20-49	12.563	29,61	403.085	12,03	9.474	311.048	3.089	92.037	-	-
50-99	15.451	36,42	1.027.182	30,65	11.236	752.156	4.215	275.026	-	-
100-199	7.632	17,99	1.038.650	31,00	6.177	834.952	1.455	203.698	-	-
200-499	2.313	5,45	563.306	16,81	1.563	378.354	750	184.952	-	-
500-999	309	0,73	254.020	7,58	60	30.000	249	224.020	-	-
1000-2499	7	0,02	11.418	0,34	3	5.338	4	6.080	-	-
2500-4999	4	0,01	12.260	0,37	1	2.500	3	9.760	-	-
5000+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	42.428	100,00	3.350.850	100,00	29.837	2.328.175	11.941	1.021.703	650	972
PAY (%)	100,0		100,0		70,3	69,5	28,1	30,5	1,5	0,0

KAYNAK : 1991 Genel Tarım Sayımı; Tarımsal işletmeler (hanehalkı) araştırma sonuçları, DİE

Tablodan görüldüğü gibi, işletme arazisinin %31'i toplam işletme sayısının %17.99'unu oluşturan 100-199 dekar arazi büyüklüğüne sahip işletmeler, %30.65'i toplam işletme sayısının %36.42'sini oluşturan 50-99 dekar arazi büyüklüğüne sahip işletmeler tarafından işlenmektedir. Yine Edirne'deki tarımsal işletmelerin %28.1'i yalnız bitkisel üretim, %1.5'i yalnızca hayvancılık yapmaktadır. İlde bitkisel üretim ve hayvancılığın birlikte yapıldığı işletme sayısı 29.837 olup, toplam işletme sayısının %70.3'ünü oluşturmaktadır.

Edirne ili tarımsal işletme sayısının Türkiye toplam işletme sayısı içindeki payı %1, il tarımsal arazi miktarının Türkiye toplam arazi miktarı içindeki payı ise %1.4'tür.

İlde hayvancılık uzun süre önemini korumuştur. Ancak 1950'lerde tarımda mekanizasyonun hızlı bir şekilde gelişmesiyle yapısal bir değişim yaşanmıştır. Çayır ve otlakların büyük ölçüde ekime açılmasıyla ilin geleneksel etkinliklerinden birisi olan hayvancılık ve mandıracılık gerilemiştir. Son yıllarda damızlık sığır genetik potansiyelinin tam

kullanımının sağlanması, sektörel karlılığın artırılması, ülke şartlarına uygun bir sığır yetiştiriciliği bilgi sisteminin yerleştirilmesi ve yetiştirici birliklerinin kurulması amacıyla projeler yürütülmesine rağmen hayvancılık bitkisel üretimden sonra ikinci bir faaliyet kolu olarak kendisini göstermektedir.

İl tarımı içerisinde ormancılığın önemi oldukça düşüktür. Balıkçılık ise son yıllarda gelişerek il tarım hasılasından %3 seviyelerinde bir pay almıştır.

Edirne ili Gayri safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) rakamları incelendiğinde tarım sektöründe yaratılan değer nispeten azalmakla beraber önemini koruduğu görülmektedir. 1987-1998 arasındaki periyotta, tarımın payı 1990 yılında %44.80 ile en yüksek seviyeye ulaşmış ve 1993 yılında %23.48 ile en düşük pay seviyesine inmiştir. 1998 yılı itibariyle ise tarım sektörünün il GSYİH'ı içindeki payı %35.6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Edirne il tarım hasılasının yıllar itibariyle gelişimi, Bölge ve Türkiye tarım hasılası içindeki payı Tablo 15'de verilmiştir.

TABLO 15: EDİRNE İLİ TARIMSAL HASILASININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ VE BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL HASILASI İÇİNDEKİ YERİ (CARİ FİYATLARLA) (MİLYAR TL)

Faaliyet Kolu	1987	1990	1993	1995	1996	1997	1998
- Çiftçilik ve Hayvancılık	184	1.375	2.817	13.987	26.829	52.816	150.268
- Ormancılık	2	8	43	108	368	510	1.474
- Balıkçılık	3	24	167	611	878	1.690	4.279
Edirne Tarım Hasılası (1)	190	1.408	3.027	14.706	28.075	55.016	156.021
Marmara B. Tarım Hasılası (2)	2.078	13.556	49.918	203.056	422.820	565.707	1.394.667
Türkiye Tarım Hasılası (3)	13.314	68.692	305.525	1.218.178	2.489.774	4.170.001	9.113.454
(1)/(2) (%)	9,13	10,38	6,06	7,24	6,64	9,73	11,19
(1)/(3) (%)	1,42	2,05	0,99	1,21	1,13	1,32	1,71

Kaynak : DİE

Tablodan da görüldüğü gibi; 1987 yılında 190 milyar TL olan Edirne ili tarım hasılası, 1987-1998 döneminde yaklaşık olarak 823 kat artmış ve 1998 yılında 156.021 milyar TL düzeyine çıkmıştır. İl tarımsal hasılası içinde en yüksek pay ise %96 ile çiftçilik ve hayvancılık sektörüne ait olup, ormancılık sektörünün payı %1 ve balıkçılık sektörünün payı %3 düzeyindedir.

Edirne ili tarımsal hasılasının Marmara Bölgesi ve Türkiye toplam tarım hasılası içindeki payı incelendiğinde ise; 1987 yılında Marmara Bölgesi tarımsal hasılası içinde %9.13 olan Edirne tarım hasılası payının 1993 yılında %6.06 ile en düşük seviyesine indiği ve 1998 yılı itibariyle %11.19 ile en yüksek seviyesine çıktığı görülmektedir. Yine 1987 yılında Türkiye toplam tarım hasılası içinde %1.42 olan Edirne tarım hasılası payının 1990 yılında %2.05 ile en yüksek pay seviyesine çıktığı ve 1998 yılında %1.71 düzeyine indiği dikkati çekmektedir.

4.5.1. Tarım Arazisinin Kullanımı

627.595 hektar yüzölçümüne sahip olan Edirne il topraklarının %59.8'i tarım alanı, %13.0'ı çayır-mera, %16.6'sı orman alanı ve %10.6'sı da tarım dışı araziden oluşmaktadır. İl arazisinin kullanıma göre dağılımı, ilçeler itibariyle Tablo 16'da verilmiştir.

TABLO 16: EDİRNE İL ARAZİSİNİN KULLANIMA GÖRE DAĞILIMI

İlçesi	Tarım Arazisi		Çayır-mera		Orman Alanı		Tarım Dışı		Toplam
	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)
Merkez	70.026	71,5	6.211	6,3	2.534	2,6	19.146	19,6	97.917
Enez	17.481	36,2	1.980	4,1	19.899	41,2	8.940	18,5	48.300
Havsa	45.366	76,8	6.300	10,7	25	0,0	7.405	12,5	59.096
İpsala	49.312	74,7	1.127	1,7	950	1,4	14.640	22,2	66.029
Keşan	52.264	48,1	11.519	10,6	43.000	39,6	1.916	1,8	108.699
Lalapaşa	25.000	45,1	13.000	23,5	15.000	27,1	2.400	4,3	55.400
Meriç	23.162	51,7	13.353	29,8	7.220	16,1	1.065	2,4	44.800
Süleoğlu	16.664	66,8	7.110	28,5	1.100	4,4	80	0,3	24.954
Uzunköprü	76.305	62,3	20.679	16,9	14.500	11,8	10.916	8,9	122.400
TOPLAM	375.580	59,8	81.279	13,0	104.228	16,6	66.508	10,6	627.595

Kaynak: T.C. Tarım ve Köyleri Bakanlığı, Edirne İl Müdürlüğü

Tablodan da görüldüğü gibi, il arazisinin yarıdan fazla bir bölümünde tarım yapılabilmektedir. Tarım alanları ilçeler itibariyle değerlendirildiğinde, en fazla tarım arazisine sahip olan ilçenin Merkez ilçe olduğu dikkat çekmektedir. 97.917 hektar araziye sahip olan Merkez ilçenin 70.026 hektarlık bölümü tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Tarım alanlarının toplam ilçe alanları içindeki payının büyüklüğü açısından incelendiğinde ise; Havsa ilçesinin %76.8'inin, İpsala ilçesinin %74.7'sinin, Merkez ilçenin %71.5'inin,

Süleoğlu ilçesinin %66.8'inin ve Uzunköprü ilçesinin %62.3'ünün tarım arazisi olarak kullanıldığı görülmektedir. Tarım alanı açısından en küçük paya sahip olan ilçe ise %36.2 ile Enez ilçesidir.

4.5.2. Bitkisel Üretim

Daha önce de söylendiği gibi, 627.595 hektar olan Edirne il arazisinin %59.8'lik bölümünde tarım yapılmaktadır. 375.580 hektar olan il tarım arazisinin kullanım amaçlarına göre dağılımı Tablo 17'de verilmiştir.

TABLO 17: İL TARIM ALANLARININ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE DAĞILIMI

İlçesi	Tarla Alanı		Bağ alanı		Sebze Alanı		Meyve Alanı		Tarım Arazisi
	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)	(%)	Alan(Ha)
Merkez	68.095	97,24	200	0,29	1.711	2,44	20	0,03	70.026
Enez	16.746	95,80	233	1,33	455	2,60	47	0,27	17.481
Havsa	44.854	98,87	240	0,53	252	0,56	20	0,04	45.366
İpsala	49.180	99,73	126	0,26	5	0,01	1	0,00	49.312
Keşan	50.419	96,47	190	0,36	1.630	3,12	25	0,05	52.264
Lalapaşa	24.400	97,60	200	0,80	200	0,80	200	0,80	25.000
Meriç	22.864	98,71	50	0,22	115	0,50	133	0,57	23.162
Süleoğlu	16.410	98,48	40	0,24	210	1,26	4	0,02	16.664
Uzunköprü	71.735	94,01	1.399	1,83	3.170	4,15	1	0,00	76.305
TOPLAM	364.703	97,10	2.678	0,71	7.748	2,06	451	0,12	375.580

Kaynak: T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Edirne İl Müdürlüğü

Tablodan görüldüğü gibi, il tarım arazisinin %97.1'lik bölümü (364.703 ha.) tarla alanı olarak kullanılmaktadır. Diğer üretim faaliyetleri için ayrılan alanlar ise oldukça sınırlıdır. İl tarım arazisinin %2.06'sı sebze alanı, %0.71'i bağ alanı ve %0.12'si de meyve alanı olarak kullanılmaktadır.

İl tarım arazisinin 26.684 hektarı Devlet Su İşleri (D.S.İ.) XI. Bölge Müdürlüğü tarafından, 33.070 hektarı Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü ve Halk sulaması tarafından olmak üzere toplam 59.754 hektarlık bölümü sulanmaktadır. İlde bu amaca hizmet etmek üzere 25 adedi D.S.İ.'ne ve 28 adedi Köy Hizmetlerine ait olmak üzere 53 adet sulama göleti bulunmaktadır.

Bitkisel üretim deseni, ilin batısındaki Meriç Havzası ile orta kesimlerini oluşturan Ergene Havzası'nda farklılık göstermektedir. Meriç boyları çeltik tarlaları, bağlık-bahçelik alanlar, bostanlar ve sebze bahçeleri ile kaplıdır. Ergene Ovası'nda ise kuru tarım koşullarında ekilen buğday ve ayçiçeği egemen ürünlerdir.

1998 yılı itibariyle, ilde üretilen bitkisel ürünlerin üretim değeri toplam olarak 97.307.652 milyon TL. olup, Türkiye bitkisel üretim değerinin %1.34'ü ve Marmara Bölgesi bitkisel üretim değerinin %9.13'ü seviyesindedir. İl bitkisel üretim değerinin %82.2'sini (79.958.366 milyon TL.) tarla ürünleri üretim değeri, %14.5'ini (14.069.740 milyon TL.) sebze ürünleri üretim değeri ve %3.4'ünü ise (3.279.546 milyon TL.) meyve ürünleri üretim değeri oluşturmaktadır.

Bitkisel üretim değeri, pazarlanan malın değeri açısından incelendiğinde ise; il bitkisel üretim değerinin %81.6'sının (79.417.121 milyon TL.) pazarlandığı ve bunun %82.3'ünün tarla ürünleri, %14.6'sının sebze ürünleri ve %3.1'inin de meyve ürünleri pazarlanan değerinden oluştuğu görülmektedir.

1998 yılı itibariyle Edirne ili bitkisel üretim değerinin dağılımı Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 18'de verilmiştir.

TABLO 18: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE BİTKİSEL ÜRETİM DEĞERİ (1998)

Ürünler	Türkiye				Marmara Bölgesi				Edirne			
	Üretim		Pazarlanan		Üretim		Pazarlanan		Üretim		Pazarlanan	
	Ton	Milyon TL	Milyon TL	(%)	Ton	Milyon TL	Milyon TL	(%)	Ton	Milyon TL	Milyon TL	(%)
Toplam	103.369.284	7.265.715.277	5.662.371.075	100,0	13.176.907	1.065.233.049	837.614.769	100,0	1.322.089	97.307.652	79.417.121	100,0
Tarla Ürünleri	68.284.658	3.544.345.173	2.641.791.487	46,7	7.212.903	431.727.863	326.540.899	39,0	1.043.172	79.958.366	65.344.930	82,3
Tahıllar	33.060.972	1.572.084.532	943.260.915	35,7	4.383.587	214.764.655	136.144.556	41,7	710.432	44.449.165	32.190.076	49,3
Baklagiller	1.599.360	228.867.554	160.349.245	6,1	89.984	13.935.302	9.262.816	2,8	974	225.291	148.303	0,2
Endüstriyel bitkiler	23.496.928	976.186.302	943.967.159	35,7	1.353.905	41.157.105	40.258.287	12,3	128.643	2.169.858	2.116.461	3,2
Yağlı tohumlar	2.407.398	169.529.954	158.491.090	6,0	697.218	100.317.624	94.061.174	28,8	190.842	32.206.478	30.212.962	46,2
Yumurru bitkiler	7.720.000	597.676.831	435.723.078	16,5	688.209	61.553.177	46.814.065	14,3	12.281	907.574	677.129	1,0
Sebzeler	21.151.592	1.710.222.178	1.383.885.223	24,4	4.405.504	333.147.821	268.050.859	32,0	254.428	14.069.740	11.634.479	14,6
Yaprağı yenen sebzeler	1.598.750	131.993.953	101.469.200	7,3	344.211	32.374.021	23.979.053	8,9	5.797	470.932	393.937	3,4
Baklagil sebzeleri	603.000	107.682.746	76.943.900	5,6	122.114	20.231.974	15.075.026	5,6	2.297	390.541	285.909	2,5
Meyvesi yenen sebzeler	18.246.500	1.397.146.475	1.145.141.990	82,7	3.863.072	270.772.272	221.042.912	82,5	243.854	12.860.820	10.683.326	91,8
Soğansı, yumru ve kök sebzeler	620.830	63.857.022	51.569.549	3,7	51.296	7.047.228	5.454.412	2,0	2.195	321.787	247.748	2,1
Diğer sebzeler	82.512	9.541.983	8.760.584	0,6	24.811	2.722.326	2.499.456	0,9	285	25.661	23.559	0,2
Meyveler	13.933.034	2.011.147.925	1.636.694.365	28,9	1.558.500	300.357.365	243.023.011	29,0	24.489	3.279.546	2.437.712	3,1
Yumuşak çekirdekli	2.921.500	281.511.108	213.849.888	13,1	331.479	36.803.736	27.075.309	11,1	5.135	555.899	402.507	16,5
Taş çekirdekli	3.109.600	562.694.032	421.779.445	25,8	701.596	152.497.101	119.602.769	49,2	2.122	305.351	219.172	9,0
Turunçgiller	1.943.475	160.261.066	151.464.698	9,3	10.922	827.700	789.213	0,3	0	0	0	0,0
Sert kabuklular	826.000	394.189.091	355.836.499	21,7	152.396	64.746.140	59.892.439	24,6	504	191.063	128.384	5,3
Üzümsü meyveler	4.153.870	524.419.618	405.778.899	24,8	362.107	45.482.688	35.663.281	14,7	16.728	2.227.233	1.687.648	69,2
Çay	978.589	88.073.010	87.984.937	5,4	-	-	-	-	-	-	-	-

Kaynak: DİE, Tatımsal Yapı 1998

İl bitkisel üretim değerinin yapısı ülke ve bölge itibariyle değerlendirildiğinde; ilde yoğun olarak tarla ürünleri (tahıllar, yağlı tohumlar) üretimi ve pazarlamasının yapıldığı, sebze ve meyve ürünleri üretim ve pazarlama paylarının oldukça az olduğu görülmektedir. Marmara Bölgesi açısından baktığımızda; bitkisel üretim değerinin %40.5'ini tarla, %31.3'ünü sebze ve %28.2'sini meyve ürünleri üretim değeri oluşturmakta ve %78.6'sı pazarlanmaktadır. Yine pazarlanan değer %39'u tarla, %32'si sebze ve %29'u meyve ürünleri pazarlanan değerinden oluşmaktadır. Türkiye açısından baktığımızda ise; bitkisel üretim değerinin %48.8'i tarla, %23.5'i sebze ve %27.7'si meyve ürünleri üretim değerinden oluşmakta ve %77.9'u pazarlanmaktadır. Pazarlanan değer de %46.7'sini tarla, %24.4'ünü sebze ve %28.9'unu meyve ürünleri pazarlanan değeri oluşturmaktadır. Görüldüğü gibi ülke ve bölge üretim ve pazarlanan değerinin dağılımları benzerlikler gösterirken Edirne özellikle tarla ürünleri lehine farklılık göstermektedir.

4.5.2.1. Tarla Ürünleri Üretimi

Edirne ili bitkisel ürünler üretimi içerisinde en önemli gelir kaynağını tarla ürünleri oluşturmaktadır. İlde 1998 yılı itibariyle, 366.974 ha.'da 1.043.172 ton tarla ürünleri üretilmiş olup üretilen bu ürünlerin toplam değeri 79.958.366 milyon TL.'dir. Üretilen değerlerin 65.344.930 milyon TL.'lık kısmı yani %81.7'si ise pazarlanmıştır. İl tarla ürünleri üretiminde gerek üretim miktarı gerekse üretim değeri olarak 237.271 ha.'da üretimi yapılan tahıllar ilk sırada yer almaktadır. Tahıl ürünlerinin tarla ürünleri üretim değeri içindeki payı %55.6'dır. Tahıllardan sonra üretim değeri açısından ikinci önemli ürün grubunu %40.3'le ayçiçeğinin neredeyse tek ürün olduğu yağlı tohumlar oluştururken, bunları %2.7 ile endüstriyel bitkiler ve %1.1 ile yumru bitkiler takip etmektedir.

Edirne ili tarla ürünleri üretimi içinde önemli yer tutan ürünlerin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 19'da verilmiştir.

TABLO 19: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (TON)

Tarla Ürünleri	1994	1995	1996	1997	1998
Buğday	470.699	523.322	391.821	559.462	576.384
Arpa	41.009	42.553	38.978	41.045	38.716
Pirinç	37.367	53.221	66.438	66.249	82.056
Fasulye (kuru)	994	1.421	1.091	885	843
Şeker Pancarı	326.963	105.686	83.274	135.246	128.627
Ayçiçeği	164.215	208.415	156.585	224.929	190.648
Soğan (kuru)	12.663	17.423	4.985	8.842	7.480

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

Tablodan görüldüğü gibi, Edirne’de uygulanan tarla tarımında ağırlıklı olarak yer alan ürünler arasında tahıllardan buğday, pirinç ve arpa, baklagillerden fasulye, endüstriyel bitkilerden şeker pancarı, yağlı tohumlardan ayçiçeği, yumru bitkilerden soğan sayılabilir.

Edirne ili tarla ürünlerinden pirinç, buğday, ayçiçeği ve şekerpancarının gerek bölge gerekse Türkiye üretimleri içinde önemli payları bulunmaktadır. 1998 yılı itibariyle, 124.270 hektarda üretimi yapılan 190.648 ton ayçiçeği üretiminin Marmara Bölgesi ayçiçeği üretimindeki payı %27.84, Türkiye ayçiçeği üretimi içindeki payı ise %22.17’dir. Ayçiçeği alımı, işlenmesi ve pazarlamasında büyük söz sahibi olan 110 bini aşkın üyeli Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği’nin (Trakya Birlik) merkezi Edirne’de bulunmaktadır. Trakya Birlik ilin ekonomik gelişmesinde önemli dışsal yararlar sağlamaktadır.

1998 yılında, 26.299 hektarda üretimi yapılan 82.056 ton pirinç üretiminin Bölge pirinç üretimindeki payı %74.64 ve Türkiye pirinç üretimindeki payı %43.42 gibi yüksek bir seviyededir. 193.816 hektar alanda gerçekleştirilen 576.384 ton il buğday üretimi Bölge buğday üretiminin %17.57’sini, Türkiye buğday üretiminin %2.74’ünü oluşturmaktadır. Yine 3.764 hektar alanda gerçekleştirilen 128.627 ton şekerpancarı üretimi bölge üretiminin %9.69’unu ve Türkiye üretiminin %5.8’ini oluşturmaktadır.

1998 yılı itibariyle, Edirne’de gerçekleştirilen tarla ürünleri üretiminin dağılımı Bölge ve Türkiye verileri ile karşılaştırmalı olarak Tablo 20’de verilmiştir.

TABLO 20: EDİRNE İLİ TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE TARLA ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)

Ürün Adı	Türkiye			Marmara Bölgesi			Edirne			Pay (%)	
	Ekilen Alan(Ha)	Verim Kg /Ha.	Üretim Ton(3)	Ekilen Alan(Ha)	Verim Kg / Ha.	Üretim Ton(2)	Ekilen Alan(Ha)	Verim Kg /Ha.	Üretim Ton(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Tahıllar	14.074.700	-	33.060.972	1.523.482	-	4.383.587	237.271	-	710.432	16,21	2,15
Buğday	9.400.000	2.256	21.000.000	1.174.241	2.793	3.280.130	193.816	2.974	576.384	17,57	2,74
Arpa	3.750.000	2.446	9.000.000	158.503	2.666	422.510	13.015	2.975	38.716	9,16	0,43
Çavdar	133.000	1.746	232.000	3.661	2.145	7.854	352	2.707	953	12,13	0,41
Yulaf	158.500	1.959	310.000	61.411	2.145	131.706	1.157	2.411	2.789	2,12	0,90
Mısır	550.000	4.219	2.300.000	91.909	4.692	431.217	2.632	3.622	9.534	2,21	0,41
Pirinç	60.000	3.156	189.000	33.547	3.277	109.930	26.299	3.120	82.056	74,64	43,42
Baklagiller	1.657.770	-	1.599.360	78.219	-	89.984	776	-	974	1,08	0,06
Nohut	665.000	949	625.000	22.829	1.274	29.077	110	1.191	131	0,45	0,02
Fasulye	172.000	1.390	236.000	16.654	1.580	26.307	612	1.377	843	3,20	0,36
Fiğ	235.000	599	140.000	21.229	16	343	54	0	0	0,00	0,00
Endüstriyel bitkiler	1.661.095	-	23.496.928	56.703	-	1.353.905	3.780	-	128.643	9,50	0,55
Tütün	274.617	912	250.556	18.087	924	16.711	16	1.000	16	0,10	0,01
Şeker pancarı	504.493	44.481	22.282.539	27.986	47.453	1.328.009	3.764	38.100	128.627	9,69	0,58
Yağlı tohumlar	713.190	-	2.407.398	454.395	-	697.218	124.530	-	190.842	27,37	7,93
Susam	69.000	499	34.000	4.416	622	2.747	260	746	194	7,06	0,57
Ayçiçeği	586.000	1.496	860.000	449.802	1.522	684.816	124.270	1.534	190.648	27,84	22,17
Yumru bitkiler	321.600	-	7.720.000	37.388	-	688.209	617	-	12.281	1,78	0,16
Soğan (kuru)	105.000	21.653	2.270.000	22.834	19.111	436.378	384	19.479	7.480	1,71	0,33
Sarımsak (kuru)	11.000	7.273	80.000	2.548	7.086	18.055	69	6.319	436	2,41	0,55
Patates	203.000	25.889	5.250.000	11.215	16.617	186.359	140	21.321	2.985	1,60	0,06
Hayvan pancarı	2.600	46.172	120.000	791	59.946	47.417	24	57.500	1.380	2,91	1,15
Yem Bitkileri	1.108.000	-	4.670.900	139.148	-	680.477	5.473	-	70.002	10,29	1,50
Mısır (hasıl)	550.000	-	680.000	91.909	-	333.396	2.632	-	39.834	11,95	5,86
Fiğ (kuru ot)	235.000	-	340.000	21.229	-	70.253	54	-	244	0,35	0,07
Yonca (yeşil ot)	-	-	1.750.000	-	-	45.719	-	-	11.625	25,43	0,66
Yonca (kuru ot)	230.000	-	1.550.000	23.907	-	224.716	2.782	-	18.277	8,13	1,18
Korunga (kuru ot)	93.000	-	350.900	2.103	-	6.393	5	-	22	0,34	0,01

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

İl, Bölge ve Türkiye verilerine verimlilik açısından baktığımızda, ilde yetiştirilen tahıllardan buğday, arpa, çavdar ve yulafın, endüstriyel bitkilerden tütünün, yağlı tohumlardan susam ve ayçiçeğinin hektar başına veriminin Bölge ve Türkiye verimlilik değerlerinden daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Şekerpancarı verimliliği ise Bölge ve Türkiye verimliliğinin altındadır.

4.5.2.2. Sebze Ürünleri Üretimi

Edirne’de eskiden beri Meriç boylarında sebzeçilik yapılmaktadır. Yetiştirilen sebzeler ilin iklim ve toprak koşullarına uygun, özellikle meyvesi yenen sebzeler grubunda yer alan bamya, karpuz, kavun, kabak, hıyar, patlıcan ve domates gibi sebzelerdir. Daha önce de söylendiği gibi, Edirne tarım arazisinin %2.06’sında sebze üretimi yapılmaktadır. 1998 yılı itibariyle 7.902 hektar alanda 254.428 ton sebze üretimi yapılmış olup bu ürünlerin toplam değeri 14.069.740 milyon TL.’dir. Üretilen değer 11.634.479 milyon TL.’lık kısmı yani %82.7’si pazarlanmıştır. İl sebze üretim değerinin il bitkisel üretim değeri içindeki payı %14.5, Bölge sebze üretim değeri içindeki payı %4.2 ve Türkiye sebze üretim değeri içindeki payı ise %8’dir. İlde sebze üreticiliğinin başlıca sorunu su yetersizliği ve taşkınlardır. 1995 yılından sonra ilde seracılık faaliyetlerinde gelişmeler sağlanmıştır. İlde 207 adet toplam 76.550 m² plastik örtü sera alanı bulunmaktadır. Bu faaliyetler yıllar itibariyle özellikle domates ve biber üretimine artış olarak yansımıştır. Edirne’de üretilen başlıca sebze ürünlerinin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 21’de verilmiştir.

TABLO 21: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ SEBZE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (TON)

Sebzeler	1994	1995	1996	1997	1998
Lahana (baş)	2.318	2.145	1.605	1.851	1.806
Ispanak	1.287	1.070	1.094	1.145	1.132
Pırasa	1.480	1.545	1.472	1.355	1.572
Fasulye	1.964	1.587	1.597	1.751	1.801
Karpuz	170.139	82.150	86.541	85.430	122.275
Patlıcan	5.084	4.680	3.873	3.536	3.814
Domates	52.515	47.105	91.635	95.310	102.250
Biber (sivri)	4.872	5.165	14.820	4.879	6.298
Soğan (taze)	1.355	2.315	1.629	1.106	1.484

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

Edirne ili sebze ürünleri üretimi Marmara Bölgesi ve Türkiye açısından incelendiğinde; özellikle banya, domates ve karpuz üretiminde bir önemi olduğu görülmektedir. Edirne ili sebze ürünleri üretiminin Marmara Bölgesi ve Türkiye sebze ürünleri üretimi ile karşılaştırması Tablo 22’de verilmiştir.

TABLO 22: EDİRNE İLİ SEBZE ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE SEBZE ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)

Ürün Adı	Üretim (Ton)			Pay (%)	
	Türkiye(3)	Marmara B.(2)	Edirne(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Toplam sebze alanı (hektar)	783.183	152.333	7.902	5,19	1,01
Toplam üretim	21.151.592	4.405.504	254.428	5,78	1,20
Yaprağı yenen sebzeler	1.598.750	344.211	5.797	1,68	0,36
Lahana (baş)	612.000	144.165	1.806	1,25	0,30
Marul (göbekli)	195.000	6.598	706	10,70	0,36
Marul (kıvrırcık)	105.000	13.998	576	4,11	0,55
Ispanak	191.000	50.175	1.132	2,26	0,59
Pırasa	302.000	86.587	1.572	1,82	0,52
Baklagil sebzeleri	603.000	122.114	2.297	1,88	0,38
Fasulye	455.000	75.684	1.801	2,38	0,40
Bakla	47.000	10.119	110	1,09	0,23
Bezelye	52.000	25.539	250	0,98	0,48
Barbunya fasulye	39.000	10.010	136	1,36	0,35
Meyvesi yenen sebzeler	18.246.500	3.863.072	243.854	6,31	1,34
Banya	24.500	6.279	474	7,55	1,93
Balkabağı	65.000	20.104	345	1,72	0,53
Kavun	1.885.000	232.987	2.410	1,03	0,13
Karpuz	3.930.000	539.527	122.275	22,66	3,11
Kabak (sakız)	262.000	29.519	1.667	5,65	0,64
Hıyar	1.475.000	92.954	3.091	3,33	0,21
Patlıcan	915.000	108.332	3.814	3,52	0,42
Domates	8.290.000	2.534.551	102.250	4,03	1,23
Biber (dolmalık)	390.000	76.742	1.230	1,60	0,32
Biber (sivri)	1.010.000	222.077	6.298	2,84	0,62
Soğans, yumru ve kök sebzeler	620.830	51.296	2.195	4,28	0,35
Sarımsak (taze)	26.000	2.356	222	9,42	0,85
Soğan (taze)	210.000	32.641	1.484	4,55	0,71
Havuç	232.000	9.659	273	2,83	0,12
Turp (bayır)	21.000	4.910	178	3,63	0,85
Turp (kırmızı)	130.000	1.430	38	2,66	0,03
Diğer sebzeler	82.512	24.811	285	1,15	0,35
Karnabahar	82.500	24.799	285	1,15	0,35

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

Tablodan da görüldüğü gibi, il sebze üretimi Bölge ve Türkiye sebze üretiminde az da olsa meyvesi yenen sebzeler grubunda bir anlam ifade etmektedir. Meyvesi yenen sebzeler

grubunda, il üretimi Marmara Bölgesi üretiminin %6.31'i, Türkiye üretiminin %1.34'ü seviyesindedir. Daha alt bazda bakarsak, Marmara Bölgesi sebze üretiminde; bamyada üretiminin %7.55'i, karpuz üretiminin %22.66'sı, domates üretiminin %4.03'ü ve Türkiye sebze üretiminde; bamyada üretiminin %1.93'ü, karpuz üretiminin %3.11'i ve domates üretiminin %1.23'ü Edirne il sebze üretimine aittir. Diğer sebze ürün gruplarında, il üretiminin Türkiye üretimi içindeki payları %1'den daha aşağıdadır.

4.5.2.3. Meyve Ürünleri Üretimi

Edirne'de küçük aile işletmelerince meyvecilik de yapılmaktadır. Ancak il ekonomisine katkısı oldukça azdır. İlde yetiştirilen başlıca meyveler armut, elma, erik, kiraz, vişne ve üzümdür. Edirne'de 451 hektarda meyve ve 2.678 hektarda üzüm üretimi yapılmaktadır. 1998 yılı itibariyle, il meyve üretimi 24.489 ton olup üretim değeri 3.279.546 milyon TL'dir. Üretilen değer %74.3'ü pazarlanmıştır. İl meyve üretim değerinin %67.9'unu üzümü meyveler oluşturmaktadır. Meyve üretim değerinin il bitkisel üretim değeri içindeki payı %3.4, Bölge meyve üretim değeri içindeki payı %1.1 ve Türkiye meyve üretim değeri içindeki payı ise %0.2'dir.

İlde üretilen başlıca meyvelerin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 23'de verilmiştir.

TABLO 23: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ MEYVE ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ (TON)

Meyveler	1994	1995	1996	1997	1998
Armut	1.872	1.790	1.808	2.017	1.757
Elma	2.913	2.890	3.503	2.785	2.815
Erik	1.226	1.081	1.237	827	546
Kayısı	766	786	720	519	255
Kiraz	519	3.100	2.953	1.780	295
Vişne	1.005	926	932	694	203
Üzüm	20.077	14.170	10.630	19.645	16.183

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

Tablodan da görüldüğü gibi, il meyve üretiminde yıllar itibariyle herhangi bir olumlu gelişme gözlenmemektedir.

Edirne ili meyve ürünleri üretimi Marmara Bölgesi ve Türkiye açısından değerlendirildiğinde, il üzümü meyveler üretiminin ve yumuşak çekirdekli meyveler üretiminin az da olsa Bölge üretiminde bir payı olduğu görülmektedir. İl meyve üretiminin Bölge üzümü meyve üretimindeki payı %4.62 ve yumuşak çekirdekli meyveler üretimindeki payı %1.55'dir. İl üretiminin Türkiye meyve üretimindeki payları ise her ürün grubunda binde 5'in altındadır.

Edirne ili meyve ürünleri üretiminin Marmara Bölgesi ve Türkiye meyve ürünleri üretimi ile karşılaştırması Tablo 24'de verilmiştir.

TABLO 25: EDİRNE İLİ MEYVE ÜRETİMİNİN BÖLGE VE TÜRKİYE MEYVE ÜRETİMİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1998)

Ürün Adı	Türkiye		Marmara B.		Edirne		Pay (%)	
	Ağaç Sayısı (Adet)	Üretim (Ton)(3)	Ağaç Sayısı (Adet)	Üretim (Ton)(2)	Ağaç Sayısı (Adet)	Üretim (Ton)(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Toplam	593.804.700	13.933.034	85.820.320	1.558.500	455.727	24.489	1,57	0,18
Yumuşak çekirdekli meyveler	55.549.300	2.921.500	8.150.497	331.479	218.850	5.135	1,55	0,18
Armut	13.072.000	360.000	2.743.418	83.116	97.915	1.757	2,11	0,49
Ayva	3.828.000	95.000	1.864.659	49.984	25.715	495	0,99	0,52
Elma	38.000.000	2.450.000	3.446.486	196.800	89.840	2.815	1,43	0,11
Muşmula	359.300	5.000	95.134	1.571	5.380	68	4,33	1,36
Taş çekirdekli meyveler	147.585.000	3.109.600	35.047.743	701.596	151.478	2.122	0,30	0,07
Erik	8.465.000	200.000	1.551.913	33.189	50.776	546	1,65	0,27
İğde	486.000	5.600	19.956	193	100	0	0,00	0,00
Kayısı	12.710.000	490.000	248.231	3.492	19.292	255	7,30	0,05
Zerdali	2.537.000	50.000	39.574	430	1.621	38	8,84	0,08
Kiraz	9.310.000	195.000	1.723.086	34.279	15.365	295	0,86	0,15
Kızılcık	1.422.000	14.000	145.090	1.001	13.550	69	6,89	0,49
Şeftali	13.920.000	410.000	5.849.762	171.066	39.060	716	0,42	0,17
Vişne	5.285.000	95.000	574.036	5.624	11.714	203	3,61	0,21
Sert kabuklular	346.366.000	826.000	41.030.221	152.396	60.454	504	0,33	0,06
Ceviz	4.645.000	120.000	513.098	13.600	15.641	373	2,74	0,31
Badem	4.288.000	36.000	386.564	3.418	44.813	131	3,83	0,36
Üzümü meyveler	16.603.400	4.153.870	1.029.189	362.107	24.945	16.728	4,62	0,40
Çilek (1)	9.200	120.000	4.736	34.135	1	1	0,00	0,00
Dut	2.985.000	65.000	273.363	3.989	23.145	523	13,11	0,80
İncir	9.840.000	255.000	476.681	12.589	900	12	0,10	0,00
Nar	2.820.000	55.000	248.123	4.760	900	9	0,19	0,02
Üzüm (1)	541.000	3.600.000	38.081	303.995	2.499	16.183	5,32	0,45

(1) Hektar (toplama dahil değildir).

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

4.5.2.4. Tarımsal Araç ve Gereçler

Edirne ili tarımda makineleşmenin en gelişkin olduğu illerimizden birisidir. İlde makineleşme 1940'larda başlamış ve 1970'lerde büyük bir hız yakalamıştır. 1998 yılı itibariyle ildeki traktör sayısı 23.107 olup, Bölge traktör sayısının %12.42'sini, Türkiye traktör sayısının %2.56'sını oluşturmaktadır. Tarımsal mekanizasyonun önemli kriterlerinden olan traktör miktarı, traktör başına düşen arazi miktarı (ekilen tarla alanı+sebzelik alanlar) açısından değerlendirildiğinde; 1998 yılında traktör başına Edirne'de 16 hektar, Marmara Bölgesinde 13 hektar ve Türkiye genelinde 23 hektar tarım arazisi düştüğü görülmektedir.

1998 yılı itibariyle, Edirne ilinde mevcut olan tarım alet ve makinelerinin Bölge ve Türkiye geneli ile karşılaştırması Tablo 25'de verilmiştir.

TABLO 25 : İL, BÖLGE VE TÜRKİYE TARIMSAL ALET VE MAKİNALAR SAYISI (1998)

Tarımsal alet ve makinalar	Miktar (Adet)			Pay (%)	
	Türkiye(3)	Marmara(2)	Edirne(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Karasaban	188.505	5.866	2	0,03	0,00
Hayvan pulluğu	320.425	26.497	1.214	4,58	0,38
Kulaklı traktör pulluğu	849.396	196.285	25.450	12,97	3,00
Döner kulaklı traktör pulluğu	19.425	5.210	554	10,63	2,85
Ark pulluğu	46.065	7.727	597	7,73	1,30
Diskli traktör pulluğu	57.867	8.693	716	8,24	1,24
Diskli anız pulluğu (Vanvey)	35.851	10.414	699	6,71	1,95
Anız pulluğu	21.001	4.353	818	18,79	3,90
Toprak frezesi (Rotovator)	30.166	8.423	173	2,05	0,57
Kültüvator	383.488	74.102	14.195	19,16	3,70
Merdane	57.201	8.996	879	9,77	1,54
Diskli ve diğer tırmıklar	174.152	42.389	6.812	16,07	3,91
Dişli tırmık	348.581	126.263	20.327	16,10	5,83
Karma tırmık	25.588	5.570	462	8,29	1,81
Ot tırmığı	67.696	7.324	180	2,46	0,27
Hayvanla çekilen çapa makinası	9.336	1.030	18	1,75	0,19
Traktörle çekilen çapa makinası	118.070	16.466	1.185	7,20	1,00
Hayvanla çekilen tahıl mibzeri	2.382	118	0	0,00	0,00
Tahıl mibzeri	81.222	17.474	6.460	36,97	7,95
Kombine tahıl mibzeri	139.212	30.671	3.961	12,91	2,85
Pancar mibzeri	8.751	862	68	7,89	0,78
Üniversal mibzer	69.787	18.684	6.318	33,82	9,05
Patates dikim makinası	8.170	234	5	2,14	0,06
Çiftlik gübre dağıtıcısı	1.620	429	200	46,62	12,35
Kimyevi gübre dağıtıcısı	278.240	62.562	12.529	20,03	4,50
Orak makinası	66.260	1.636	8	0,49	0,01

Tablo 25'in Devamı

Tarımsal alet ve makinalar	Miktar (Adet)			Pay (%)	
	Türkiye(3)	Marmara(2)	Edirne(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Biçer bağlar makinası	4.721	1.273	21	1,65	0,44
Balya makinası	7.884	4.382	364	8,31	4,62
Harman makinası	134.778	6.124	600	9,80	0,45
Tınav makinası	23.975	467	181	38,76	0,75
Döven	78.487	2.686	3	0,11	0,00
Sapdöver	88.772	2.322	21	0,90	0,02
Kendi yürür biçer döver	12.564	3.241	576	17,77	4,58
Patates sökme makinası	12.521	210	1	0,48	0,01
Kombina patates sökme makinası	126	5	0	0,00	0,00
Pancar sökme makinası	7.296	419	13	3,10	0,18
Kombina pancar sökme makinası	2.297	60	16	26,67	0,70
Hayvanla çekilen çayır biçme makinası	1.829	75	0	0,00	0,00
Traktörle çekilen çayır biçme makinası	30.686	4.399	307	6,98	1,00
Slaj makinası	1.348	525	56	10,67	4,15
Mısır slaj makinası	2.317	1.144	153	13,37	6,60
Yer fıstığı hasat makinası	132	1	0	0,00	0,00
Pamuk toplama makinası	15	0	0	0,00	0,00
Yer fıstığı harman makinası	50	0	0	0,00	0,00
Fındık harman makinası	5.397	523	0	0,00	0,00
Mısır daneleme makinası	5.693	1.927	42	2,18	0,74
Mısır hasat makinası	450	145	1	0,69	0,22
Selektör	3.543	599	110	18,36	3,10
Yem kırma makinası	16.158	4.065	305	7,50	1,89
Sap keser	11.712	538	0	0,00	0,00
Tarımsal mücadele uçağı	54	2	0	0,00	0,00
Tarımsal mücadele helikopteri	0	0	0	0,00	0,00
Sırt pulverizatörü	555.647	104.720	14.847	14,18	2,67
Sedyeli, motorlu pulverizatör, tozlayıcı	0	0	0	0,00	0,00
kombine atomizör	15.771	1.692	3	0,18	0,02
Kuyruk milinden hareketli pulverizatör	202.101	40.104	5.398	13,46	2,67
Motorlu pulverizatör	65.760	13.853	1.164	8,40	1,77
Tozlayıcı	36.549	4.222	212	5,02	0,58
Atomizör	98.623	15.573	3.421	21,97	3,47
Santrifüj pompa	84.271	12.154	1.865	15,34	2,21
Motopomp (elektrik motorlu)	136.990	14.640	475	3,24	0,35
Motopomp (termik motorlu)	197.514	72.130	8.130	11,27	4,12
Derin kuyu pompa	76.062	6.487	241	3,72	0,32
Yağmurlama tesisi	165.697	57.682	10.627	18,42	6,41
Krema makinası	300.148	3.442	127	3,69	0,04
Kuluçka makinası	999	308	0	0,00	0,00
Civiv makinası	1.554	817	0	0,00	0,00
Süt sağma makinası(sabit)	5.697	2.628	15	0,57	0,26
Süt sağma makinası(seyyar)	74.217	39.953	3.778	9,46	5,09
Tarım arabası(Römork)	886.972	189.649	24.600	12,97	2,77
Su tankeri (tarımda kullanılan)	152.290	19.388	1.083	5,59	0,71
Traktör	902.513	186.046	23.107	12,42	2,56

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

4.5.2.5. Gübre Kullanımı

Bitkisel üretimde verimliliği en çok ve direkt olarak etkileyen girdilerden birisi olan kimyasal gübre kullanımı Edirne’de 1960’tan sonra yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Üretim süresince zamanında, gereken miktar ve dozlarda, tekniğine uygun olarak kullanılan gübre yalnız ürün miktarını artırmakla kalmayıp elde edilen mahsulün kalitesini de iyileştirmektedir. Genel olarak kullanılan gübre miktar ve çeşidinde; bir yandan kendi fiyatı ve kullanıldığı ürün fiyatları etkili olurken, bir yandan da iklim ve toprak özellikleri ile bunlara bağlı olarak oluşan üretim deseni de etkili olmaktadır. Edirne il topraklarının kimi organik madde içerikleri düşüktür. Organik madde yetersizliğinin başlıca nedenleri toprakların sürekli işlenmesi, ürün dönüşümüne önem verilmemesi, ürün artıklarının gereken biçimde toprağa verilmeyip yakacak ya da hayvan yemi olarak kullanılması ve çiftlik gübresine gereken önemin verilmemesidir.

Edirne’de kimyasal gübre kullanımı sürekli artarak son yıllarda il gereksinimini karşılayabilecek düzeye gelmiştir. 1965 yılında Edirne’de 11.146 ton olan kimyasal gübre kullanımı, 1998’de 244.926 ton’a ulaşmıştır.

1998 yılı itibariyle, Edirne ili gübre kullanımının Marmara Bölgesi ve Türkiye gübre kullanımı içindeki yeri Tablo 26’da verilmiştir.

TABLO 26: 1998 YILI İTİBARIYLA GÜBRE KULLANIMININ DAĞILIMI

	Miktar (Ton)			Pay (%)	
	Türkiye (3)	Marmara B. (2)	Edirne (1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Toplam	10.945.816	1.676.090	244.926	14,61	2,24
.....% 21 Azotlu	6.640.952	1.124.527	167.848	14,93	2,53
.....% 16 -18 Fosforlu	4.127.847	524.193	74.745	14,26	1,81
.....% 48 - 52 Potaslı	177.017	27.370	2.333	8,52	1,32

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı

Tablodan da görüldüğü gibi, 1998 yılı itibariyle Edirne ilinde kullanılan gübre miktarı 244.926 ton olup, bu tüketim Marmara Bölgesi tüketiminin %14.61'ini ve Türkiye tüketiminin %2.24'ünü oluşturmaktadır.

4.5.3. Hayvancılık

Edirne ilinde hayvancılık yıllardan beri geleneksel bir şekilde bitkisel üretimin yanında ek bir faaliyet kolu olarak yürütülmektedir. Nitekim, 1991 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına bakıldığında; Edirne'deki tarımsal işletmelerin %1.5 gibi küçük bir oranında yalnızca hayvancılık yapılırken, %70.3 gibi büyük bir oranında bitkisel üretim ve hayvancılık birlikte yapılmaktadır. Edirne hayvancılığı iki farklı dönem geçirmiştir. Başlangıçta %50'lere varan çayır-meralarda yoğun olarak meraya dayalı yürütülen il hayvancılığı, 1950'lerin başında tarıma traktörün girmesi ile yapısal bir değişikliğe uğramıştır. Çayır-meraların büyük ölçüde ekime açılması ile özellikle buğday, ayçiçeği, çeltik vb. gibi bitkisel ürünlerin üretimi artmış ve ilin geleneksel etkinliklerinden birisi olan hayvancılık ve mandıracılık gerilemiştir. Günümüzde il toplam arazisinin %13'ü çayır-mera arazisi olarak kullanılmaktadır.

İlde, damızlık sığır potansiyelinin tam kullanımının sağlanması, sığır yetiştiriciliği sektöründe karlılığın artırılması, ülke şartlarına uygun bir sığır yetiştiriciliği bilgi sisteminin yerleştirilmesi, yetiştirici birliklerinin kurulması ve damızlık taleplerinin yurtiçinden karşılanması amacıyla 1994 yılından bu yana Türk-Alman Teknik İşbirliği çerçevesinde "Sığır Yetiştiriciliği Enformasyon Sistemi Projesi" yürütülmektedir. 1995 yılında 904 sayılı Islah-ı Hayvanat Kanununda yapılan değişiklikle hazırlanan yönetmelik çerçevesinde ilde Holstein Damızlık Sığır Yetiştiriciler Birliği kurulmuş olup yürütülen projeler sonuç vermiştir. Halihazırda Edirne damızlık sığır yetiştirilen bir bölge konumuna gelmiştir.

4.5.3.1. Hayvan Varlığı

Edirne'de hayvancılık yıllar itibariyle düzensiz bir seyir izlemiştir. Arıcılık faaliyetleri hariç tüm hayvancılık faaliyetlerinde gerileme söz konusudur. Edirne'de hakim yerli koyun ırkı

olarak kıvırcık, yerli sığır ırkı olarak boz ırk egemendir. Edirne’de 1950’de 526.000 olan koyun varlığı, 1960’ların ortalarından itibaren azalmaya başlayarak, 1970’de 476.000’e, 1980’de 381.000’e, 1994’de 247.990’a ve 1998’de 229.410’a düşmüştür. 1950’de 140.500 dolayında olan sığır varlığı ise, özellikle 1960’lardan sonra azalmış ve 1980’de 95.500’e indikten sonra 1994’de 148.990’a çıkmış ve 1998’de yine 116.210’a gerilemiştir. Özellikle sütündeki yağ oranı zenginliği nedeniyle Edirne peynirciliğinin adını duyuran kıl keçisi varlığı da 1950’de 141.500 iken azalarak 1980’de 91.000 , 1994’de 53.460 ve 1998’de 44.000 seviyesine gerilemiştir. İl hayvancılık faaliyetlerindeki bu düzensiz seyirde yukarıda bahsedilen tarımda mekanizasyona geçişten sonra çayır-meraların daraltılması ve sığır hariç besi hayvancılığının yeterince uygulanamamasının yanında, ülkemizde son yıllarda gözlenen et ve süt fiyatlarındaki dalgalanmaların üretici aleyhine gelişmesinin de etkisi büyüktür.

Yıllar itibariyle Edirne ili hayvan varlığının gelişimi Tablo 27’de verilmektedir.

TABLO 27: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ CANLI HAYVAN VARLIĞI (ADET)

Hayvan Türü	1994	1995	1996	1997	1998
Koyun	247.990	252.020	261.450	260.620	229.410
Kıl Keçisi	53.460	58.720	56.970	33.970	44.000
Sığır	148.990	164.350	167.060	131.470	116.210
Manda	600	560	300	190	270
At	1.450	1.450	1.320	1.380	1.470
Eşek	2.350	2.140	2.020	2.240	1.960
Tavuk	395.729	317.931	411.900	366.800	334.500
Hindi	53.100	52.555	53.000	51.200	44.900
Arı Kovanı	40.394	41.210	43.480	43.959	56.970

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

Tablodan da izlendiği gibi, Edirne ili hayvancılığında yıllar itibariyle düzenli olarak artan arı kovan sayısı haricinde diğer hayvancılık faaliyetlerinde azalmalar söz konusudur.

Edirne ili büyükbaş hayvan varlığı içinde sığırın hakimiyeti bulunmaktadır. İl manda sayısı oldukça azdır. Edirne ili sığır varlığının yapısı incelendiğinde; sığır varlığı içinde ağırlığın kültür melezi ve kültür ırklarında olduğu dikkati çekmektedir. 1998 yılı itibariyle, 116.210

olan il sığır varlığının %68.9'u kültür melezi, %28.9'u kültür ırkı ve %2.3 gibi küçük bir kısmı da yerli ırk sığırlardan oluşmaktadır. İl küçükbaş hayvan varlığı içinde koyunculuk önem taşımaktadır. 1998 yılı itibariyle il genelinde 229.410 koyun ve 44.000 kıl keçisi bulunmaktadır.

Edirne ili hayvan varlığının Marmara Bölgesi ve Türkiye hayvan varlığı içindeki yeri incelendiğinde ise; özellikle koyun ve sığır varlığının bölge ve ülke içindeki payının diğer hayvan türlerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. 1998 yılı itibariyle ildeki sığır varlığı 116.210 baş olup, bu miktar Marmara Bölgesi sığır varlığının %9.40'ını, Türkiye sığır varlığının da %1.05'ini oluşturmaktadır. Sığır ırkı itibariyle baktığımızda il sığır kültür ırkı varlığının bölge kültür ırkı sığır varlığında önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Küçükbaş hayvan varlığı açısından baktığımızda ise; Edirne ili koyun varlığı Marmara Bölgesi koyun varlığının %9.40'ını, Türkiye koyun varlığının %7.8'ini oluştururken il keçi varlığının Bölge keçi varlığının %6.65'ini ve Türkiye keçi varlığının %5.8'ini oluşturmaktadır.

Kümes hayvanları varlığının bölge ve Türkiye içindeki yerine baktığımızda tavukçuluğun önemli olmadığı, hindi, ördek ve kaz varlığının bir miktar önem taşıdığı görülmektedir.

Yıllar itibariyle düzenli bir gelişme seyri izleyen il arıcılığının bölge ve Türkiye arıcılığı içindeki yerine bakıldığında, 1998 yılı itibariyle il genelinde mevcut olan 56.970 arı kovana sayısının Marmara Bölgesi arı kovana varlığının %14.67'sini ve Türkiye arı kovana varlığının %1.36'sını oluşturduğu görülmektedir.

Edirne ili hayvan varlığının Marmara Bölgesi ve Türkiye hayvan varlığı içindeki yeri mukayeseli olarak Tablo 28'de verilmiştir.

TABLO 28: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE CANLI HAYVAN VARLIĞI, 1998

HAYVAN TÜRÜ	Hayvan Varlığı			Pay (%)	
	TÜRKİYE(3)	MARMARA(2)	EDİRNE(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Koyun	29.435.000	2.441.380	229.410	9,40	0,78
Koyun(merinos)	652.463	212.091	0	0,00	0,00
Koyun(Yerli)	20.747.457	1.669.997	169.257	10,14	0,82
Kuzu(Merinos)	222.537	61.939	0	0,00	0,00
Kuzu(Yerli)	7.812.543	497.353	60.153	12,09	0,77
Kıl keçisi	7.523.000	661.460	44.000	6,65	0,58
Kıl keçisi	5.458.415	516.446	31.428	6,09	0,58
Kıl keçisi Oğlağı	2.064.585	145.014	12.572	8,67	0,61
Tiftik keçisi	534.000	1.160	0	0,00	0,00
Tiftik keçisi	396.647	970	0	0,00	0,00
Tiftik keçisi Oğlağı	137.353	190	0	0,00	0,00
Sığır	11.031.000	1.235.720	116.210	9,40	1,05
Sığır(Kültür)	1.109.528	304.967	22.120	7,25	1,99
Sığır(Kültür melezi)	3.001.633	412.778	51.982	12,59	1,73
Sığır(Yerli)	3.051.208	88.946	1.974	2,22	0,06
Dana(Kültür)	623.472	159.693	11.320	7,09	1,82
Dana(Kültür melezi)	1.693.367	228.512	28.078	12,29	1,66
Dana(Yerli)	1.551.792	40.824	736	1,80	0,05
Manda	176.000	16.240	270	1,66	0,15
Manda	127.281	11.431	190	1,66	0,15
Manda Yavrusu	48.719	4.809	80	1,66	0,16
At	330.000	32.790	1.470	4,48	0,45
Katır	133.000	5.450	10	0,18	0,01
Eşek	603.000	46.530	1.960	4,21	0,33
Deve	1.400	210	0	0,00	0,00
Domuz	5.000	4.470	0	0,00	0,00
Tavuk	236.997.651	58.885.940	334.500	0,57	0,14
Et Tavuğu	167.275.380	44.645.000	34.300	0,08	0,02
Yumurta Tavuğu	69.722.271	14.240.940	300.200	2,11	0,43
Hindi	3.805.345	328.010	44.900	13,69	1,18
Ördek	1.339.468	187.470	26.900	14,35	2,01
Kaz	1.771.327	110.390	18.500	16,76	1,04
Arı Kovanı	4.199.351	388.325	56.970	14,67	1,36
Açılan İpek Böceği Kutusu	4.543	2.287	0	0,00	0,00

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

4.5.3.2. Kesilen ve Sağılan Hayvan Sayısı

Edirne ili kesilen ve sağılan hayvan sayıları incelendiğinde; gerek sağılan gerekse kesilen hayvan sayısı içerisinde ağırlığın özellikle koyun olmak üzere küçükbaş hayvanlarda olduğu

görülmektedir. Kesilen ve sağılan hayvan miktarının yıllar itibariyle gelişimi de canlı hayvan varlığının gelişimine paralel bir seyir izlemektedir. Yıllar itibariyle sağılan koyun sayısı azalırken kesilen koyun sayısında artış izlenmiştir. Diğer hayvan cinslerinde ise hem sağılan hem kesilen hayvan sayılarında azalışlar söz konusudur. Edirne ili kesilen ve sağılan hayvan sayılarının gelişimi Tablo 29’da verilmiştir.

TABLO 29: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ SAĞILAN-KESİLEN HAYVAN SAYILARI (BAŞ)

	1994	1995	1996	1997	1998
Sağılan Hayvan Sayısı					
Koyun	128.030	129.430	135.740	123.390	103.422
Kıl keçisi	32.040	35.130	33.670	22.538	22.604
İnek	78.860	88.930	90.320	72.051	62.275
Manda	360	340	180	108	144
Kesilen Hayvan Sayısı					
Koyun	34.820	29.170	27.080	21.959	40.151
Kıl keçisi	5.210	5.070	2.960	4.248	3.216
Sığır	29.510	15.270	21.660	25.642	21.486
Manda	30	-	10	27	4

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

1998 yılı itibariyle ilde kesilen ve sağılan hayvan sayılarının Marmara Bölgesi ve Türkiye içindeki payına baktığımızda; sağılan hayvan sayısı bakımından, ilde sağılan koyun sayısının bölgenin %7.54’ünü, Türkiye’nin %6.2’sini; ilde sağılan keçi sayısının bölgenin %6.07 sini, Türkiye’nin %5.7’sini ve ilde sağılan inek sayısının bölgenin %10.04’ünü, Türkiye’nin %1.13’ünü oluşturduğu görülmektedir.

Yine, kesilen hayvan sayısı bakımından, ilde kesilen koyun sayısının bölgenin %2.12’sini, Türkiye’nin %5.1’ini; kesilen keçi sayısının bölgenin %2.79’ünü, Türkiye’nin %2.5’ini; kesilen sığır sayısının bölgenin %4.81’ini, Türkiye’nin %9.8’ini oluşturduğu görülmektedir.

Edirne ili kesilen ve sağılan hayvan sayılarının dağılımı Marmara Bölgesi ve Türkiye ile mukayeseli olarak Tablo 30’da verilmiştir.

TABLO 30: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE KESİLEN VE SAĞILAN HAYVAN SAYILARI (1998)

	Miktar (Baş)			Pay (%)	
	Türkiye (3)	Marmara B.(2)	Edirne (1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Sağılan Hayvan Sayısı					
Koyun	16.776.236	1.371.534	103.422	7,54	0,62
Kıl keçisi	3.988.811	372.550	22.604	6,07	0,57
Tiftik keçisi	258.378	862	0	0,00	0,00
İnek	5.489.043	620.315	62.275	10,04	1,13
Manda	84.893	7.672	144	1,88	0,17
Kesilen Hayvan Sayısı					
Koyun	7.899.041	1.897.208	40.151	2,12	0,51
Kıl keçisi	1.303.793	115.294	3.216	2,79	0,25
Tiftik keçisi	38.290	1.741	0	0,00	0,00
Sığır	2.200.475	447.151	21.486	4,81	0,98
Manda	27.257	5.257	4	0,08	0,01
Deve	75	0	0	0,00	0,00
Domuz	4.192	4.192	0	0,00	0,00

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

4.5.3.3. Hayvansal Ürünler Üretimi

Edirne ili hayvansal ürünler üretimi incelendiğinde; yıllık ortalama olarak 200.000 ton süt, 5-6.000 ton kırmızı et, 300 ton yapağı, 2.500 ton yumurta ve 800-900 ton bal üretildiği görülmektedir. Yıllar itibariyle il hayvansal ürünler üretiminde yapağı, yumurta ve bal hariç düşüşler gözlenmektedir. Edirne ili hayvansal ürünler üretiminin gelişimi Tablo 31’de verilmiştir.

TABLO 31: YILLAR İTİBARIYLA EDİRNE İLİ HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (TON)

Hayvansal Ürün	1994	1995	1996	1997	1998
Süt	195.375	222.415	227.760	184.812	165.849
Et	6.435	3.745	5.325	5.511	5.279
Deri (Adet)	74.870	52.920	55.600	55.604	69.005
Yapağı	270	325	341	339	295
Kıl	30	35	32	21	22
Beyaz Et	-	4	89	210	-
Yumurta	2.682	2.648	2.167	2.572	2.704
Bal	761	954	753	751	810

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı

1998 yılı itibariyle, Edirne ili hayvansal ürünler üretiminin Marmara Bölgesi ve Türkiye üretimi içindeki yeri Tablo 32’de verilmiştir.

TABLO 32: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİMİ (1998)

Hayvansal ürünler	Miktar (Ton)			Pay (%)	
	TÜRKİYE(3)	MARMARA B.(2)	EDİRNE(1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Süt	9.970.531	1.729.637	165.849	9,59	1,66
Koyun sütü	813.078	72.357	6.102	8,43	0,75
Kıl keçisi sütü	240.121	28.671	1.854	6,47	0,77
Tiftik keçisi sütü	5.458	20	0	0,00	0,00
İnek sütü	8.832.059	1.617.626	157.775	9,75	1,79
Manda sütü	79.815	10.963	118	1,08	0,15
Et (1)	532.504	116.618	5.279	4,53	0,99
Koyun eti	144.703	32.338	836	2,59	0,58
Kıl keçisi eti	22.775	1.573	64	4,07	0,28
Tiftik keçisi eti	655	26	0	0,00	0,00
Sığır eti	359.273	81.250	4.379	5,39	1,22
Manda eti	4.762	1.117	0	0,00	0,00
Deve eti	22	0	0	0,00	0,00
Domuz eti	314	314	0	0,00	0,00
Deri (adet)	12.447.592	2.672.690	69.005	2,58	0,55
Koyun derisi	8.584.518	2.053.440	42.161	2,05	0,49
Kıl keçisi derisi	1.391.964	123.015	3.296	2,68	0,24
Tiftik keçisi derisi	41.108	1.743	0	0,00	0,00
Sığır derisi	2.395.325	484.097	23.544	4,86	0,98
Manda derisi	29.983	5.784	4	0,07	0,01
Deve derisi	83	0	0	0,00	0,00
Domuz derisi	4.611	4.611	0	0,00	0,00
Yapağı	44.368	3.586	295	8,23	0,66
Kıl	2.981	283	22	7,77	0,74
Tiftik	608	2	0	0,00	0,00
Beyaz et	487.488	198.153	0	0,00	0,00
Tavuk eti	486.682	198.117	0	0,00	0,00
Hindi eti	680	29	0	0,00	0,00
Ördek eti	22	2	0	0,00	0,00
Kaz eti	104	5	0	0,00	0,00
Yumurta (2)	867.992	168.895	2.704	1,60	0,31
Bal	67.490	6.561	810	12,35	1,20
Balmumu	3.324	330	27	8,18	0,81
İpek kozası	136	72	0	0,00	0,00

(1)Mezbaha,kombina ve kurban bayramı kesimlerini kapsar.

(2)16000 adet yumurta 1 ton kabul edilmiştir.

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

Tablodan da görüldüğü gibi; 1998 yılı itibariyle, 165.849 ton olan il süt üretiminin bölgenin %9.59'unu, Türkiye'nin %1.66'sını; 5.279 ton olan il kırmızı et üretiminin bölgenin %4.53'ünü, Türkiye'nin yaklaşık %1'ini; 69.005 adet olan il deri üretiminin bölgenin %2.58'ini, Türkiye'nin %0.5'ini; 295 ton olan il yapağı üretiminin bölgenin %8.23'ünü, Türkiye'nin %0.6'ını ve 810 ton olan il bal üretiminin bölgenin %12.35'ini ve Türkiye'nin %1.20'sini oluşturduğu görülmektedir. İl süt üretiminin %95'inin inek sütü ve kırmızı et üretiminin %83'ünün sığır etinden oluştuğu dikkat çekicidir.

Edirne ilinde sağılan hayvanların verim durumu incelendiğinde ise; yıllık ortalama olarak koyundan 59 kg/baş, kıl keçisinden 82 kg/baş, inekten 2.534 kg/baş ve mandadan 819 kg/baş süt verimi alındığı görülmektedir. Yine kesilen hayvanların verim düzeyine baktığımızda, kesilen koyunların birim karkas ağırlığının 21 Kg., kıl keçisinin 20 Kg. ve sığırın 204 Kg. olduğu dikkati çekmektedir.

İl verim düzeyleri Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırıldığında; il küçükbaş süt verimlerinin bölge ve Türkiye verimlerinin üstünde, il inek sütü veriminin bölgenin altında ancak Türkiye veriminin üstünde ve manda sütü veriminin bölge ve Türkiye veriminin altında olduğu görülmektedir. İl et verimleri ise her türde bölge ve Türkiye verimlerinin üstünde yer almıştır.

Edirne ili küçükbaş ve büyükbaş hayvanların verim düzeylerinin, Marmara Bölgesi ve Türkiye verim düzeyleri ile karşılaştırmaları Tablo 33 ve Tablo 34'de verilmiştir.

TABLO 33: SÜT ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA VERİM (1998)

Hayvan Türü	Türkiye		Marmara B.		Edirne	
	Üretim (Ton)	Verim (Kg)	Üretim (Ton)	Verim (Kg)	Üretim (Ton)	Verim (Kg)
Koyun sütü	813.078	48	72.357	53	6.102	59
Kıl keçisi sütü	240.121	60	28.671	77	1.854	82
İnek sütü	8.832.059	1.609	1.617.626	2.608	157.775	2.534
Manda sütü	79.815	940	10.963	1.429	118	819

TABLO 34: ET ÜRETİMİ VE HAYVAN BAŞINA KARKAS AĞIRLIK (1998)

Hayvan Türü	Türkiye		Marmara B.		Edirne	
	Üretim (Ton)	Karkas Ağırlık (Kg)	Üretim (Ton)	Karkas Ağırlık (Kg)	Üretim (Ton)	Karkas Ağırlık (Kg)
Koyun eti	144.703	18	32.338	17	836	21
Kıl keçisi eti	22.775	17	1.573	14	64	20
Sığır eti	359.273	163	81.250	182	4.379	204
Manda eti	4.762	175	1.117	212	0	0

4.5.3.4. Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünler Üretim Değeri

1998 yılı itibariyle, ilde 26.453.598 milyon TL.'sı canlı hayvanlar, 24.408.489 milyon TL.'sı hayvansal ürünler üretim değeri olmak üzere toplam 50.862.087 milyon TL. hayvancılık üretim değeri yaratılmıştır. Bu değer aynı yıl ilde yaratılan 97.307.652 milyon TL. tutarındaki bitkisel üretim değerinin yaklaşık %52'si kadardır.

İl hayvancılık üretim değerine daha alt ayırında baktığımızda; canlı hayvanlar üretim değerinde %76 pay ile büyükbaş hayvan üretim değerinin ve hayvansal ürünler üretim değerinde %61 pay ile süt üretim değerinin büyük pay sahibi olduğu görülmektedir.

Edirne ili hayvancılık üretim değerinin Marmara Bölgesi ve Türkiye içindeki payı incelendiğinde ise; il canlı hayvanlar üretim değerinin Bölge içinde %7.12, Türkiye içinde %1.08 ve il hayvansal ürünler üretim değerinin Bölge içinde %4.60, Türkiye içinde %0.9 oranında paya sahip olduğu görülmektedir.

Edirne ili canlı hayvan ve hayvansal ürünler üretim değerinin dağılımı Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 35'de verilmiştir.

TABLO 35: EDİRNE, BÖLGE VE TÜRKİYE CANLI HAYVAN VE HAYVANSAL ÜRÜNLER ÜRETİM DEĞERİ (1998)

	TÜRKİYE			MARMARA			EDİRNE			(1)/(2) (%)	(1)/(3) (%)
	Değer(3) Milyon TL	Pazarlanan		Değer(2) Milyon TL	Pazarlanan		Değer(1) Milyon TL	Pazarlanan			
		Değer Milyon TL	Pay (%)		Değer Milyon TL	Pay (%)		Değer Milyon TL	Pay (%)		
Canlı Hayvanlar	2.455.210.848	891.411.870	100,00	371.760.927	138.862.888	100,00	26.453.598	8.997.205	100,00	7,12	1,08
Küçükbaş Hayvan	667.688.668	237.631.244	26,66	67.789.281	23.599.065	16,99	5.784.157	2.045.596	22,74	8,53	0,87
Büyükbaş Hayvan	1.500.093.889	484.197.934	54,32	239.112.681	76.997.034	55,45	20.163.996	6.653.397	73,95	8,43	1,34
Kümes Hayvanları	287.428.291	169.582.693	19,02	64.858.965	38.266.789	27,56	505.445	298.212	3,31	0,78	0,18
Hayvansal Ürünler	2.472.217.797	1.349.203.748	100,00	530.147.079	336.783.102	100,00	24.408.489	11.007.049	100,00	4,60	0,99
Süt	1.066.216.829	202.581.198	15,01	185.060.674	35.161.528	10,44	14.922.106	2.835.200	25,76	8,06	1,40
Et (1)	764.326.559	722.254.596	53,53	176.406.486	167.602.009	49,77	7.723.476	7.361.775	66,88	4,38	1,01
Deri (adet)	18.898.266	18.898.266	1,40	4.777.215	4.777.215	1,42	142.844	142.844	1,30	2,99	0,76
Yapağı	17.918.724	3.404.558	0,25	1.087.592	206.642	0,06	159.546	30.314	0,28	14,67	0,89
Kıl	760.309	737.499	0,05	49.456	47.972	0,01	5.170	5.015	0,05	10,45	0,68
Tiftik	307.237	298.020	0,02	1.064	1.032	0,00	0	0	0,00	0,00	0,00
Beyaz et	271.138.319	271.138.319	20,10	109.309.569	109.309.569	32,46	0	0	0,00	0,00	0,00
Yumurta	244.530.726	83.140.447	6,16	45.692.022	15.535.287	4,61	733.857	249.512	2,27	1,61	0,30
Bal	83.912.796	44.473.782	3,30	7.331.413	3.885.649	1,15	688.621	364.969	3,32	9,39	0,82
Balmumu	4.108.441	2.177.474	0,16	373.172	197.781	0,06	32.869	17.420	0,16	8,81	0,80
İpek kozası	99.590	99.590	0,01	58.417	58.417	0,02	0	0	0,00	0,00	0,00

(1)Mezbaha,kombina ve kurban bayramı kesimlerini kapsar

Kaynak: DİE, Tarımsal Yapı 1998

4.5.4. Tarımsal Krediler

Tarım sektöründen beklenen üretim seviyelerine ulaşılabilmesi, işletmelerde yetersiz olan işletme sermayesi unsurlarının tam olarak tamamlanması ile söz konusu olabilir. Tarımsal üretimde işletme sermayesindeki eksiklikler modern üretim girdilerinin kullanımını veya entansiteyi ve yatırımın kapasitesini sınırlamaktadır. Oysa ülkemiz tarımının geliştirilmesi, istihdam imkanı yaratılması, işletme gelirindeki riskin azaltılması, işletmelerin daha verimli çalışabilmeleri giderek artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenebilmesi bakımından kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle ülkemiz tarım sektörünün arzulanana düzeye getirilmesi için gerek bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yürüten ve gerekse sadece bitkisel ve sadece hayvansal üretim yapan üreticilerin işletme ve yatırım sermayesi eksikliklerinin giderilmesi zorunlu bulunmaktadır. Böylece, mevcut üretim kaynaklarından daha etkin yararlanmak suretiyle, tarımsal üretimin ülke ekonomisine katkısı da artırılabacaktır.

Tarımda kredi gereksinimini artıran en önemli nedenler ekonomik ve sosyal nedenlerdir. Bu nedenlerin başlıcaları, tarım işletmelerinin yeterli büyüklükte olmayışı ve sermaye yetersizliği, piyasa içi üretim ve verimliliğin artırılması arzusu, veraset ve intikal işlemlerinin düzenlenmesi ve tarımsal ürün fiyatlarındaki dalgalanmalar gibi olgulardır.

Bununla beraber Türkiye genelinde ekstansif bir yapı gösteren hayvancılık işletmeleri çağdaş gelişme ve ihtisaslaşmanın gereği olarak giderek entansif bir yapı kazanmaktadır. Özellikle koyun ve sığır besiciliği işletmeleri, süt sığırcılığı işletmeleri ve sanayi tipi üretim yapısı kazanmış broiler ve yumurta tavukçuluğu işletmeleri entansif karakterli olmaları nedeniyle önemli ölçüde sabit ve döner sermayeye gereksimin duymaktadır. Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, sektör ve onu oluşturan hayvancılık işletmelerinde uzun, orta ve kısa vadeli her çeşit krediye gereksinim vardır. İşletmelerin altyapı ile ilgili (ahır, ağıl, kümes gibi) işletme sorunlarının çözümünde uzun vadeli krediye gereksinim vardır. Orta ve kısa vadeli krediler ise hayvancılık işletmesinin döner sermaye, cari ve diğer harcamalardan olan alet ve malzeme alımları için kullanılmaktadır. Özellikle orta ve kısa

vadeli krediler besi, süt sgircilğı ve entansif tavukçuluk işletmelerinin devamlılıklarını sağlayabilmeleri açısından önem taşımaktadır.

Yukarıda da ifade edildiği üzere tarım ve hayvancılık sektörlerinde teknolojik gelişme ve verim artışı, yatırım ile yeterli girdi kullanımına bağlıdır. Çağdaş teknolojilerin uygulanması, ekonomik, sosyal ve doğal olaylar tarımda sermaye ihtiyaını dolayısıyla kredi gereksinimini artıran faktörlerdir.

Edirne ili tarımsal kredi durumu incelendiğinde; 1999 yılı itibariyle ile 87.274 milyar TL. tarımsal kredi verildiği ve bu kredi miktarının %76'sının tarımsal içerikli kredilerden, %10'unun tarım kredi kooperatiflerine verilen kredilerden, %5'inin hayvansal üretim kredilerinden, %4'ünün bitkisel üretim kredilerinden ve yine %4'ünün tarımsal araç ve gereç kredilerinden oluştuğu görülmektedir. Edirne il tarımsal kredileri toplamı Marmara Bölgesi'ne verilen tarımsal kredilerin %35.30'unu, Türkiye toplam tarımsal kredilerinin ise %4.10'unu oluşturmaktadır. İl tarımsal kredilerden yeterince yararlanabilmektedir.

Edirne iline verilen tarımsal kredilerin dağılımı Bölge ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 36'da verilmiştir.

TABLO 36: 1999 YILI İTİBARIYLA TARIMSAL KREDİLERİN DAĞILIMI

	Kredi Tutarı (Milyon TL)			Pay (%)	
	Türkiye (3)	Marmara B. (2)	Edirne (1)	(1)/(2)	(1)/(3)
Toplam	2.129.192.551	247.250.757	87.274.206	35,30	4,10
.....Bitkisel retim kredileri	206.451.409	22.212.791	3.817.900	17,19	1,85
.....Hayvansal retim	348.369.970	39.307.703	4.406.880	11,21	1,27
.....Kimyevi gübre	33.723.972	2.629.270	796.027	30,28	2,36
.....Su rnleri kredileri	10.115.338	4.222.193	37.080	0,88	0,37
.....Tarımsal araç ve gereçler	56.646.821	12.085.517	3.521.133	29,14	6,22
.....Tarım kredi kooperatifleri	478.109.479	71.729.024	8.298.546	11,57	1,74
.....Tarımsal içerikli krediler	995.728.794	95.064.255	66.396.640	69,84	6,67
.....Tarımsal sanayi	46.768	4	-	0,00	0,00

Kaynak: DİE, T.C. Ziraat Bankası

4.5.5. Ormancılık

Edirne’de orman alanları oldukça dardır. Ormanları oluşturan ağaçlar da oldukça sınırlıdır. Aslında, Meriç Havzası iklim ve toprak koşulları açısından meşe ormanlarının yayılış alanı olmasına rağmen, bugün Edirne topraklarının büyük kısmı step görünümündedir. Bu stepleşmede, iklim ve toprak yabancılaşması yanında ormanların yıllarca köylülerce tahrip edilmesi de oldukça önemlidir.

Edirne il topraklarının %16.6’sı (104.228 ha.) ormanlarla kaplıdır. Ormanlık bölgelerde genelde kavak, çam, sedir, meşe ve diğer yapraklı ağaçlar mevcuttur. Edirne’de alan itibariyle en fazla orman arazisine sahip ilçe Keşan’dır. Toplam 108.699 hektar alana sahip ilçenin %39.56’sı (108.699 ha.) ormanlarla kaplıdır. Bu ilçeyi sırasıyla Enez, Lalapaşa ve Uzunköprü ilçeleri izlemektedir. İlçe alanı içinde orman arazisinin oran olarak en yüksek olduğu ilçe ise, Enez ilçesidir. 48.300 hektar araziye sahip ilçenin %41.20’si ormanlık alandan oluşmaktadır.

Edirne’de ormancılık faaliyetlerinin il gayri safi yurtiçi hasılası içindeki payı 1987-1998 döneminde her yıl %1 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılı itibariyle Marmara Bölgesi ormancılık hasılasının %2.95’ini oluşturan Edirne ili ormancılık hasılası, Türkiye ormancılık hasılasının da %6.5’ini oluşturmaktadır.

4.6. Madencilik

Madencilik Edirne ili ekonomisinde önemli bir yeri bulunmamaktadır. 1987’de il gayri safi yurtiçi hasılası içinde %8.3 paya sahip olan il madencilik sektörü, yıllar itibariyle gerileyerek il hasılası içindeki payı 1990’da %6.3, 1995’de %3.3 ve 1998’de %1.7 oranına inmiştir. İlde madencilik sektörünün önemli bir faaliyet kolu olmadığına bir diğer göstergesi de bu sektördeki istihdamın düşüklüğüdür. İl faal nüfusunun faaliyet kollarına göre dağılımına bakıldığında, Edirne’de faal nüfusun ancak %9.4 gibi çok düşük bir kısmının madencilik sektöründe istihdam edildiği dikkati çekmektedir.

İlde ekonomik olarak işletilen maden, linyit kömürüdür. Halihazırda 35 adet arama ruhsatlı (AR), 32 adet işletme ruhsatlı (İR) ve 4 adet işletme imtiyazlı (İİ) maden sahası bulunmaktadır. İlde tespit edilen başlıca madenler maden kömürü, gümüş, fosfat, bakır, bizmut, altın, flüorit, kuvars, kuvars kumu ve kristalleri, mermer, travertin, alüminyum, kuvarsit, fosfor tozu ve bentonittir.

İlde, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA) Genel Müdürlüğü tarafından yapılan aramalar sonucu tespit edilen yer altı kaynaklarına ilişkin bilgiler Tablo 37’de verilmiştir.

TABLO 37: EDİRNE İLİ MADEN VARLIĞININ DAĞILIMI VE NİTELİĞİ

Maden Cinsi	Bulunduğu Yer	Tenör ve Kalite	Rezerv
Bentonit	Enez civarı	-	50 milyon Ton (Gör+Muh)
Kömür (Linyit)	Merkez-Demirhanlı köyü	%40.00 su, %11.65 kül Isı değeri; 2.700 Kcal/kg.	75 milyon Ton (Gör+Muh)
	Enez-Çavuşköy	%27.29 su, %19.82 kül. %3.98 S Isı değeri; 3.165 Kcal/kg.	1.5 milyon Ton (Muh)
	Keşan-Küçük Doğanca	%21.10 su, %42.10 kül, %1.59 S. Isı değeri; 2.149 Kcal/kg.	5 milyon Ton (Muh)
	Meriç-Karayusuflu	%49.15 su, %6.78 kül, %1.02 S Isı değeri; 2.631 Kcal/kg.	10 milyon ton (Muh)
	Uzunköprü-Hamidiye-Harmanlı köyü	%19.20 su, %23.20 kül, %0.71 S Isı değeri; 3.500 Kcal/kg.	14.5 milyon ton (Muh)
İçme suyu	Keşan-Mercandere İçmecesi	Sıcaklık; 12 °C, PH; 7.00	Debi; 0.3 L/sn.

Not; Rezervler; Gör (Görünür), Muh (Muhtemel), Müm (Mümkün)
Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü

4.7. İmalat Sanayi

Gerek Cumhuriyet öncesi, gerek Cumhuriyet sonrası dönemde tarıma dayalı sanayiinin egemen olduğu Edirne ilinde imalat sanayii süt, buğday, çeltik, ayçiçeği gibi tarımsal ürünleri işleyen sektörlerde gelişmiştir. İl imalat sanayiinin yapısı, 1970’lere kadar oldukça durağan ve küçük işletmelerin egemen olduğu tarıma dayalı sanayi görünümünde iken, 1970’lerin ikinci yarısında çok hızlı bir gelişme sürecine girmiştir. 1960’lardan başlayarak, ilin teşvik gören iller kapsamına alınması, bu durgunluğun kırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

Edirne’de sanayileşme sürecini etkileyen en önemli olgulardan biri ilin 1969’da “Kalkınmada Öncelikli İller” kapsamına alınmasıdır. 1976 sonuna kadar kalkınmada öncelikli illere tanınan olanaklardan yararlanan Edirne ili; teşvik tedbirleri, arsa fiyatlarının görece ucuzluğu, altyapı tesisleri ve yurtiçi ve yurt dışı ulaşım olanaklarının geniş olması ve İstanbul’a yakınlık gibi özellikleri nedeniyle büyük sermaye gruplarının ilgisini çekmiş, yurt dışındaki işçilerin de katılımıyla ilde yeni yatırımlar yapılmıştır. Ayrıca, ilde sanayi bölgesi ve küçük sanayi sitesi kurulması yolunda girişimler de başlatılmıştır.

Ancak, gerek özel kesim, gerek devlet yatırımları, il imalat sanayiinde büyük bir çeşitlilik yaratacak nitelikte olmamış, ağırlıklı olarak gıda ve dokuma dallarında yoğunlaşmıştır. Yatırımların en önemli özelliği, ilde 1970’lere değin görülmeyen nitelikte, nispeten büyük ölçekli ve modern teknoloji fabrikalarının kurulmasıdır. Sanayiinin tarıma dayalı niteliği ise sürmüştür. Gıda sektöründe çeşitli kamu yatırımları gündeme gelirken, dokuma dalında kurulan tüm önemli fabrikalar özel kesimindedir. İlin kalkınmada öncelikli yöre kapsamından çıkarıldığı 1976 yılından sonra ildeki yeni yatırımlar durmuş ve mevcut tesislerin tevsi ve modernizasyonuna yönelik yatırımlar gündeme gelmiştir.

Edirne ili imalat sanayiinin bugünkü durumuna bakıldığında; ilde 5 ve daha fazla işçi çalıştıran ve sanayi siciline kayıt yaptıran 155 sanayi tesisi faaliyet göstermekte olup, bu tesislerde 14.611 işçi istihdam edilmektedir. İl imalat sanayiinde gerek tesis sayısı, gerekse istihdamı açısından gıda, içki ve tütün sanayii ilk sırada yer almaktadır. Gıda sektöründe 100 sanayi tesisi faaliyet göstermekte olup, toplam işletme sayısının %64.52’sini ve toplam istihdamın %45.84’ünü oluşturmaktadır. Bu sektörü istihdam açısından %41.78 istihdam payı ile dokuma, giyim eşyası ve deri sanayii sektörü izlerken, tesis sayısı açısından %9.68 tesis payı ile metal eşya, makine ve teçhizat sanayii sektörü izlemektedir.

Sektörler itibariyle Edirne’deki sanayii kuruluşlarının ve istihdamının dağılımı Tablo 38’de verilmiştir.

TABLO 38: EDİRNE'DEKİ SANAYİ TESİSLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sanayi Grubu	İşveri Sayısı (Adet)	Pav (%)	İsci Sayısı (Adet)	Pav (%)
Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	100	64,52	6.698	45,84
Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayi	12	7,74	6.105	41,78
Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	11	7,10	884	6,05
Metal Eşya, Makine ve Teçhizat Sanayi	15	9,68	322	2,20
Kağıt ve Kağıt Ürünleri Sanayi	2	1,29	154	1,05
Maden Sanayi	11	7,10	396	2,71
Diğer Sanayi	4	2,58	52	0,36
TOPLAM	155	100,00	14.611	100,00

Kaynak: Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü.

İl faal nüfusu içinde imalat sanayiinde çalışanların payına bakıldığında ise; karşılaştırma imkanı veren 1990 yılı rakamlarına göre, il aktif nüfusunun sadece %6.64'ünün imalat sanayiinde çalıştığı görülmektedir. Bu oranın Marmara Bölgesi'nde %23.60 ve Türkiye genelinde %11.90 olduğu dikkate alındığında, il imalat sanayiinin yeterince gelişemediği ortaya çıkmaktadır.

En son yapılan 1992 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı sonuçlarına göre, Edirne ili imalat sanayiinde faaliyet gösteren işyeri sayısı 1.007'dir. Bu sayı 1985 sayımında 1.286 olup 1992 sayımına göre %22 oranında azalmıştır. Edirne il imalat sanayiinde faaliyet gösteren işyeri sayısı, Türkiye genelindeki işyeri sayısının 1985'de %7'si iken 1992'de %5.4'ü seviyesine düşmüştür.

1992 sayımına göre il imalat sanayiinde yer alan firmaların %28.70'i metal eşya, makine ve teçhizat, ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayiinde, %21.65'i orman ürünleri ve mobilya sanayiinde, %20.66'sı dokuma, giyim eşyası ve deri sanayiinde, %17.48'i gıda, içki ve tütün sanayiinde ve %11.52'si de diğer sanayilerde faaliyet göstermektedir.

1985-1992 yıllarında Edirne ili ve Türkiye genelinde imalat sanayiinde faaliyet gösteren işyerlerinin alt sektörlere göre dağılımı Tablo 39'da verilmiştir.

TABLO 39 : İKTİSADİ FAALİYET KOLLARINA GÖRE EDİRNE'DEKİ İŞYERİ SAYISI

İKTİSADİ FAALİYET KOLU	TÜRKİYE		EDİRNE	
	1985	1992	1985	1992
İMALAT SANAYİİ				
- Gıda, İçki ve Tütün Sanayii	19.528	20.092	186	176
- Dokuma, Giyim Eşyası ve Deri Sanayii	59.082	53.904	289	208
- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayii	37.033	43.317	250	218
- Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayii	4.467	6.342	29	33
- Kimya, Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünler Sanayii	7.522	4.807	42	8
- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayii	5.295	6.553	31	38
- Metal Ana Sanayii	2.395	1.789	12	5
- Metal Eş., Mak.ve Tec., Ulaş. Ar., İl.ve Mes.Ölç. Alet. S.	43.260	46.733	355	289
- Diğer İmalat Sanayii	4.991	3.037	92	32
GENEL TOPLAM	183.573	186.574	1.286	1.007

KAYNAK : DİE, 1992 Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Sonuçları

Edirne ili imalat sanayiine ilişkin bazı veriler, karşılaştırma imkanı veren 1997 yılı istatistiklerine göre incelendiğinde; +10 istihdam sağlayan 1'i devlet, 63'ü özel sektöre ait olmak üzere toplam 64 tesisin imalat sanayiinde faaliyet gösterdiği görülmektedir. İl imalat sanayiinin yaratmış olduğu katma değer 24.622 milyar TL. olup, %99.9'u özel sektör tarafından, önemsiz bir kısmı da kamu sektörünce gerçekleştirilmiştir.

İl imalat sanayi katma değeri içinde en yüksek pay, %55.7 ile tekstil sektörüne ait olup tamamı özel sektöre aittir. Bu sektörü %30.6 pay ile gıda, içki ve tütün sanayi sektörü ve %7.7 pay ile taş ve toprağa dayalı sanayi sektörü izlemiştir.

Kamu sektörünün payının önemsiz olduğu Edirne ili imalat sanayiinin diğer verileri ise şöyledir; 1997 yılı itibariyle yılda çalışılan işçi-saat toplamı 13.342 bin saat, çevirici güç kapasitesi 94.893 beygir gücü, stok değişimleri 6.504 milyar TL., sabit sermayeye yıl içinde yapılan ilaveler 5.257 milyar TL., çalışanların yıllık ortalama sayısı 6.948 kişi ve çalışan başına katma değer 3.546 milyon TL.'dir. İmalat sanayi verileri içinde sektör ağırlığının tekstilde olduğu ve bunu gıda ve taş-toprağa dayalı sanayiinin takip ettiği görülmektedir.

Edirne ili imalat sanayiine ilişkin çeşitli göstergeler Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 40'da verilmiştir.

TABLO 40: EDİRNE İMALAT SANAYİNDEKİ İŞYERİ SAYISI, ÇALIŞILAN İŞÇİ-SAAT TOPLAMI, ÇEVİRİCİ GÜÇ KAPASİTESİ, STOK DEĞİŞMELERİ, SABİT SERMAYEYE YAPILAN İLAVELER VE KATMA DEĞER (1997)

A : TOPLAM B : DEVLET SEKTÖRÜ C : ÖZEL SEKTÖR (10+)

		İşyeri Sayısı	Yılda Çalışılan İşçi Saat Toplamı (Bin Saat)	Yıl Sonunda Kurulu Olan Toplam Çevirici Güç (Bg-Hp)	Stok Değişimleri (Milyar TL)	Sabit Sermayeye Yıl İçinde Yapılan G.S. İlaveler (Milyar TL)	Girdi (Milyar TL)	Çıktı (Milyar TL)	Katma Değer (Milyar TL)	Çalışanların Yıllık Ortalama Sayısı	Çalışan Başına Katma Değer (Milyon TL)
EDİRNE	A	64	13.342	94.893	6.504	5.257	47.807	72.444	24.637	6.948	3.546
	B	1	34	3	-17		17	32	15	24	634
	C	63	13.308	94.890	6.521	5.257	47.790	72.412	24.622	6.924	3.556
MARMARA BÖLGESİ	A	5.707	1.076.858	5.636.711	594.331	541.391	5.345.561	8.802.512	3.456.951	590.180	5.857
	B	58	41.808	610.754	43.345	14.671	425.074	865.137	440.063	27.589	15.951
	C	5.649	1.035.050	5.025.957	550.986	526.720	4.920.487	7.937.376	3.016.888	562.591	5.362
TÜRKİYE	A	11.348	2.081.408	13.110.011	1.244.490	913.817	9.851.085	16.078.165	6.227.080	1.136.914	5.477
	B	315	225.071	3.261.835	226.224	45.757	1.526.041	2.954.197	1.428.157	146.379	9.757
	C	11.033	1.856.337	9.848.176	1.018.266	868.060	8.325.044	13.123.967	4.798.923	990.535	4.845
EDİRNE/ MARMARA BÖLGESİ (%)	A	1,1	1,2	1,7	1,1	1,0	0,9	0,8	0,7	1,2	60,5
	B	1,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	4,0
	C	1,1	1,3	1,9	1,2	1,0	1,0	0,9	0,8	1,2	66,3
EDİRNE/TÜRKİYE (%)	A	0,6	0,6	0,7	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,6	64,7
	B	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,5
	C	0,6	0,7	1,0	0,6	0,6	0,6	0,6	0,5	0,7	73,4

Kaynak : DİE, Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri 1997

Tablodan da görüleceği gibi; Edirne ili imalat sanayii verileri Marmara Bölgesi ve Türkiye ile mukayese edildiğinde, ilin Marmara Bölgesi içindeki payının; işçi-saat toplamında %1.2, toplam çevirici güç kapasitesinde %1.7, stok değişmelerinde %1.1, sabit sermayeye yıl içinde yapılan gayri safi ilavelerde %1 ve yaratılan katma değerde %7 olduğu görülmektedir. İlin bütün bu değerler açısından Türkiye içindeki payı %7'nin altındadır. Çalışan başına katma değer açısından bakıldığında 3.546 milyon TL. olan il değerinin Marmara Bölgesi değerinin %60.5'i ve Türkiye değerinin %64.7'si seviyesinde olduğu görülmektedir.

Edirne ili sanayi sektörünün GSYİH içindeki payı incelendiğinde; Edirne'de 1998 itibariyle sanayi sektöründe gerçekleşen hasıla 61.863 milyar TL. olup, bu tutar il GSYİH'nın %14.12'sini oluşturmaktadır. İl sanayi hasılası içinde de imalat sanayiinin payı %94.93, elektrik, gaz, su sektörünün payı %3.34 ve madencilik ve taşocakçılığının payı %1.73'dür.

Edirne ili sanayi hasılasının Marmara Bölgesi ve Türkiye sanayi hasılası içindeki yerine bakıldığında ise; 1987 yılında il sanayi hasılasının Bölge sanayi hasılası içindeki payı %7.2 iken, 1990'da azalarak %6.8'e indikten sonra bu yıldan itibaren yükselerek 1998'de %1.03'le en yüksek pay seviyesine ulaştığı görülmektedir. İl sanayi hasılasının Türkiye sanayi hasılası içindeki payı 1987-1996 döneminde her yıl %3-3.6 seviyesinde seyrettikten sonra 1997'de %4.5 ve 1998'de %5.2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Edirne il sanayi hasılasının yıllar itibariyle gelişimi, Marmara Bölgesi ve Türkiye sanayi hasılası ile karşılaştırmalı olarak Tablo 41'de verilmiştir.

TABLO 41: EDİRNE İLİ SANAYİ HASILASININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ VE BÖLGE VE TÜRKİYE SANAYİ HASILASI İÇİNDEKİ YERİ (CARİ FİYATLARLA) (MİLYAR TL)

Faaliyet Kolu	1987	1990	1993	1995	1996	1997	1998
- Madencilik ve Taşocakçılığı	6	20	79	238	409	619	1.071
- İmalat Sanayi	58	292	1.574	6.435	11.019	31.029	58.729
- Elektrik, Gaz, Su	3	15	84	464	787	1.279	2.063
Edirne Sanayi Hasılası (1)	67	328	1.737	7.136	12.215	32.927	61.863
Marmara B. Sanayi Hasılası (2)	9.228	48.278	241.161	1.038.122	1.835.507	3.696.989	6.031.949
Türkiye Sanayi Hasılası (3)	19.276	100.321	485.672	2.042.395	3.716.528	7.293.186	11.970.299
(1)/(2) (%)	0,72	0,68	0,72	0,69	0,67	0,89	1,03
(1)/(3) (%)	0,35	0,33	0,36	0,35	0,33	0,45	0,52

Kaynak : DİE

Edirne ilindeki küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin yapısı incelendiğinde; 1992 yılı verilerine göre ilde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi (KOS) işletmeleri sayısının 1.055 olduğu ve bu işletmelerde toplam olarak 4.626 kişinin istihdam edildiği ve yine bu işletmelerin yarattığı katma değer ise 297 milyar TL. olduğu görülmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından yapılan “*Marmara Bölgesinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili*” adlı çalışmadan Edirne ilindeki küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri profili aşağıda özetlenmiştir.

Ölçeksel ve Sektörel Bazda İşyeri ve İstihdam

Ölçek aralıkları itibariyle değerlendirildiğinde; Edirne küçük ölçekli sanayiinde (1-49 işçi çalıştıran işletmeler) 1.038 işyerinin bulunduğu ve 3.004 kişinin istihdam edildiği görülmektedir. Bu istihdamın %78’i 1-9 işçi çalıştıran 1.007 işyerine, %22’si de 10-49 işçi çalıştıran 31 işyerine ait bulunmaktadır. İl orta ölçekli sanayiinde (50-199 işçi çalıştıran işletmeler) 17 işletme bulunmakta ve 1.622 kişinin istihdamını sağlamaktadır. Bu istihdamın %43’ü 50-99 işçi çalıştıran 10 işyerine ve %57’si de 100-199 işçi çalıştıran 7 işyerine aittir.

KOS işletmelerinin istihdam durumu Marmara Bölgesi ve Türkiye geneli açısından ele alındığında ise; Bölgedeki KOS işletmelerinde çalışanların %72.4’ünün küçük ölçekli, %27.6’sının orta ölçekli sanayi işletmelerinde, Türkiye genelinde ise çalışanların %77.2’sinin küçük ölçekli, %22.8’nin de orta ölçekli işletmelerde istihdam edildiği görülmektedir. İl KOS işletme sayısının Bölge KOS işletmeleri içindeki payı %1.4 ve Türkiye KOS işletmeleri içindeki payı %5.4 iken, il KOS işletmelerinde çalışanların Bölge KOS istihdamı içindeki payı %1 ve Türkiye KOS istihdamı içindeki payı %4.9’dur.

Edirne’deki KOS işletmelerinin sayısı ve bu işletmelerin istihdam durumları Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 42’de verilmiştir.

TABLO 42: KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİ İŞYERİ SAYISI VE İSTİHDAM DURUMU

Ölçek	TÜRKİYE			MARMARA BÖLGESİ			EDİRNE		
	İşyeri	İstihdam	(%)	İşyeri	İstihdam	(%)	İşyeri	İstihdam	(%)
Küçük Ölçekli	194.546	721.469	77,2	72.957	325.604	72,4	1.038	3.004	64,9
1-9	186.574	545.809	58,4	68.751	230.622	51,3	1.007	2.341	50,6
10-49	7.972	175.660	18,8	4.206	94.982	21,1	31	663	14,3
Orta Ölçekli	2.247	213.675	22,8	1.300	123.920	27,6	17	1.622	35,1
50-99	1.405	97.356	10,4	811	56.303	12,5	10	690	14,9
100-199	842	116.319	12,4	489	67.617	15,0	7	932	20,1
TOPLAM	196.793	935.144	100,0	74.257	449.524	100,0	1.055	4.626	100,0

Kaynak : KOSGEB

Edirne'deki KOS işletmelerinin yoğun olarak faaliyet gösterdiği sektörler ise; sırasıyla metal eşya sanayii, orman ürünleri ve mobilya sanayii, dokuma, giyim eşyası ve deri sanayii ve gıda, içki ve tütün sanayiidir. Bu 4 sektörde faaliyet gösteren işyeri sayısı 931 olup, toplam KOS işletmelerinin %88'ini oluşturmaktadır. İlde KOS işletmelerinin istihdama en fazla katkısı olduğu sektör ise %41 ile gıda, içki ve tütün sanayii olmuştur. Bu sektörü %16 ile metal eşya sanayii ve %15 ile taş ve toprağa dayalı sanayii izlemektedir. İlde KOS işletmelerinin yoğun olarak faaliyet gösterdiği sektörler aşağıdaki gibidir.

Sektörler	İşyeri Sayısı	Pay (%)
- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	218	21
- Dokuma, Giyim eşyası ve Deri Sanayi	211	20
- Metal eşya sanayi	291	28
- Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	211	20
- Diğer Sanayi	124	12
TOPLAM	1.055	100

İlde KOS işletmelerinin istihdamının ağırlıklı olduğu sektörler ise şunlardır;

Sektörler	İstihdam	Pay (%)
- Gıda, İçki ve Tütün Sanayi	1.874	41
- Orman Ürünleri ve Mobilya Sanayi	447	10
- Dokuma, Giyim eşyası ve Deri Sanayi	549	12
- Metal eşya sanayi	718	16
- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	677	15
- Diğer Sanayi	361	8
TOPLAM	4.626	100

Ölçeksel ve Sektörel Bazda Yaratılan Katma Değer

Ölçek aralıkları itibariyle bakıldığında; Edirne ili küçük ve orta ölçekli sanayiinde 297 milyar TL. katma değer yaratıldığı ve bu değerın %23.2'sinin (69 milyar TL.) 10-49 arası istihdam sağlayan küçük ölçekli sanayide faaliyet gösteren 31 işletmeye, %24.2'sinin (72 milyar TL.) 50-99 arası istihdam sağlayan orta ölçekli sanayide faaliyet gösteren 10 işletmeye ve %52.5'inin de (156 milyar TL.) 100-199 arası istihdam sağlayan orta ölçekli sanayide faaliyet gösteren 7 işletmeye ait olduğu görülmektedir. KOS işletmeleri tarafından yaratılan katma değer, Marmara Bölgesi ve Türkiye açısından incelendiğinde; bölgedeki KOS işletmelerinin yarattığı katma değerın %31.2'sinin küçük ölçekli ve %68.8'inin orta ölçekli sanayi işletmelerine ait olup, Türkiye genelinde ise yaratılan katma değerın %51.6'sının küçük ölçekli ve %48.4'ünün de orta ölçekli sanayi işletmelerine aittir.

İlde KOS işletmelerinin yarattığı katma değer Marmara Bölgesi katma değerının %8.8'i ve Türkiye geneli katma değerının %4'ü kadardır. Edirne'deki KOS işletmelerince yaratılan katma değer Marmara Bölgesi Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 43'de verilmiştir.

TABLO 43: KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ SANAYİ İŞLETMELERİNDE YARATILAN KATMA DEĞER (MİLYAR TL)

Ölçek	TÜRKİYE		MARMARA BÖLGESİ		EDİRNE	
	Katma değer	(%)	Katma değer	(%)	Katma değer	(%)
Küçük Ölçekli	37.900	51,6	10.463	31,2	69	23,2
1-9*	20.700	28,2	-	0,0	-	0,0
10-49	17.200	23,4	10.463	31,2	69	23,2
Orta Ölçekli	35.600	48,4	23.123	68,8	228	76,8
50-99	14.600	19,9	9.211	27,4	72	24,2
100-199	21.000	28,6	13.912	41,4	156	52,5
TOPLAM	73.500	100,0	33.586	100,0	297	100,0

(*) : İl ve Bölge bazında 1-9 verileri mevcut değildir.

Kaynak : KOSGEB

İlde yaratılan katma değerın %46'sı gıda, içki ve tütün sanayii sektörüne ve %28'i taş ve toprağa dayalı sanayii sektörüne ait olup diğer sektörlerin her birinin payı %9 civarındadır.

Sanayinin sağlıklı ve çevreye zarar vermeden gelişmesi açısından, Küçük Sanayi Siteleri (KSS) ve Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) büyük önem taşımaktadır. Bu tür bölgeler işletmelere sağlamış oldukları dışsal faydalardan ötürü sanayiinin gelişmesinde önemli işlevler yerine getirmektedir.

Edirne’de KSS kurulması çalışmaları ilk olarak, 1967 yılında Keşan ilçesinde başlatılmıştır. Halen il merkezi ve ilçelerinde 6 KSS faaliyet göstermekte olup 1.448 işyerinde 6.115 kişinin istihdamı sağlanmaktadır. İlde faaliyette olan KSS’nin işyeri ve çalışan sayıları Tablo 44’de verilmiştir.

TABLO 44: EDİRNE’DE FAAL OLAN KSS’LERİNİN DAĞILIMI

Adı	Alanı (m ²)	Faaliyete Geçtiği Yıl	İşyeri sayısı	Toplam Çalışan	
				Kişi (adet)	Pay (%)
Edirne KSS	131.666	1979	333	1.712	28.0
Edirne II. KSS	137.889	1998	413	928	15.2
Keşan KSS	210.000	1986	358	2.024	33.1
Uzunköprü KSS	110.000	1991	235	1.181	19.3
Meriç KSS	9.448	1992	36	74	1.2
Havsa KSS	18.000	1985	73	196	3.2
TOPLAM	617.003	-	1.448	6.115	100.0

Kaynak: Edirne, Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü,

Bunların dışında; Lalapaşa KSS, İpsala KSS ve Süloğlu KSS yer seçimi ve proje safhasındadır.

Edirne’de halen faal bir OSB bulunmamaktadır. Ancak Edirne, Keşan ve Uzunköprü Organize Sanayi Bölgeleri kurulması için çalışmalar devam etmektedir.

Edirne OSB Süloğlu ilçesi, Domurcalı köyü sınırları içinde yer alan 107 ha. büyüklüğündeki tarıma uygun olmayan arazi üzerinde inşa edilmektedir. OSB’nde 5.000, 7.500, 10.000 ve 15.000 m² büyüklüğünde 63 adet sanayi parseli mevcut olup, ekonomik darboğazlar nedeniyle 5 adet sanayi parseli satılabilmektedir. Edirne OSB, yapılmakta olan Edirne-Lalapaşa-Hamzabeyli Yolu ile Edirne’ye 30 km., yeni açılacak olan ve Bulgaristan’a sınır Hamzabeyli Gümrük Kapısına 25 km. ve halen inşaatı devam eden Edirne Mimar Sinan

Havaalanına 32 km. mesafededir. Edirne OSB’de kazı ve dolgu işleri tamamlanmış 7.325 m. yol, kanalizasyon için 3.300 m.’si döşenmiş 6.775 m. muhtelif çaplı büz ve yağmur suyu için 2.415 m.’si döşenmiş 7.450 m. muhtelif çaplı büz döşeme inşaat işleri yapılacaktır.

İçme ve kullanma suyu için D.S.İ. 11. Bölge Müdürlüğüne açtırılan 2 kuyudan 56 lt./sn. su temin edilmiş olup ihtiyaç duyulan elektrik enerjisi ise Lalapaşa-Sinanköy’de bulunan trafo merkezinden 16 km.’lik bir hatla temin edilecektir. Su ve elektrik şebeke işlerinin 2000 yılında tamamlanması planlanmıştır.

Edirne OSB arsa alımı, imar planı, proje yapımı, altyapı inşaatları ve diğer giderler için; 1996’da 9.4 milyar TL., 1997’de 20.7 milyar TL., 1998’de 52.4 milyar TL. ve 1999’da 192.8 milyar TL. olmak üzere toplam 275.4 milyar TL. harcama yapılmıştır. 2000 yılı ödeneği ise 250 milyar TL.’dir. OSB’nin tamamlanabilmesi için toplam 840 milyar TL. ödeneğe ihtiyaç duyulmaktadır.

Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde de OSB kurulması yönünde müracaatlar olup, Keşan OSB için yer seçimi çalışmaları devam etmektedir. Uzunköprü OSB için de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından 1999 Yılı Yatırım Programında DPT’na teklif götürülmüştür. Söz konusu OSB’lerin hayata geçirilebilmesi için alınması gereken mesafe oldukça fazladır.

4.8. Turizm

Edirne ikisi demiryolu, üçü karayolu giriş kapısı olmak üzere 5 sınır kapısı ile Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden Avrupa’ya bağlanmaktadır. Anadolu’yu Avrupa’ya birleştiren konumu nedeniyle çeşitli kültür ve medeniyetlere de ev sahipliği yapan Edirne önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. İilde Osmanlı-Türk kültürünü yaşatan tescilli 606 eser bulunmaktadır. Bu eserlerden bir bölümü; örneğin *Selimiye Camii*, *Üç Şerefeli Camii*, *Eski Camii*, *Muradiye Camii*, *II. Beyazıt Külliyesi*, *Bedesten*, *Arasta*, *Kervan Saray*, *Meriç Köprüsü*, *Uzunköprü vb.* eserler sağlamlığını korumakta ve hala kullanılmaktadır. Bir bölümünün ise onarım ve restorasyon çalışmaları Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Kültür

Bakanlığı'nca sürdürülmektedir. Ayrıca ilde özel mülke konu olan *Sivil Mimarlık* örneğini yansıtan evler de mevcuttur.

Bunlardan ayrı olarak, ilde yaz aylarında düzenlenen, *Tarihi Kırkpınar Yağlı Güreşleri ve Kültür Etkinlikleri* bir taraftan Edirne'nin geleneksel ata sporu olan yağlı güreşi devam ettirmesi, diğer yandan insanlar arası kültür olaylarının devamını sağlayan ve ilin turizmine de canlılık veren bir olaydır.

İlde Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras çok önemli camiler bulunması nedeniyle, özellikle Ramazan ve yaz aylarında bu camileri ziyaret eden pek çok yerli turistin yanısıra, Edirne de yaşamış çeşitli azınlıklara ait dini yapılar da yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu nedenlerle il *inanç turizmi* açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

İlde Turizm İşletme Belgeli 14 adet tesis mevcut olup, bu tesislerde toplam 607 oda, 1.231 yatak bulunmaktadır. Mevcut tesislerin en niteliklisi 3 yıldızlı olup ağırlık 2 yıldızlı otellerdedir. Ayrıca ilde 290 oda ve 663 yatak kapasiteli 8 adet yatırım belgeli tesis bulunmaktadır. (31.12.1999)

1999 yılı itibariyle, Edirne'deki 5 hudut kapısından 1.421.903 turist, 382.022 araçla Türkiye'ye giriş yapmış ve aynı dönemde 1.331.630 yerli ve yabancı turist 386.905 araçla Türkiye'den çıkış yapmıştır. 31.05.2000 tarihi itibariyle 528.221 turist 152.217 araçla ildeki kapılardan giriş yapmış, aynı dönemde 540.275 yerli ve yabancı turist de 139.877 araçla ülkemizden çıkış yapmıştır.

Edirne uzun yılların bakımsızlığına rağmen bir *Abideler Beldesi* olma vasfını daima korumuştur. Edirne'ye adına layık bir görkem kazandıran tarihi zenginliklerin en önemlileri şunlardır.

a- Camiiler

- 1- *Eski Camii*: II. Sultan Mehmet tarafından 1413-1414 yılları arasında yapılmıştır. Mimarı Konyalı Hacı Alaaddin'dir. Dikdörtgen plan üzerine inşa edilmiş olup, dört sütununa dayanan dokuz kubbe ile örtülüdür. Üzerindeki kitabelerin güzelliği ile dünyada ün yapmıştır.
- 2- *Defterdar Camii*: Mimar Sinan'ın Edirne'deki en güzel eserlerinden biridir. Büyük ustanın mimari üslubu bütün güzelliği ile gözler önüne serilmektedir.
- 3- *II. Beyazıt Camii*: II. Sultan Beyazıt tarafından 1484-1488 yılları arasında Tunca nehri kıyısında yaptırılmıştır. Dört duvara dayalı kubbesi ile dikkati çekmektedir. Mermer işçiliğinin fevkalade bir örneğini teşkil eden mihrabı çok güzeldir. Camii'nin yanında Tabhane, Darülşifa, Medrese ve İmaretten ibaret bir de külliye bulunmaktadır.
- 4- *Muradiye Camii*: II. Sultan Murat tarafından 1435-1436 yılları arasında Sarayıçi'ne bir tepenin üzerinde inşa ettirilmiştir. Çini mihrabı fevkalade güzeldir. Yanındaki imaret ve hamam ise XVIII. Yüzyıldan kalmadır.
- 5- *Selimiye Camii*: Koca Mimar Sinan'ın *ustalığının eseridir* diye övdüğü Selimiye Camii, tek kelimeyle bir mimari harikadır. Dahi mimarın 84 yaşındayken yarattığı bu görkemli anıt II. Sultan Selim adına inşa olunmuştur. 1569 yılında yapımına başlanmış altı sene süren bir çalışmadan sonra 1575 yılında tamamlanmıştır. Mimar Sinan bu eseriyle, kubbe ile örtülü merkezi yapı şemasını en yüksek tesire ulaştırmış bulunmaktadır. Caminin dört köşesinde bir birine eşit boy ve çapta dört minare yer almaktadır. Bunlar 70 metre 89 santimi bulan boylarıyla Türkiye'nin en yüksek minareleridir. Selimiye'nin kubbesi de mimari harikadır. 31 metre 28 santim çapındaki bu kubbe ile Mimar Sinan, Hıristiyanlık aleminin "Dünyanın en muazzam kubbesi" diye övdüğü Ayasofya'nın kubbesini çap bakımından 4.5 metre, derinlik bakımından da 3 metre geride bırakmayı başarmıştır. Caminin mihrabı ile duvarları nefis İznik ve Nimotoko çinileriyle süslü bulunmaktadır. Selimiye'nin ipince minarelerinde üçer şerefeye yer almaktadır. Birinci şerefeye 154 basamak, ikinci şerefeye 205 basamak, üçüncü şerefeye 254 basamak merdivenle çıkılmaktadır. Edirne'ye girişte uzaktan iki taneymiş gibi görünen, ancak camiye yaklaştıktan sonra diğer ikisi görülebilen minarelerinden harem kapısının iki

yanına isabet edenlerin üç şerefesine üç merdivenle çıkılmaktadır. Bu merdivenlerden çıkanlar birbirini görmemektedirler. Selimiye camii yanında bulunan medrese bu gün Edirne eski eserler Müzesi, “Dar-ül Kurra” ise Etnografya Müzesi olarak kullanılmaktadır.

- 6- *Üç Şerefeli Camii:* Edirne’ye simge olmuş camilerdendir. 1443-1448 yılları arasında II. Sultan Murat tarafından yaptırılmıştır. Mimarı Konyalı Hacı Alaaddin’dir. Dört küçük, bir büyük kubbeden ibarettir. Caminin mermer döşemeli haremi ve ortasında güzel bir şadırvan vardır. Cami üç minarelidir. Minarelerinden biri üç, biri iki, diğeri üç şerefelidir. Bu minareler üzerindeki motif süslemelere göre “Baklavali” “Şişhaneli” “Çubuklu” ve “Burmali” gibi adlarla anılmaktadır. Bu minarelerin Selçuklu geleneği olan renkli tuğladan örülmüş olduğu dikkati çekmektedir. Üç şerefeli minare 67 metreyi aşan boyu ile dünyanın en yüksek minarelerinden biridir. Bu minarenin üç şerefesine, içindeki ayrı merdivenle çıkılmaktadır. Caminin kapısı skalitik şeklinde işlenmiş mermerdir. Cami 67 metreyi aşan boyu ve kalın gövdesiyle semaya doğru yükselen “Üç Şerefeli” minarenin adıyla anılmaktadır.
- 7- *Yıldırım Camii:* Edirne’de ilk Cuma namazının kılındığı cami olması bakımından büyük bir manevi değer taşıyan camii XIV. Yüzyıl yapısıdır. Kiliseden çevrilme olduğu için mihrabı yan tarafa isabet etmektedir.
- 8- *Diğerleri:* Edirne’de ayrıca Beylerbeyi Camii, Mezitbey Camii, Kadı Bedrettin Camii, Sitti Sultan Camii gibi Osmanlı yapısı birbirinden güzel camiiler ile çok sayıda medrese ve mescit bulunmaktadır.

b- Çarşılar

Edirne büyük ve güzel çarşılarıyla ün yapmıştır. Bu çarşıların günümüze ulaşanları şunlardır.

- 1- *Ali Paşa Çarşısı:* Mimar Sinan’ın Edirne’deki en güzel eserlerinden biridir. Altı kapısı bulunan bu nefis çarşı 1992 Eylül ayında çıkan yangında tamamen yanmış olup, yeniden inşa edilmiştir. Çarşı 1998 yılında yeniden hizmete girmiştir.

2- *Bedesten*: Çelebi Mehmet tarafından yaptırılan bu çarşı 19 kubbeli olup, 4 kapısı vardır. İçte ve dışta çeşitli dükkanları ile kentin önemli alışveriş yerlerinden biridir.

c- Köprüler

Edirne'nin köprüleri de büyük bir tarih ve mimari zenginliği sunmaktadır. Meriç, Arda ve Tunca gibi akarsuların üzerinde yapılmış olan bu köprüler şunlardır.

- 1- *Gazimihal Köprüsü*: Bizans devri yapısı olup, Kanuni Sultan Süleyman devrinde yeni baştan yapılracasına onarılmıştır. Bu arada bazı kısımları yeniden yapılmıştır.
- 2- *Beyazid Köprüsü*: Mimar Hayrettin'in Edirne'yi süsleyen eserlerinden biridir.
- 3- *Bönce Köprüsü*: Fatih Sultan Mehmet devrinde yapılmış taş bir köprüdür.
- 4- *Saraçhane Köprüsü*: II. Sultan Murat zamanında inşa olunmuştur. 10 kemerli olup, çok güzel bir görünüşü vardır.
- 5- *Saray Köprüsü*: Kanuni Sultan Süleyman devrinde inşaa edilmiştir. Sarayıçi semtini Edirne'ye bağlayan güzel bir köprüdür.
- 6- *Tunca Köprüsü*: Tunca nehri üzerindedir. 1608-1615 yılları arasında inşaa olunmuştur. Mimarı Mehmet Ağadır. Edirne'nin en büyük ve en güzel köprüsüdür.
- 7- *Yalnız Göz Köprüsü*: Mimar Sinan'ın eseridir. Tek kemerli ve tek gözlü oluşundan ötürü bu adla anılmaktadır. Küçük olmasına rağmen nefis bir mimariye sahiptir.
- 8- *Yeni Köprü*: Meriç nehri üzerindedir. Sultan Abdülmecit tarafından yaptırılmıştır. Edirne'nin en yeni Osmanlı Yapısı köprüsüdür. 12 kemerli olup, güzel görünüşü vardır.

d- Kervansaraylar

Edirne kervansaraylar bakımından da büyük bir zenginlik arz etmektedir. Günümüze kadar ulaşan kervansarayların en önemlileri şunlardır.

- 1- *Ekmekçi Oğlu Ahmet Paşa Kervansarayı*: Eskiden kurşunla örtülü bulunan çatısı bugün kiremitle kaplı bulunmasına rağmen bina olanca güzelliğiyle ayakta durmaktadır.

- 2- *Rüstem Paşa Kervansarayı*: Kanuni Sultan Süleyman devrinde yapılmış bu nefis kervansaray Mimar Sinan'ın eseridir.

e- Diğer Eserler

Edirne'de bulunan diğer tarihi yapılar arasında şunlara da rastlanır.

- 1- *Edirne Kalesi*: Roma İmparatoru Hadrianus tarafından kentle birlikte inşa olunmuştur. Bugün “Kale İçi” adıyla anılan semti çevrelemektedir. Kalenin dokuz büyük kapısı, dört köşesinde birer kulesi ve on iki burcu bulunmaktadır. Günümüze yalnız “Büyük Kule” ulaşabilmiştir.
- 2- *Sarayı Hümayun*: Edirne'de Eski Saraydan sonra yapılan *Yeni Saray* adıyla anılan *Edirne Saray'ı Hümayunu* Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde, Topkapı Sarayından sonra en büyük saray idi. Tunca nehri kenarındaki bu saray bir çok kasır ve köşk binadan oluşmaktadır. Her padişah buraya yeni ilaveler yaptırmış böylece Saray'ı Hümayun gittikçe büyüüp gelişmiş ve güzelleşmiştir. II. Sultan Murat tarafından yaptırılan Saray'ı Fatih Sultan Mehmet, Kanuni Sultan Süleyman, II. Sultan Selim, I. Sultan Ahmet, II. Sultan Osman gibi padişahlar geliştirmişlerdir. XVII. Yüzyılda burada yaklaşık olarak 10.000 kişinin barınması “Saray'ı Hümayun”un azameti hakkında fikir vermeye yeterlidir. Çeşitli düşman işgalleri sırasında ağır tahribata uğrayan bu görkemli saraydan günümüze birkaç kasır ve köşk kalabilmiştir.
- 3- *Şifa hane*: II. Sultan Beyazıd tarafından yaptırılan camiin külliyesinden olup, Osmanlı İmparatorluğunun ilk akıl hastanelerinden biri olması bakımından da ayrıca değer taşır. Avrupa'da akıl hastalarının içlerine şeytanın girmiş olduğuna inanılarak yakıldığı devirlerde bu şifa hanede akıl hastalarının müzik ve çiçekle tedavi edildiği ve kendilerine hünkar sofralarına yakışır yemekler çıkarıldığı bilinmektedir. Ayrıca, bu şifa hanenin büyük eczanelerinde imal olunan ilaçların fakir halka haftada bir gün parasız olarak dağıtıldığı da vakıdır. II. Sultan Beyazıd'ın “Hasta ve muhtaç olmayanlar bu ilaçtan ticaret maksadıyla bedava alırlarsa, sakat ve fakir olsunlar” mealindeki sözü bu

şifa hane eczanesinin kapısı üzerinde asılı olduğundan Padişah bedduasına uğramaktan korkarak kimsenin aksine harekette bulunduğu rastlanmamıştır.

f- Gezilecek Yerler

Edirne çok güzel mesire yerlerine sahiptir. Bunların başında Kırkpınar Güreşlerinin yapıldığı *Sarayıçi* yer alır. Tunca nehrinin iki kolu arasında kalan, ağaçlarla zümrüt gibi çayırırlarla kaplı ufak bir adacıktır. Saray içinde Bizans çağında da sık ağaçlardan oluşan bir ormanın bulunduğu ve Bizans Prenslерinin avlanmak için buraya geldikleri rivayet edilmektedir. Edirne-Karaağaç yolu üzerindeki ve Meriç nehri boyunca uzanan ağaçlık “*Söğütlük*” mesiresi de çevrenin en güzel dinlenme yerlerinden birisidir.

4.9. Teşvik Durumu

Bir ülkede yatırımların özendirilmesinde uygulanan teşviklerden en önemlisi yatırım teşvik tedbirleridir. Devlet bölgeler ve/veya iller arasındaki gelişmişlik farkını gidermek amacıyla illere farklı yatırım teşvikleri (başka bir ifadeyle Devlet Yardımları) sağlamaktadır. Yine, Devlet belirli sektörlerin ülke içinde gelişmesini sağlamak amacıyla, gelişmesini istediği sektörlerle (özel önem taşıyan sektörlerle) farklı teşvik tedbirlerini (destek unsurlarını) uygulamaktadır.

Yatırımların özendirilmesinde uygulanabilecek Devlet Yardımları açısından Edirne ili 1969 yılında ilk defa kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmasıyla, ilde sanayiye yönelik komple yeni yatırımlarında önemli artışlar yaşanmıştır. Ancak, 1976 yılında ilin kalkınmada öncelikli iller kapsamından çıkarılması ile yeni yatırımlar durmuş ve bu tarihten sonra yatırımların niteliği tevsii ve modernizasyona dönmüştür. İl halen Normal Yöre kapsamındadır.

23.6.1999 tarih ve 23734 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 99/1 No.lu tebliğ çerçevesinde Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan "Teşvik Belgesi" kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar için, yatırım veya işletme dönemlerini kapsayan aşağıdaki destek unsurları uygulanmaktadır.

- a. *Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası,*
- b. *Yatırım İndirimi,*
- c. *Katma Değer Vergisi Ertelemesi,*
- d. *Vergi, Resim ve Harç İstisnası,*
- e. *Enerji Desteği,*
- f. *Arsa Tahsisi,*
- g. *Yatırımları Teşvik Fonundan Kredi Tahsisi,*

Yatırımın teşvik belgesi kapsamına alınabilmesi için normal yörelerde yapılacak yatırımların, asgari sabit yatırım tutarının 100 milyar TL. olması gerekmektedir. Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımların finansmanında uygulanabilecek asgari özkaynak oranı ise, normal yörelerde (dolayısıyla Edirne ilinde) yapılacak yatırımlarda %40'dır.

1990-2000 döneminde Edirne iline 178 tane teşvik belgesi verilmiş olup, istihdam kapasitesi 12.477 kişidir. İl verileri, aynı dönemde Marmara Bölgesine verilen teşvik belgelerinin sayı ve istihdam kapasitesi itibariyle %1.4'ü seviyesindedir. Türkiye verileri ile karşılaştırıldığında ise, il verilerinin teşvik sayısı ve istihdam kapasitesi açısından Türkiye verileri içerisinde %5 civarında paya sahip olduğu görülmektedir.

İle verilen teşvik belgelerinin sektörel dağılımına baktığımızda, sayı itibariyle %69.99, toplam yatırım tutarı itibariyle %88.46 ve istihdam kapasitesi itibariyle %80.34 payı olan imalat sanayiinin ilk sırada yer aldığı ve bu sektörü hizmetler sektörünün takip ettiği görülmektedir.

1990-2000 döneminde Edirne iline verilen yatırım teşvik belgelerinin sayısı, toplam yatırım tutarı ve istihdam durumu Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 45’de verilmiştir.

TABLO 45: YILLAR İTİBARIYLA TÜRKİYE, MARMARA BÖLGESİ VE EDİRNE İLİNE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİNİN DAĞILIMI

Yıllar	TÜRKİYE			MARMARA BÖLGESİ			EDİRNE		
	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım Tutarı (Milyar TL)	İstihdam (Kişi)	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım Tutarı (Milyar TL)	İstihdam (Kişi)	Belge Sayısı (Adet)	Toplam Yatırım Tutarı (Milyar TL)	İstihdam (Kişi)
1990	3.140	67.694	181.923	423	13.689	57.006	3	118	1.155
1991	1.775	97.411	171.681	543	28.482	54.952	10	167	952
1992	1.554	168.112	113.227	746	81.139	55.612	7	476	182
1993	3.052	675.426	199.060	1.402	315.701	93.562	11	362	770
1994	1.392	390.402	90.900	645	177.637	40.740	3	70	86
1995	4.955	3.601.405	375.842	2.148	1.554.027	152.430	32	16.018	3.201
1996	5.024	3.298.396	270.545	1.949	1.887.490	105.819	33	19.598	1.716
1997	5.144	4.044.300	335.717	1.824	1.741.970	111.791	27	19.904	2.521
1998	4.291	4.381.995	287.421	1.574	1.740.901	108.095	24	9.807	753
1999	2.968	5.004.578	192.831	1.053	1.997.282	67.335	17	61.961	748
2000*	1.669	3.479.017	100.960	653	1.303.946	39.730	11	9.904	393
TOPLAM	34.964	-	2.320.107	12.960	-	887.072	178	-	12.477

*: 30 Haziran 2000 itibarıyla

KAYNAK : BAŞBAKANLIK HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

Edirne iline verilen yatırım teşvik belgelerinin sektörlere göre dağılımı Tablo 46’da verilmiştir.

TABLO 46: EDİRNE İLİNE VERİLEN TEŞVİKLERİN SEKTÖREL DAĞILIMI

Sektör	Adet	Pay (%)	Toplam Yatırım Tutarı (Milyar TL.)	Pay (%)	İstihdam (Kişi)	Pay (%)
Tarım	5	2,81	1.351	0,98	185	1,48
Madencilik	9	5,06	613	0,44	170	1,36
İmalat	124	69,66	122.420	88,46	10.024	80,34
Hizmetler	40	22,47	13.999	10,12	2.098	16,81
TOPLAM	178	100,00	138.383	100,00	12.477	100,00

4.10. Ticaret, Bankacılık ve Gelir Durumu

4.10.1. Ticaret

Edirne’de ticari hayat ekonominin diğer kesimlerinde olduğu gibi 1970’lerden sonra önemli bir gelişme göstermiştir. 1950’lerde D-100 Karayolu’nun açılması Edirne’nin yurtiçi ve yurt dışı bağlantılarını artırmıştır. Ama Edirne ekonomisindeki asıl canlanma, ilin 1969’da kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmasından sonra yaşanmıştır. Buna paralel olarak D-100 Karayolu’nun Ortadoğu ülkeleriyle bağlantısının tamamlanması ve öneminin artması, dolayısıyla 1973’ten sonra hızlanan Avrupa-Ortadoğu transit taşımacılığı, bu sektörün gerektirdiği yatırım ve hizmetlerin Edirne’de hızla gelişmesine yol açmıştır. Yurt dışına çalışmaya giden işçilerin Türkiye’ye giriş ve çıkışlarını büyük ölçüde Edirne’deki Kapıkule ve Pazarkule kapılarından yapmaları il ticaretini önemli ölçüde geliştirmiştir.

İl ticareti büyük ölçüde tarımsal ürünlere dayanmaktadır. Ayçiçeği, şekerpancarı gibi sanayi bitkileri; buğday, pirinç gibi tahıllar ve süt ve süt ürünleri bölgedeki fabrikalarda ve imalathanelerde işlendiğinden, il içi ve dışı ticarete konu olan en önemli ürünlerdir. 1970’lerden itibaren de il ticari hayatına tekstil, konfeksiyon gibi sanayi ürünleri dahil olmuştur. İlin en fazla ticari ilişki içerisinde bulunduğu iller İstanbul ve Tekirdağ’dır. Bu illerden daha ziyade dayanıklı tüketim malları alınmaktadır.

İlin ihtiyaçlarının daha iyi karşılanması ve yapılacak ihracat sayesinde ilin sınai ve ticari gelişiminin sağlanması amacıyla, Kapıkule Gümrük Kapısından Bulgaristan ile Sınır Ticareti yapılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 19.03.1997 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak bu ticarete 28.04.2000 tarihinde 2000/364 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla son verilmiştir. Bu dönemde başvurusu uygun görülen 158 gerçek ve tüzel kişi sınır ticareti belgesi almıştır. Edirne Valiliğine toplam 321 adet ithalat talebi başvurusu yapılmış olup, 285’i ithalat uygunluk belgesi almıştır.

Edirne ilinde ticaret sektöründeki işyeri sayısı 1985 sayımında 4.295 iken, 1992 sayımında 5.170'e yükselmiştir. 1992 yılı itibariyle, Edirne'deki ticaret, otelcilik ve lokantacılık sektöründe faaliyet gösteren işyerlerinin %67.6'sını perakende ticaret, %28.3'ünü lokanta ve oteller ve %4.1'ini de toptan ticaretle uğraşan işyerleri oluşturmaktadır. İlde ticaretle uğraşan işyeri sayısı Türkiye genelinde ticaretle uğraşan işyeri sayısının %8.1'ini oluşturmaktadır.

Edirne'deki ticaret sektöründe faaliyet gösteren işyeri sayıları Türkiye ile mukayeseli olarak Tablo 47'de verilmiştir.

TABLO 47: EDİRNE'DE TİCARET SEKTÖRÜNDE FAALİYET GÖSTEREN İŞYERİ SAYISI VE TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRMASI

İKTİSADİ FAALİYET KOLU	TÜRKİYE		EDİRNE	
	1985	1992	1985	1992
TİCARET, OTELCİLİK, LOKANTACILIK				
- Toptan Ticaret	53.443	60.321	225	214
- Perakende Ticaret	370.471	457.014	2.899	3.493
- Lokanta ve Oteller	84.411	117.136	1.171	1.463
TOPLAM	508.325	634.471	4.295	5.170

KAYNAK : DİE, 1992 Genel Sanayi ve İşyeri Sayım Sonuçları

1990 Genel Nüfus sayımı sonuçlarına göre il aktif nüfusunun %6.35'ini oluşturan 13.896 kişi ticaret, lokanta ve oteller sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu oran Marmara Bölgesi'nde %13.07 ve Türkiye genelinde %7.93'tür.

1998 yılı itibariyle, cari fiyatlarla Edirne ticaret sektörü Gayri Safi Yurtiçi Hasılası (GSYİH) 54.165.838 milyon TL. olup, il toplam GSYİH'sının %12.4'ünü oluşturmaktadır. Bu haliyle sektör payları itibariyle tarım ve sanayiden sonra üçüncü sırada yer almaktadır. İl ticaret hasılasının %82'sini toptan ve perakende ticaret ve %18'ini otel, lokanta hizmetleri oluşturmaktadır. Edirne ili ticaret sektörü hasılasının Marmara Bölgesi ve Türkiye hasılası içindeki yeri analiz edildiğinde, il ticaret sektörü hasılasının Marmara Bölgesi ticaret sektörü hasılasının %1.2'sini ve Türkiye ticaret sektörü hasılasının ise %5.2'sini oluşturduğu görülmektedir.

Edirne’de ticaret hayatına etki eden başlıca kuruluşlar; Merkez ilçe, İpsala, Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde faaliyet göstermekte olan 4 adet Ticaret Borsası; Merkez ilçe, Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde bulunan 3 adet Ticaret ve Sanayi Odası, 507 Sayılı Kanuna göre kurulmuş Edirne Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği bünyesinde faaliyet gösteren 42 adet meslek odası, 110 bini aşkın üyeli Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve 1.075 adet çeşitli alanlardaki kooperatiflerdir.

İl genelinde 1.706 şirket mevcut olup bunların 98’i kolektif şirket, 134’ü anonim şirket ve 1.476’sı limited şirkettir. İlçeler itibariyle baktığımızda şirketleşmenin 921 şirketle Merkez ilçede yoğunlaştığı, bunu 460 şirketle Keşan ve 159 şirketle Uzunköprü ilçelerinin izlediği dikkat çekmektedir.

İl genelindeki 4 adet ticaret borsasında 1999 yılı sonu itibariyle 620’si gerçek ve 346’sı tüzel kişi olmak üzere toplam 966 kayıtlı üye bulunmaktadır. Ticaret Borsalarının muamele hacimleri 1999 yılı sonu itibariyle toplam 179.417,3 milyar TL. olarak gerçekleşmiştir. Üye sayısı ve işlem hacmi açısından bakıldığında; 492 üye sayısı ve 115.386,7 milyar TL. işlem hacmi ile Edirne Ticaret Borsası ilk sırada yer almakta olup, bunu 256 üye sayısı ve 39.016,9 milyar TL. işlem hacmi ile Uzunköprü, 158 üye sayısı ve 16.858,1 milyar TL. ile Keşan ve 60 üye sayısı ve 8.152,5 milyar TL. ticaret hacmi ile İpsala Ticaret Borsaları izlemiştir.

İl genelindeki mevcut 3 adet Ticaret ve Sanayi Odası’nda (TSO) gerçek ve tüzel kişi olarak 6.055 üye kayıtlı olup, bu odalardan başta Avrupa Ülkelerine olmak üzere, 1999 yılı itibariyle 26.024.937 \$ ihracat gerçekleştirilmiştir. Üye sayısı ve ihracat miktarı açısından bakıldığında; Edirne TSO’nun 2.841 üye ve 25.857.937 \$ ihracatla ilk sırada yer aldığı, bunu 1.915 üye sayısı ile Keşan TSO’nun, 1.299 üye ve 167.000 \$ ihracatla Uzunköprü TSO’nun izlediği görülmektedir.

4.10.2. Bankacılık

Edirne’de 1999 sonu itibariyle, 4’ü kamusal sermayeli ve 12’si özel sermayeli 16 ayrı banka 52 şubede faaliyet göstermektedir. 1992 yılında 51 olan banka şubesi sayısı 1995’de 49’a inmiş ve tekrar 1998’de 52’ye çıkmıştır.

İlde bankacılık daha ziyade Merkez ilçe, Uzunköprü ve Keşan ilçelerinde faaliyet alanı bulmaktadır. Merkez ilçede 20 tane, Uzunköprü ilçesinde 10 tane, Keşan ilçesinde 8 tane, Havsa ve İpsala ilçelerinde 4’er tane, Meriç ilçesinde 3 tane ve diğer ilçelerde de birer tane banka şubesi faaliyet göstermektedir. İlçeler bazında kamusal sermayeli ve özel şube dağılımına bakıldığında ise, her ilçede kamusal sermayeli bankalardan Ziraat Bankasının bir şubesi faaliyet göstermektedir. Bunu 6 ilçede 8 şube ile faaliyet gösteren Halk Bankası izlemektedir. Özel sermayeli bankalar açısından bakıldığında, 6 merkezde faaliyet gösteren Akbank’ın ilk sırada yer aldığı ve bunu 5 merkezde 6 şube ile faaliyet gösteren Türkiye İş Bankası’nın izlediği görülmektedir. Banka şubelerinin ilçelere göre dağılımı Tablo 48’de verilmiştir.

TABLO 48: EDİRNE'DE FAALİYET GÖSTEREN BANKALARIN İLÇE BAZINDA ŞUBE DAĞILIMI (31.12.1997)

	Merkez	Enez	Havsa	İpsala	Keşan	Lalapaşa	Meriç	Süloğlu	Uzunköprü	Toplam
Kamusal Sermayeli Bankalar	7	1	2	2	4	1	2	1	4	24
T.C. Ziraat Bankası	2	1	1	1	1	1	1	1	1	10
T. Emlak Bankası A.Ş.	1	-	-	-	1	-	-	-	1	3
T. Halk Bankası A.Ş.	3	-	1	1	1	-	1	-	1	8
T. Vakıflar Bankası T.A.O.	1	-	-	-	1	-	-	-	1	3
Özel Sermayeli Bankalar	13	0	2	2	4	0	1	0	6	28
Adabank	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Akbank T.A.Ş.	1	-	1	1	1	-	1	-	1	6
Etibank	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pamukbank	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Sümerbank	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Şekerbank T.A.Ş.	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
Toprakbank	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Türk Ticaret Bankası	1	-	-	-	1	-	-	-	1	3
Türkiye Garanti Bankası	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Türkiye İmar Bankası	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
T. İş Bankası A.Ş.	2	-	1	1	1	-	-	-	1	6
Yapı ve Kredi Bankası	1	-	-	-	1	-	-	-	1	3
Toplam	20	1	4	4	8	1	3	1	10	52

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Mayıs 1998.

4.10.2.1. Mevduat

1999 yılı itibariyle, Edirne ili toplam banka mevduatı 153.164 milyar TL. olup, bu mevduat Marmara Bölgesi toplam banka mevduatının (23.157.737 milyar TL.) %6.6'sını oluştururken Türkiye toplam banka mevduatının (44.320.449 milyar TL.) %3.5 gibi önemsiz bir bölümünü oluşturmaktadır. Marmara Bölgesi banka mevduatının Türkiye toplam mevduatı içindeki payı ise %52.25 gibi büyük bir orandadır. Yıllar itibariyle il mevduatının gelişimine bakıldığında; 1995'de %9.3 olan bölge payının her yıl azalarak 1999'da %6.6'ya ve yine 1995'de %4.3 olan Türkiye payının her yıl azalarak 1999'da %3.5'e gerilediği görülmektedir.

İl mevduatının yapısına baktığımızda ağırlığın tasarruf mevduatında olduğu ve bunu döviz tevdiatının takip ettiği görülmektedir. Nitekim 1999 yılı itibariyle il mevduatının %56.6'sı (86.674 milyar TL.) tasarruf mevduatı, %30.5'i (46.734 milyar TL.) döviz tevdiatı, %5.3'ü (8.168 milyar TL.) resmi kuruluşlar mevduatı, %3.6'sı (5.542 milyar TL.) ticari kuruluşlar mevduatı ve %3.9'u da (6.046 milyar TL.) diğer mevduattan oluşmuştur.

1995-1999 yılları arasında il mevduatının gelişimi Marmara Bölgesi ve Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 49'da verilmiştir.

TABLO 49: EDİRNE İLİ TOPLAM BANKA MEVDUATININ DAĞILIMI (MİLYAR TL.)

Mevduat Türü	1995	1996	1997	1998	1999
Tasarruf Mevduatı	5.056	11.898	23.096	44.628	86.674
Mevduat Sertifikası	24	16	1	0	0
Resmi Kuruluşlar	410	1.653	2.764	3.272	8.168
Ticari Kuruluşlar	619	1.189	2.039	3.130	5.542
Bankalar Mevduatı	0	0	0	0	0
Döviz Tevdiatı	4.233	7.765	15.432	25.514	46.734
Diğer Mevduat	299	509	1.052	2.475	6.046
TOPLAM (EDİRNE)	10.641	23.030	44.384	79.019	153.164
MARMARA BÖLGESİ	1.141.908	2.822.508	5.910.632	11.228.555	23.157.737
TÜRKİYE	2.461.529	5.721.670	11.508.057	21.792.195	44.320.449
MARMARA B./TÜRKİYE (%)	46,39	49,33	51,36	51,53	52,25
EDİRNE/MARMARA B. (%)	0,93	0,82	0,75	0,70	0,66
EDİRNE/TÜRKİYE (%)	0,43	0,40	0,39	0,36	0,35

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği.

Not (*) : Kıbrıs ve Yabancı Ülkeler Mevduatı Dahil Edilmemiştir.

4.10.2.2. Kişi Başına Mevduat

1999 yılı itibariyle, Edirne ili kişi başına düşen banka mevduatı 386.487.938 TL. olup, Marmara Bölgesi kişi başına düşen banka mevduatının (1.350.922.163 TL.) %28.6'sı ve Türkiye kişi başına düşen banka mevduatının (683.730.652 TL.) %56.5'i seviyesindedir.

Edirne ili, kişi başına düşen banka mevduatı büyüklüğü açısından bölge illeri içerisinde 8. sırada yer almıştır. Bölge kişi başına düşen banka mevduatının yüksek olmasının en önemli etkenlerinden birisi, Marmara Bölgesinin Türkiye toplam banka mevduatının %50'den fazlasına sahip olması ve 2 milyar TL.'nin üzerinde kişi başına banka mevduatı bulunan İstanbul'un bölge illeri içerisinde yer almasıdır.

Edirne ili kişi başına düşen banka mevduatının Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırması Tablo 50'de verilmiştir.

TABLO 50: BANKA MEVDUATI AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1999)

İller	Toplam Banka Mevduatı (Milyar TL.)	Kişi Başına Düşen Banka Mevduatı (TL)	Bölge Sıralaması	1999 Nüfusu*
BURSA	991.867	477.679.688	3	2.076.427
EDİRNE	153.163	386.487.938	8	396.294
İSTANBUL	19.789.779	2.005.564.941	1	9.867.434
KIRKLARELİ	145.887	453.642.659	5	321.590
KOCAELİ	894.783	708.452.045	2	1.263.011
SAKARYA	219.028	293.491.095	10	746.285
TEKİRDAĞ	249.544	416.472.802	7	599.184
YALOVA	79.736	459.723.777	4	173.443
BALIKESİR	443.628	423.399.208	6	1.047.777
ÇANAKKALE	148.289	326.872.900	9	453.660
BİLECİK	42.033	213.296.304	11	197.064
MARMARA B.	23.157.737	1.350.922.163		17.142.170
TÜRKİYE	44.320.449	683.730.652		64.821.504

KAYNAK : Bankalarımız 1999, Türkiye Bankalar Birliği

Not: Kıbrıs ve Yabancı Ülkeler Mevduatı dahil edilmemiştir.

(*) : $P_n = P_0(1+r)^n$ formülüyle tahmin edilmiştir.

4.10.2.3. Krediler

Banka kredileri açısından Edirne ilinin mevcut durumu incelendiğinde ise; 1999 yılı itibariyle ilde 104.399 milyar TL. kredi verildiği görülürken, bu kredilerin %87.3'ünün (91.143 milyar TL.) ihtisas kredilerinden ve %12.7'sinin (13.256 milyar TL.) ihtisas dışı kredilerden oluştuğu dikkati çekmektedir. İhtisas kredilerinin ise %92.7 gibi büyük bir oranı tarım kredilerinden oluşmuştur. İlde kullanılan banka kredilerinin Bölge ve Türkiye kredileri içindeki payına bakıldığında; ilde kullanılan kredilerin Marmara Bölgesi banka kredileri toplamının (9.074.276 milyar TL.) %1.15'i ve Türkiye banka kredileri toplamının (19.240.583 milyar TL.) %5.4'ü seviyesinde olduğu görülmektedir.

İlde kullanılan banka kredilerinin yıllar itibariyle gelişimine bakıldığında, 1995'te %2.53 olan il kredilerinin bölge kredileri içindeki payının her yıl azalarak 1999'da %1.15 seviyesine ve yine 1995'te %1.12 olan il kredilerinin Türkiye kredileri içindeki payının her yıl azalarak 1999'da %5.4 seviyesine indiği görülmektedir. 1995-1999 yılları arasında il kredi dağılımının gelişimi Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 51'de verilmiştir.

TABLO 51: EDİRNE İLİ TOPLAM BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI (MİLYAR TL.)

Kredi Türü	1995	1996	1997	1998	1999
İHTİSAS KREDİLERİ	16.106	11.262	26.108	51.267	91.143
Tarım	15.567	9.886	23.592	47.084	84.490
Gayri Menkul	138	279	249	444	1.984
Mesleki	401	883	1.739	3.011	3.729
Denizcilik	0	0	0	0	0
Turizm	0	0	0	0	0
Diğer	0	214	528	728	940
İHTİSAS DIŞI KREDİLER	1.240	3.978	12.472	22.441	13.256
TOPLAM (EDİRNE)	17.346	15.240	38.580	73.708	104.399
MARMARA BÖLGESİ	686.104	1.601.360	3.717.132	6.340.358	9.074.276
TÜRKİYE	1.554.041	3.429.777	7.847.769	12.457.143	19.240.583
MARMARA B./TÜRKİYE (%)	44,15	46,69	47,37	50,90	47,16
EDİRNE/MARMARA B. (%)	2,53	0,95	1,04	1,16	1,15
EDİRNE/TÜRKİYE (%)	1,12	0,44	0,49	0,59	0,54

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği.

Not (*) : İller Bankası, Kıbrıs ve Yabancı Ülkeler Kredi Tutarları Dahil Edilmemiştir.

4.10.2.4. Kişi Başına Kredi

1999 yılı itibariyle, Edirne ili kişi başına düşen banka kredisi 263.437.999 TL. olup, Marmara Bölgesi kişi başına düşen banka kredilerinin (529.353.993 TL.) %49.8'i ve Türkiye kişi başına düşen banka kredilerinin (296.824.077 TL.) %88.8'i seviyesindedir.

Edirne ili, kişi başına düşen banka kredileri büyüklüğü açısından Marmara Bölgesi illeri içerisinde 4. sırada yer almaktadır. Bölge içerisinde kişi başına kredi büyüklüğü açısından 773.002.005 TL. ile İstanbul ilk sırada yer alırken, 30.472.350 TL. ile Bilecik son sırada yer almıştır.

Edirne ili kişi başına düşen banka kredi miktarının Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırması Tablo 52'de verilmiştir.

TABLO 52: BANKA KREDİLERİ AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (1999)

İller	Toplam Banka Kredileri (Milyar TL.)	Kişi Başına Düşen Banka Kredileri (TL)	Bölge Sıralaması	1999 Nüfusu *
BURSA	577.760	278.247.201	3	2.076.427
EDİRNE	104.399	263.437.999	4	396.294
İSTANBUL	7.627.546	773.002.005	1	9.867.434
KIRKLARELİ	26.977	83.886.282	8	321.590
KOCAELİ	475.945	376.833.499	2	1.263.011
SAKARYA	36.632	49.085.805	10	746.285
TEKİRDAĞ	67.145	112.060.664	5	599.184
YALOVA	10.652	61.414.890	9	173.443
BALIKESİR	96.078	91.696.983	7	1.047.777
ÇANAKKALE	45.137	99.495.324	6	453.660
BİLECİK	6.005	30.472.350	11	197.064
MARMARA B.	9.074.276	529.353.993		17.142.170
TÜRKİYE	19.240.583	296.824.077		64.821.504

KAYNAK : Bankalarımız 1999, Türkiye Bankalar Birliği

Not: Kıbrıs, Yabancı Ülkeler ve İller Bankası Kredileri dahil edilmemiştir.

(°): $P_n = P_0(1+r)^t$ formülüyle tahmin edilmiştir.

4.10.2.5. Kredi/Mevduat Oranı

Edirne ili banka mevduatı ve kredi ilişkisi incelendiğinde; ilde ticari bankaların açtıkları kredilerin toplam mevduata oranı 1995’de %163, 1996’da %66.2, 1997’de %86.9, 1998’de %93.3 ve 1999’da %68.2 olarak gerçekleştiği görülmektedir. İl bazında kredi/mevduat oranı 1995’ten sonra büyük düşüş yaşamış ve 1996’da en düşük seviyesine inmiştir. Daha sonraki yıllarda yükseliş seyrine girmesine karşın tekrar 1999’da %68.2 seviyesine inmiştir. İlin kredi/mevduat oranı, bu iniş çıkışlara rağmen her yıl diğer bölge illeri, Marmara Bölgesi ve Türkiye geneli kredi/mevduat oranının oldukça üzerinde seyretmiştir. Söz konusu bu durum ise, Edirne ilindeki gerek işletmelerin gerekse bireylerin, nakit ihtiyaçlarını karşılamada bankacılık kesimi kredi imkanlarını hem bölge hem de ülke ortalamasının üstünde kullandıklarını göstermektedir. Başka bir ifadeyle diğer illerden Edirne’ye kaynak transferi gerçekleşmektedir. 1999 yılı itibariyle Türkiye kredi/mevduat oranı %43.4 ve bölge kredi/mevduat oranı %39.2 olmuştur. Edirne ili kredi/mevduat oranının gelişimi Marmara Bölgesi ve Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak Tablo 53’de verilmiştir.

TABLO 53: KREDİ/MEVDUAT ORANI AÇISINDAN İLİN BÖLGE İLLERİ İLE KARŞILAŞTIRMASI (%)

İller	1995	1996	1997	1998	1999
BURSA	83,7	89,9	91,7	81,8	58,2
EDİRNE	163,0	66,2	86,9	93,3	68,2
İSTANBUL	60,8	57,3	63,4	55,7	38,5
KIRKLARELİ	28,0	29,0	34,8	30,8	18,5
KOCAELİ	30,3	30,4	43,4	74,7	53,2
SAKARYA	25,6	25,3	29,4	27,5	16,7
TEKİRDAĞ	38,6	44,9	50,7	42,5	26,9
YALOVA	18,6	14,3	21,6	17,9	13,4
BALIKESİR	27,4	30,6	34,1	29,7	21,7
ÇANAKKALE	41,0	43,8	49,3	38,0	30,4
BİLECİK	76,1	70,6	71,1	59,2	14,3
MARMARA B.	60,1	56,7	62,9	56,5	39,2
TÜRKİYE	63,1	59,9	68,2	57,2	43,4

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği

4.10.3. Gelir Durumu

Edirne ili gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) rakamları incelendiğinde; cari fiyatlarla il GSYİH'nın 1987 yılında 468.254 milyon TL. iken, 1987-1998 döneminde yaklaşık 935 kat artış göstererek 1998 yılında 437.991.245 milyon TL. olarak gerçekleştiği görülmektedir. Sabit fiyatlarla (1987 yılı üretici fiyatlarıyla) değerlendirildiğinde, 1987-1998 döneminde Edirne GSYİH'sındaki artışın %60 düzeyinde olduğu dikkati çekmektedir.

İl GSYİH'nın yıllar itibariyle gelişme hızına baktığımızda; 1987-1998 döneminde, il GSYİH'nda cari fiyatlarla 1989 yılında (%112.8) ve sabit fiyatlarla 1998 yılında (%17) en yüksek gelişme hızının yaşandığı ve yine cari fiyatlarla 1991 (%51.9) yılında ve sabit fiyatlarla 1988 yılında (%-2.7) en düşük gelişme hızının yaşandığı görülmektedir.

Edirne ili GSYİH'nın yıllar itibariyle (cari ve sabit fiyatlarla) gelişimi Tablo 54'de verilmiştir.

TABLO 54: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ YILLAR İTİBARIYLA GELİŞİMİ

YILLAR	CARİ FİYATLARLA		SABİT FİYATLARLA	
	DEĞER (Milyon TL.)	GELİŞME HIZI (%)	DEĞER (Milyon TL.)	GELİŞME HIZI (%)
1987	468.254	-	468.254	-
1988	858.189	83,3	455.599	-2,7
1989	1.825.831	112,8	495.668	8,8
1990	3.142.106	72,1	498.877	0,6
1991	4.772.647	51,9	536.358	7,5
1992	7.403.857	55,1	524.467	-2,2
1993	12.894.052	74,2	556.352	6,1
1994	25.935.650	101,1	544.805	-2,1
1995	51.064.917	96,9	560.116	2,8
1996	92.344.187	80,8	580.364	3,6
1997	209.368.298	126,7	639.786	10,2
1998	437.991.245	109,2	748.719	17,0

Kaynak: DİE

4.10.3.1. Sektörel Dağılım

Edirne ili cari fiyatlarla GSYİH'sının sektörlere göre dağılımı incelendiğinde; 1987 yılı itibariyle en yüksek payın %40.5 ile tarım sektörüne ait olduğu ve bunu %14.2 ile sanayi sektörü, %13.6 ile ticaret sektörü, %12.6 ile ulaştırma ve haberleşme sektörü, %7.6 ile inşaat sektörü ve %6.4 ile mali kuruluşlar sektörünün izlediği görülmektedir. 1987-1998 döneminde sektör paylarının gelişimine bakıldığında, mali kuruluşlar ve devlet hizmetleri haricinde tüm sektör paylarında azalışlar olduğu görülmektedir. Nitekim 1998 yılı itibariyle, 437.991.245 milyon TL. olarak gerçekleşen il GSYİH'sında en yüksek pay yine %35.6 (156.021.107 milyon TL.) ile tarım sektörüne ait olup, bunu %14.1 (61.862.663 milyon TL.) ile sanayi sektörü, %12.4 (54.165.838 milyon TL.) ile ticaret sektörü, %11 (48.285.596 milyon TL.) ile ulaştırma ve haberleşme sektörü, %8.7 (38.035.509 milyon TL.) ile mali kuruluşlar sektörü ve %5.3 (23.245.706 milyon TL.) ile inşaat sektörü izlemiştir.

İl GSYİH'sına daha alt sektörler bazında bakıldığında; 1998 yılında 156 trilyon TL. olarak gerçekleşen tarım sektörü hasılasında çiftçilik ve hayvancılığın payının %96.3 (150.3 trilyon TL.), balıkçılığın payının %2.7 (4.3 trilyon TL.) ve ormancılığın payının %0.9 (1.5 trilyon TL.) olduğu görülmektedir.

Büyüklik açısından il hasılasında ikinci sırada yer alan sanayi hasılası 61.9 trilyon TL. olup, %94.9'u (58.7 trilyon TL.) imalat sanayi, %3.3'ü (2.1 trilyon TL.) elektrik, gaz, su ve %1.7'si de (1.1 trilyon TL.) madencilik ve taşocakçılığı hasılasından oluşmaktadır.

54.2 trilyon TL. civarında gerçekleşen il ticaret hasılasının ise, %82.1'ini (44.5 trilyon TL.) toptan ve perakende ticaret ve %17.9'unu da (9.7 trilyon TL.) otel, lokanta hizmetleri oluşturmaktadır.

1998 yılı itibariyle, Edirne ili GSYİH'sının sektörlere göre (cari ve sabit fiyatlarla) dağılımı Tablo 55'de verilmiştir.

TABLO 55: EDİRNE İLİ GSYİH'NİN FAALİYET KOLLARINA GÖRE DAĞILIMI (1998)

SEKTÖRLER	CARİ FİYATLARLA			SABİT FİYATLARLA		
	Değer (Milyon TL.)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)	Değer (Milyon TL.)	Sektör Payı (%)	Gelişme Hızı (%)
1. TARIM	156 021 107	35,6	183,6	242 188	32,3	43,0
a. Çiftçilik ve hayvancılık	150 267 941	34,3	184,5	227 372	30,4	43,8
b. Ormancılık	1 474 364	0,3	188,8	4 817	0,6	14,5
c. Balıkçılık	4 278 802	1,0	153,2	9 999	1,3	41,1
2. SANAYİ	61 862 663	14,1	87,9	140 589	18,8	14,2
a. Madencilik ve taşocakçılığı	1 070 575	0,2	72,8	1 789	0,2	19,9
b. İmalat sanayii	58 728 738	13,4	89,3	131 973	17,6	14,8
c. Elektrik, gaz, su	2 063 350	0,5	61,4	6 827	0,9	1,4
3. İNŞAAT	23 245 706	5,3	106,9	49 257	6,6	7,6
4. TİCARET	54 165 838	12,4	74,1	129 422	17,3	5,7
a. Toptan ve perakende ticaret	44 458 188	10,2	72,6	110 566	14,8	7,3
b. Otel, lokanta hizmetleri	9 707 651	2,2	81,0	18 856	2,5	-2,9
5. ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME	48 285 596	11,0	77,0	106 069	14,2	4,9
6. MALİ KURULUŞLAR	38 035 509	8,7	106,5	25 812	3,4	2,0
7. KONUT SAHİPLİĞİ	7 260 803	1,7	158,6	29 260	3,9	1,8
8. SERBEST MESLEK VE HİZMETLER	10 925 583	2,5	85,1	11 302	1,5	8,0
9. (EKSİ) İZAFİ BANKA HİZMETLERİ	14 888 501	3,4	299,9	41 727	5,6	0,7
10. SEKTÖRLER TOPLAMI (1-9)	384 914 304	87,9	112,7	692 171	92,4	18,3
11. DEVLET HİZMETLERİ	48 046 144	11,0	91,1	38 763	5,2	6,6
12. KÂR AMACI OLMAYAN ÖZEL HİZMET KURULUŞLARI	148 000	0,0	88,5	629	0,1	2,0
13. TOPLAM (10 + 11 + 12)	433 108 449	98,9	110,0	731 563	97,7	17,6
14. İTHALAT VERGİSİ	4 882 796	1,1	54,8	17 155	2,3	-3,7
15. GSYİH (Alıcı fiyatlarıyla) (13+14)	437 991 245	100,0	109,2	748 719	100,0	17,0

KAYNAK: DİE

Edirne ili gayri safi yurtiçi hasıla rakamlarının sektörel dağılımı sabit fiyatlarla incelendiğinde; 1998 yılı itibariyle en yüksek payın %32.3'le yine tarım sektörüne ait olduğu görülürken, bunu %18.8 ile sanayi, %17.3 ile ticaret, %14.2 ile ulaştırma ve haberleşme ve %6.6 ile inşaat sektörünün izlediği dikkati çekmektedir.

4.10.3.2. Bölge ve Türkiye İçindeki Yeri

Edirne ili gayri safi yurtiçi hasılasının Türkiye ve Marmara Bölgesi içindeki yeri incelendiğinde ise; ilde yaratılan hasılanın 1998 yılı itibariyle Marmara Bölgesi hasılasının %1.71'ini, Türkiye hasılasının da %6.4'ünü oluşturduğu görülmektedir. İl hasılası yıllar itibariyle Bölge hasılası içinde en yüksek payı %1.80 ile 1989 yılında ve en düşük payı %1.48 ile 1996 yılında yaşamıştır. Yine il hasılasının Türkiye hasılası içindeki en yüksek payı %6.5 ile 1989 yılında ve en düşük payı %5.5 ile 1996 yılında olmuştur.

Edirne il GSYİH'sının Marmara Bölgesi ve Türkiye içindeki yerinin yıllar itibariyle gelişimi Tablo 56'da verilmiştir.

TABLO 56: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ TÜRKİYE VE MARMARA BÖLGESİ GSYİH'SI İÇİNDEKİ YERİ (1987 YILI ÜRETİCİ FİYATLARIYLA) (MİLYAR TL)

YILLAR	TÜRKİYE (1)		MARMARA BÖLGESİ (2)		EDİRNE (3)		PAY (%)	
	GSYİH	Gelişme Hızı (%)	GSYİH	Gelişme Hızı (%)	GSYİH	Gelişme Hızı (%)	(3)/(1)	(3)/(2)
1987	74.722	-	26.347	-	468	-	0,63	1,78
1988	76.306	2,1	26.704	1,4	456	-2,7	0,60	1,71
1989	76.498	0,3	27.522	3,1	496	8,8	0,65	1,80
1990	83.578	9,3	29.969	8,9	499	0,6	0,60	1,66
1991	84.353	0,9	30.478	1,7	536	7,5	0,64	1,76
1992	89.401	6,0	32.500	6,6	524	-2,2	0,59	1,61
1993	96.590	8,0	35.683	9,8	556	6,1	0,58	1,56
1994	91.321	-5,5	32.534	-8,8	545	-2,1	0,60	1,67
1995	97.888	7,2	35.967	10,6	560	2,8	0,57	1,56
1996	104.745	7,0	39.155	7,5	580	3,6	0,55	1,48
1997	112.631	7,5	42.962	9,7	640	10,2	0,57	1,49
1998	116.114	3,1	43.873	2,1	749	17,0	0,64	1,71

KAYNAK : DİE

Edirne ili GSYİH'sı büyüklük itibariyle değerlendirildiğinde, 1998 yılı itibariyle sabit fiyatlarla 748.719 milyon TL. olan il GSYİH'sı Türkiye genelinde 37. sırada ve Marmara Bölgesi illeri içerisinde 8. sırada bulunmaktadır.

4.10.3.3. Kişi Başına GSYİH

Edirne ili kişi başına gelir düzeyi açısından incelendiğinde; 1987 yılı itibariyle 1.359 \$ olarak gerçekleşen kişi başına gayri safi yurt içi hasılanın devamlı olarak artış göstererek 1998 yılında 4.253 \$ düzeyine yükseldiği dikkat çekmektedir. İl kişi başına GSYİH rakamları Marmara Bölgesi ve Türkiye rakamları ile mukayese edildiğinde; il kişi başına GSYİH rakamları her dönemde Marmara Bölgesi kişi başına GSYİH rakamının altında ve 1989, 1990, 1991, 1997 ve 1998 yıllarında Türkiye kişi başına GSYİH rakamının üstünde yer almıştır. 1998 yılı itibariyle 4.253 \$ olan il kişi başına GSYİH rakamı, 3.176 \$ olan Türkiye rakamının %134'ü ve 4.519 \$ olan bölge rakamının %94'ü kadardır.

Edirne ili kişi başına GSYİH rakamının gelişimi Marmara Bölgesi ve Türkiye ile karşılaştırmalı olarak Tablo 57'de verilmiştir.

TABLO 57: EDİRNE İLİ KİŞİ BAŞINA GSYİH'SININ BÖLGE VE TÜRKİYE KİŞİ BAŞINA GSYİH'SI İLE KARŞILAŞTIRMASI (CARİ FİYATLARLA)

YILLAR	TÜRKİYE			MARMARA BÖLGESİ			EDİRNE		
	Bin TL.	Gelişme Hızı (%)	\$	Bin TL.	Gelişme Hızı (%)	\$	Bin TL.	Gelişme Hızı (%)	\$
1987	1.422	-	1.629	2.233	-	2.559	1.186	-	1.359
1988	2.406	69,2	1.685	3.843	72,1	2.691	2.157	81,9	1.510
1989	4.141	72,1	1.933	6.620	72,3	3.090	4.555	111,2	2.126
1990	6.994	68,9	2.655	10.888	64,5	4.133	7.769	70,6	2.949
1991	10.996	57,2	2.603	16.954	55,7	4.013	11.745	51,2	2.780
1992	18.722	70,3	2.682	28.100	65,7	4.026	18.148	54,5	2.600
1993	33.314	77,9	2.981	49.118	74,8	4.395	31.501	73,6	2.819
1994	63.861	91,7	2.173	91.946	87,2	3.129	63.194	100,6	2.150
1995	125.924	97,2	2.727	184.967	101,2	4.005	124.197	96,5	2.689
1996	235.611	87,1	2.888	339.660	83,6	4.163	224.361	80,6	2.750
1997	461.522	95,9	3.021	683.675	101,3	4.475	525.163	134,1	3.437
1998	822.977	78,3	3.176	1.170.929	71,3	4.519	1.101.895	109,8	4.253

KAYNAK : DİE

1998 yılı itibariyle, kişi başına düşen gayri safi yurtiçi hasıla rakamının büyüklüğü bakımından Edirne ili Türkiye genelinde 7. sırada yer alırken, Marmara Bölgesi illeri içerisinde 5. sırada yer almıştır. Bölge sıralamasında 7.501 \$'la Türkiye sıralamasında da ilk sırada yer alan Kocaeli ili 1. olurken, 3.156 \$'la Türkiye sıralamasında 25. sırada yer alan Balıkesir ili sonuncu olmuştur.

Kişi başına gayri safi yurt içi hasıla rakamlarına gelişme hızı açısından baktığımızda, Edirne ili kişi başına GSYİH gelişme hızının, 1998 yılında %109.8 ile bölge illeri içerisinde en yüksek gelişme hızı olduğu görülmektedir. Bu gelişme hızı, aynı yıl %78.3 olan Türkiye geneli ve %71.3 olan Marmara Bölgesi kişi başına GSYİH gelişme hızının da oldukça üzerindedir.

1998 yılı itibariyle Edirne, Marmara Bölgesi ve Türkiye kişi başına GSYİH sıralaması Tablo 58'de verilmiştir.

TABLO 58: İLLERİN KİŞİ BAŞINA GSYİH SIRALAMASI (1998)

İller	KB GSYİH (TL)	Gelişme Hızı (%)	KB GSYİH (\$)	Nüfus* (1000 kişi)	Türkiye Sıralaması	Bölge Sıralaması
KOCAELİ	1.943.415.465	61,4	7.501	1.201	1	1
YALOVA	1.235.565.321	62,4	4.769	167	2	2
İSTANBUL	1.206.855.679	66,3	4.658	9.382	4	3
KIRKLARELİ	1.188.025.064	77,3	4.585	320	5	4
EDİRNE	1.101.895.259	109,8	4.253	397	7	5
BİLECİK	1.034.675.429	65,6	3.993	194	8	6
ÇANAKKALE	1.008.495.650	86,8	3.892	450	10	7
TEKİRDAĞ	969.617.011	78,2	3.742	576	14	8
BURSA	960.320.570	82,6	3.706	1.992	16	9
SAKARYA	828.879.388	99,5	3.199	736	24	10
BALIKESİR	817.803.824	96,6	3.156	1.036	25	11
MARMARA B.	1.170.928.888	71,3	4.519	16.451	-	-
TÜRKİYE	822.976.986	78,3	3.176	63.459	-	-

*: DİE'nin nüfus tahmininden yararlanılmıştır.

KAYNAK : DİE

4.10.3.4. İlçelere Göre Dağılım

Edirne ili GSYİH'sının ilçeler itibariyle dağılımı incelendiğinde, GSYİH'ya en büyük katkıyı Merkez ilçenin yaptığı görülmektedir. İlçeler itibariyle değerlendirmeye imkan veren 1996 yılı verilerine göre; cari fiyatlarla 92.344 milyar TL. olarak gerçekleşen il GSYİH'sının %42.65'i (39.381 milyar TL.) Merkez ilçeye ait olup, ülke GSYİH'sına yaptığı katkı %2.7'dir. Merkez ilçeden sonra il içerisinde %19.22 (17.748 milyar TL.) pay ile Uzunköprü ilçesi ikinci, %13.75 (12.698 milyar TL.) pay ile Keşan ilçesi üçüncü, %6.40 (5.912 milyar TL.) pay ile Havsa dördüncü ve %1.83 (1.690 milyar TL.) pay ile Süleoğlu ilçesi sonuncu sırada yer almıştır. Aynı yıl ülke genelindeki 918 ilçe içerisinde, GSYİH büyüklüğü açısından Merkez ilçe 94., Uzunköprü ilçesi 180., Keşan ilçesi 227. ve Süleoğlu ilçesi 668. olmuştur.

Edirne ili GSYİH'sının ilçeler itibariyle dağılımı ve ilçeler sıralaması Tablo 59'da verilmiştir.

TABLO 59: EDİRNE İLİ GSYİH'SININ İLÇELERE GÖRE DAĞILIMI (1996)

İlçe Adı	GSYİH Milyon TL.	İl İçindeki Payı (%)	İl İçindeki Sıralaması	Türkiye İçindeki Payı (%)	Türkiye Sıralaması
MERKEZ	39.380.545	42,65	1	0,27	94
ENEZ	3.818.744	4,14	6	0,03	471
HAVSA	5.912.474	6,40	4	0,04	377
İPSALA	5.353.485	5,80	5	0,04	404
KEŞAN	12.697.803	13,75	3	0,09	227
LALAPAŞA	2.628.558	2,85	8	0,02	560
MERİÇ	3.115.028	3,37	7	0,02	525
SÜLEOĞLU	1.689.862	1,83	9	0,01	668
UZUNKÖPRÜ	17.747.686	19,22	2	0,12	180
EDİRNE	92.344.187	100,00	-	0,63	-

KAYNAK: DİE

4.11. Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Durumu

1970’li yıllara kadar gelişmenin temel göstergesi olarak görülen kişi başına gelir; toplumsal gelişmişliği yeterince açıklayamayan, yalnızca talep genişlemesini açıklayabilen dar kapsamlı bir göstergedir. Gerçekte gelişme kavramı; fiziki kapasite büyüklüğü ve gelir artışı gibi iktisadi gelişmeler yanında, bunların gelir grupları ve bölgeler arası dağılımı ile sosyal ve kültürel birikimlerin yansıtılabildiği toplumsal gelişme düzeyini ifade etmektedir. Bu anlayışla gelişme; ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılarındaki ilerlemeyi kapsamakta ve bir bütün oluşturmaktadır. Bu bakımdan, illerin ve bölgelerin gelişmişlik sıralamasında; kişi başına düşen milli gelirin artırılması şeklinde özetlenebilecek iktisadi büyüme kavramıyla beraber, yapısal ve insani gelişmeyi içine alan ve ölçülebilen bütün sosyal değişkenleri de içeren bir “sosyo-ekonomik gelişme” ölçütü daha anlamlı olabilmektedir.

DPT, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü tarafından yapılan “**İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (1996)**” temel bileşenler analizi yöntemini kullanarak illeri beş grup gelişmişlik derecesine ayırmıştır. Araştırma Aralık 1993’teki idari yapıyı esas aldığından 76 ili kapsamaktadır. 1990-1993 yıllarına ait il ölçeğinde 58 gösterge kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan göstergeler; demografi, istihdam, eğitim, sağlık, altyapı ve illerde on bin kişiye düşen özel otomobil, motorlu kara taşıtı ve faks aboneliği ile fert başına düşen telefon kontör değeri ve elektrik tüketim miktarının içerildiği diğer refah göstergelerinden oluşan Sosyal Göstergelerle, imalat sanayi, inşaat, tarım ve mali göstergelerden oluşan Ekonomik Göstergelerdir.

İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması, ekonomik ve sosyal yapıları temsil eden 58 değişkenin ortak bileşkesi olarak ve temel bileşenler çözümlemesiyle ortaya çıkarılan temel bileşen değerleri esas alınarak oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sıralama ve bu sıralamaya esas teşkil eden endeks değerleri orijinal çalışmadan aynen alınarak Tablo 60’da verilmiştir.

TABLO 60: İLLERİN SOSYO – EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

SIRA No	İL ADI	ENDEKS	SIRA No	İL ADI	ENDEKS
1.	İSTANBUL	4,879015	39.	AMASYA	-0,193947
2.	ANKARA	3,324472	40.	KARAMAN	-0,225250
3.	İZMİR	2,707983	41.	AFYON	-0,228109
4.	KOCAELİ	1,745641	42.	NİĞDE	-0,280378
5.	BURSA	1,561681	43.	KASTAMONU	-0,331970
6.	ESKİŞEHİR	1,010243	44.	ÇORUM	-0,338263
7.	ANTALYA	0,979019	45.	GİRESUN	-0,342129
8.	TEKİRDAĞ	0,912105	46.	ARTVİN	-0,361540
9.	ADANA	0,825002	47.	ERZİNCAN	-0,369077
10.	İÇEL	0,692054	48.	SİVAS	-0,408015
11.	MUĞLA	0,625896	49.	AKSARAY	-0,449240
12.	AYDIN	0,572214	50.	KAHRAMANMARAŞ	-0,450686
13.	BALIKESİR	0,566499	51.	BARTIN	-0,472164
14.	KIRKLARELİ	0,554468	52.	TOKAT	-0,481332
15.	KAYSERİ	0,530593	53.	ÇANKIRI	-0,506919
16.	DENİZLİ	0,501473	54.	SİNOP	-0,512526
17.	BİLECİK	0,474944	55.	ORDU	-0,535689
18.	EDİRNE	0,408019	56.	ERZURUM	-0,550649
19.	ZONGULDAK	0,362269	57.	DİYARBAKIR	-0,614462
20.	ÇANAKKALE	0,351583	58.	YOZGAT	-0,639394
21.	ISPARTA	0,337425	59.	ŞANLIURFA	-0,657586
22.	MANİSA	0,308470	60.	TUNCELİ	-0,694920
23.	UŞAK	0,249609	61.	ADIYAMAN	-0,752853
24.	KONYA	0,220072	62.	KARS	-0,754675
25.	GAZİANTEP	0,199953	63.	GÜMÜŞHANE	-0,783385
26.	HATAY	0,189559	64.	BAYBURT	-0,798578
27.	SAKARYA	0,154779	65.	BATMAN	-0,869404
28.	BOLU	0,147192	66.	MARDİN	-0,916083
29.	BURDUR	0,144998	67.	VAN	-0,955459
30.	KIRIKKALE	0,141061	68.	SİİRT	-0,970848
31.	KÜTAHYA	0,093397	69.	İĞDIR	-0,980015
32.	NEVŞEHİR	0,006389	70.	HAKKARİ	-1,053626
33.	ELAZIĞ	-0,024586	71.	BİTLİS	-1,056951
34.	TRABZON	-0,034803	72.	ARDAĞAN	-1,057505
35.	SAMSUN	-0,042239	73.	BİNGÖL	-1,060746
36.	KIRŞEHİR	-0,116527	74.	AĞRI	-1,134534
37.	RİZE	-0,122267	75.	ŞIRNAK	-1,224524
38.	MALATYA	-0,179552	76.	MUŞ	-1,244671

Burada; illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını ve endeks değerlerini belirleyen temel faktörler; illerin sahip oldukları nüfus büyüklüğü, yüzölçümü ya da şehirleşme oranı gibi bir takım yüzeysel büyüklükler değildir. Sıralamayı belirleyen başlıca faktörler;

illerdeki demografik yapının, işgücü talebinin, eğitim ve sağlık hizmetlerinin, fiziki ve sosyal altyapı olanaklarının, üretim seviyesinin ve her şeyden önemlisi gelir düzeyinin il nüfusunun ihtiyaçlarını karşılamada sağladıkları başarı olmaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Marmara Bölgesi illerinden İstanbul 1., Kocaeli 2., Bursa 5., Tekirdağ 8., Balıkesir 13., Kırklareli 14., Bilecik 17., Edirne 18., Çanakkale 20., ve Sakarya 27. olmuştur.

Araştırmanın diğer amaçlarından birisi de, eşdeğer gelişmişlik seviyesine sahip illerin belirlenmesi ve ülke genelinde homojen alanların saptanmasıdır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik kriterine göre ayrımı yapılan il gruplarının analizinde; değişkenlerin ait oldukları yıl ve parasal büyüklüklerin cari değerleri göz önüne alınarak, genellikle ülke ortalamasına göre aldıkları değerler ve oransal büyüklükler karşılaştırmalar yoluyla değerlendirilmiştir.

Yapılan çözümler ve değerlendirmeler sonucunda ülke; farklı gelişmişlik düzeylerinde 5 ayrı gruba ayrılmıştır. Bu ayrıma göre birinci grupta 5, ikinci grupta 11, üçüncü grupta 26, dördüncü ve beşinci grupta ise 17'şer il yer almaktadır.

Edirne ili bu çalışmaya göre üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Yine Marmara Bölgesi illeri arasında yer alan İstanbul, Kocaeli ve Bursa birinci derece, Tekirdağ, Balıkesir ve Kırklareli ikinci derece, Bilecik, Çanakkale ve Sakarya'da üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almıştır.

Gelişmişlik endeksine göre kademeli il gruplarının dağılımı orijinal çalışmadan aynen alınarak Tablo 61'de verilmiştir.

TABLO 61 : GELİŞMİŞLİK ENDEKSİNE GÖRE KADEMELİ İL GRUPLARI

1.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	2.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	3.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	4.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER	5.DERECEDE GELİŞMİŞ İLLER
1. İstanbul 2. Ankara 3. İzmir 4. Kocaeli 5. Bursa	1. Eskişehir 2. Antalya 3. Tekirdağ 4. Adana 5. İçel 6. Muğla 7. Aydın 8. Balıkesir 9. Kırklareli 10. Kayseri 11. Denizli	1. Bilecik 2. Edirne 3. Zonguldak 4. Çanakkale 5. Isparta 6. Manisa 7. Uşak 8. Konya 9. Gaziantep 10. Hatay 11. Sakarya 12. Bolu 13. Burdur 14. Kırıkkale 15. Kütahya 16. Nevşehir 17. Elazığ 18. Trabzon 19. Samsun 20. Kırşehir 21. Rize 22. Malatya 23. Amasya 24. Karaman 25. Afyon 26. Niğde	1. Kastamonu 2. Çorum 3. Giresun 4. Artvin 5. Erzincan 6. Sivas 7. Aksaray 8. Kahramanmaraş 9. Bartın 10. Tokat 11. Çankırı 12. Sinop 13. Ordu 14. Erzurum 15. Diyarbakır 16. Yozgat 17. Şanlıurfa	1. Tunceli 2. Adıyaman 3. Kars 4. Gümüşhane 5. Bayburt 6. Batman 7. Mardin 8. Van 9. Siirt 10. Iğdır 11. Hakkari 12. Bitlis 13. Ardahan 14. Bingöl 15. Ağrı 16. Şırnak 17. Muş

Üçüncü derecede gelişmiş iller grubu içerisinde yer alan illerin sahip oldukları tipik özellikler şöyle sıralanmaktadır:

- ***Kentlerde yaşayan nüfus oranı, nüfus artış hızı ve nüfus yoğunluğu değişkenleri ülke ortalamasının altında değerlere sahiptir.***
- ***İstihdam tarım sektöründe yoğunluk kazanmıştır.***
- ***İmalat sanayii tarıma dayalı bir gelişme göstermiştir,***
- ***Genel olarak yüksek bir gelişme potansiyeli vardır,***
- ***Ekonomik faaliyetlerde tarım sektörü ön plandadır,***

- *Genellikle il ve bölge ölçeğinde üretim yapan sanayi kuruluşları bulunmaktadır,*
- *Küçük ve orta ölçekli tesisler yaygın olarak bulunur ve sosyo-ekonomik gösterge değerleri ülke ortalamalarına yakındır.*

Edirne ilinin gelişmişlik düzeyi ilçeler itibariyle değerlendirildiğinde ise; Merkez ilçenin, Türkiye genelinde incelenen 858 ilçe içerisinde 22. sırada, il içerisinde ise birinci sırada yer aldığı görülmektedir. Meriç ilçesi ise il içinde son sırada yer alırken, Türkiye genelinde 566. sırada bulunmaktadır. Edirne'nin ilçeler itibariyle gelişmişlik sıralaması Tablo 62'de verilmiştir.

TABLO 62: İLÇELER İTİBARIYLA SOSYO-EKONOMİK GELİŞMİŞLİK SIRALAMASI

İlçe Adı	858 İlçe İçinde Gelişmişlik Sıralaması	İl İçinde Gelişmişlik Sıralaması
MERKEZ	22	1
KEŞAN	117	2
UZUNKÖPRÜ	153	3
HAVSA	292	4
ENEZ	377	5
SÜLOĞLU	419	6
İPSALA	463	7
LALAPAŞA	534	8
MERİÇ	566	9

5. YÖRENİN EKONOMİK GELİŞME YÖNÜNDEN ANALİZİ

Bir yörenin/şehrin yatırımcılar için çekim merkezi olması ülke ve bölgenin gelişmişliği yanında, kendi özel konum ve koşullarına da bağlıdır. Yörelere bünyesinde zaman içerisinde meydana gelen değişimlerin bir kısmı kendiliğinden, bir kısmı da yönlendirici etkilerle ortaya çıkmaktadır.

Bazı yöreler kamunun özel desteğine rağmen yeterli bir gelişme performansı gösteremezken, bazı yöreler de kendi iç dinamikleri ile bu gelişme başarısını gösterebilmektedir. Gelişme dinamiğini oluşturan bu unsurlar genel olarak *doğal altyapı, maddi altyapı, kurumsal altyapı ve beşeri altyapı*dan oluşmaktadır. Söz konusu altyapılar birbirlerini tamamlayarak geliştiği ölçüde sosyo-ekonomik düzeyi artıran bir yöreden söz edilebilir. Bunu başaramayan yöreler ülkemizde de olduğu gibi ekonomik gerileme içerisine düşmektedirler.

Söz konusu sosyo-ekonomik gelişmenin büyüklük, yoğunluk ve nitelikleri bir yandan yörenin sahip olduğu nüfus, altyapı ve üstyapı donanımlarına, diğer yandan da bunlar arasındaki bileşim, etkileşim ağı, firmalar arası ileri ve geri bağlantılar ile yerleşim yeri faktörlerine bağlı bulunmaktadır. Dolayısıyla, devlet yatırımlarının dışsal etkileri, belediyelerin kent planlaması, meslek kuruluşlarının uyarıcı ve yönlendirici faaliyetleri bir bütün olarak yörelerin sosyo-ekonomik düzeyini şekillendirmektedir.

Bir ilin kurulduğu yerin su kaynakları, deniz, arazi yapısı, orman, maden kaynakları, iklim gibi doğal unsurları doğal altyapıyı; bünyesinde bulundurduğu sosyal sermayeyi ifade eden enerji, yol, ulaşım, haberleşme alanlarındaki yatırımlar, donatılar ve araçlar, kamusal yönetim, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler alanındaki bina ve donatılar maddi altyapıyı; merkezi ve yerel kamu yönetimlerinin, güvenlikle ilgili hizmetlerin, sendika, dernek ve gönüllü kuruluşların her türlü iktisadi faaliyete ilişkin örgütlenme biçimleri ile toplumsal davranışları belirleyen her türlü düzenlemeleri kurumsal altyapıyı; işgücünün eğitim düzeyi

ile birlikte şehirdeki eğitim, araştırma, kültür ve spor kurumlarının miktar ve kalitesi ise beşeri altyapıyı oluşturmaktadır.

Bir yörenin cazibe merkezi olmasının temel unsurları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- ***Gelişme mutlaka teknolojik ve örgütsel alanda yeniliklerle birlikte yürütülmelidir.***
- ***Ulaşımı artırıcı ve yerleşimi kolaylaştırıcı kamusal faaliyetlere süreklilik kazandırılmalıdır.***
- ***Su ve kanalizasyon dahil, sağlığı koruma hizmetlerinin gecikmesiz arttırılması gerekmektedir.***
- ***İş hayatı, eğitim ve sosyal yaşamla ilgili gereksinimlerin kaliteli bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu olanaklar kaliteli işgücünü ve dış sermayeyi çekmede önemli unsurlardır.***
- ***Şehrin bitişik kent veya yerleşim alanlarıyla, ülkenin diğer bölgeleriyle ve yabancı ülkelerle mal ve hizmet alış verişlerini çoğaltıcı çabalara özel bir önem verilmelidir. Bir şehrin dış ilişkilerinin artması kendi içindeki sanayiye ve yan sanayileri uyarıcı ve dolayısıyla gelir akımlarını çoğaltıcı bir etkiye sahip bulunmaktadır.***
- ***Güvenlik altyapısını geliştirici çabalara özel bir önem verilmelidir.***
- ***Ulusal ve uluslar arası ekonomik sistemde ortaya çıkan değişmelerin izlenmesi gerekmektedir. Bu izleme şehir ekonomisinde yönlendirici etkisi olabilecek kurum ve kuruluşlar aracılığı ile gerçekleştirilebilecektir.***

Yöre ekonomilerine en büyük katma değeri sağlayabilecek olan sektör sanayi sektörü olduğu için, yörelerin gelişme dinamiğinde sanayileşme çok özel bir yer almaktadır. Doğal kaynak potansiyeline dayalı sanayi yatırımları dışındaki sermaye yatırımları kuruluş yeri olarak yukarıda bahsedilen altyapı unsurlarının tatmin edici olduğu yöreleri tercih etmektedirler. Genellikle de ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişimi sanayiden gelen katma değerlerle sağlanmaktadır.

Sonuç olarak; doğal, maddi, kurumsal ve beşeri altyapı bakımından yeterli, ileri-geri bağlantıları olan ve yeni kurulacak tesislere bu anlamda olanak hazırlayan kuruluşların bulunduğu şehirler gelişme potansiyeli taşımaktadır. Bu değerlendirmeler ışığında Edirne ilinin ekonomik gelişme yönünden analizi aşağıda verilmiştir.

5.1. Mevcut Durum

Marmara Bölgesi'nin Trakya bölümünde yer alan Edirne ili yatırım ortamı açısından değerlendirilirken, coğrafi ve demografik yapıdan tarım ve sanayiye, altyapıdan gelir seviyesine kadar yatırımları doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen bütün faktörler olumlu ve/veya olumsuz yönleriyle ortaya konulmaya çalışılmıştır.

- Edirne, coğrafi konum itibarıyla hem ülkemizin gelişmiş kentlerine yakın mesafede olması hem de ikisi demiryolu, üçü karayolu giriş kapısı olmak üzere 5 sınır kapısı ile Bulgaristan ve Yunanistan üzerinden Avrupa'yı Anadolu'ya bağlayan güzergahta kurulmuş olması nedeniyle stratejik bir kentimizdir. İlde ulaşım karayolu ve demiryolu ile sağlanmaktadır. İlde havayolu ulaşımı bulunmamaktadır. Ancak İl Özel İdaresi tarafından yürütülmekte olan bir havaalanı projesi inşası devam etmektedir.
- İl arazisinin %60'ı tarımsal araziden oluşmaktadır. İlde bağıl nem oranının yüksek oluşu bitki örtüsü üzerinde olumlu etki yapmaktadır. İl hem Akdeniz hem de karasal iklimin etkisi altındadır.
- Nüfusun %56.6'sı şehirlerde, %43.4'ü köylerde yaşamaktadır. Kentlerde yaşayan nüfus Merkez ilçe, Keşan ve Uzunköprü ilçelerinde yoğunlaşmıştır. Diğer ilçelerde nüfus, ekonominin tarımsal üretim ağırlıklı yapısına uygun olarak daha ziyade kırsal kesimde yaşamaktadır.
- Edirne, kırsal kesimden ilçe merkezlerine ve il dışına göç veren illerimizden birisidir. Marmara Bölgesi en fazla net göç alan bölge olmasına rağmen, Edirne ili 1985-90 döneminde bölge illeri içerisinde %0-20 net göç hızı ile en fazla göç veren il durumundadır. Bunun sonucu olarak ta 1990-97 genel nüfus sayımlarında il nüfusu yılda %0-2.27 azalmıştır.

- Edirne iktisaden faal nüfusunun %59.78'i tarım sektöründe ve %7.76'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Bu dağılım il ekonomisinin tarıma dayalı bir yapı gösterdiğinin önemli bir göstergesidir. Marmara Bölgesi için tarım sektöründe çalışanların oranı %28.89 olup sanayi sektöründe çalışanların oranı ise %24.34 gibi yüksek bir orandadır.
- Edirne ili, okur-yazar oranı oldukça yüksek illerimizden birisidir. %84.30 olan il okuma-yazma oranı, Türkiye ortalamasının üzerinde ve bölge ortalamasının altında yer almaktadır. Eğitim altyapısını oluşturan okul sayıları ve bunların donanımları ile öğretmen sayıları bakımından il verileri Türkiye verilerinden iyi durumdadır. Yine eğitimin her kademesinde okullaşma oranları da Türkiye ortalamasının oldukça üzerindedir.
- Edirne, sahip olduğu sağlık kurumları ve sağlık elemanları açısından da oldukça yeterli durumdadır. İl verileri, diş hekimi hariç doktor başına düşen kişi sayıları bakımından Türkiye ortalamasından iyi ancak, yatak başına düşen nüfus açısından Türkiye verilerinin altında bir değere sahiptir.
- İl ekonomisinde tarımın ağırlığı büyüktür. İl tarımında da bitkisel üretim esas faaliyet kolu olup, hayvancılık ikinci bir faaliyet kolu olarak varlığını sürdürmektedir.
- 627.595 hektar olan il arazisinin %59.8 gibi büyük bir kısmı tarım arazisi ve bu arazinin de %97.10'u tarla alanı olarak kullanılmaktadır. Edirne ili tarla ürünlerinin başında yer alan buğday, ayçiçeği ve pirincin gerek bölge gerekse Türkiye üretiminde önemli payları bulunmaktadır. Bu ürünlerin hektar başına verimlilikleri yine bölge ve Türkiye ortalamasının üstünde yer almaktadır.
- İl GSYİH'sında tarım sektörünün payı %35.6 gibi yüksek bir seviyededir. İl tarım hasılasının bölge tarım hasılası içindeki payı %11.99 ve Türkiye tarım hasılası içindeki payı ise %1.71'dir.
- İl bitkisel üretim değeri içerisinde, tarla ürünleri üretim değerinin payı %82.2 gibi yüksek bir seviyede olup, bu oran Marmara Bölgesinde %40.5 ve Türkiye genelinde %48.8'dir.
- İlde tarımsal mekanizasyon ve kimyasal gübre kullanımı oldukça gelişmiştir. Tarımsal kredi imkanlarını da yeterince kullanan Edirne'nin, 1999 yılı itibariyle kullanmış olduğu

tarımsal kredi miktarı bölge tarımsal kredi miktarının %35.30'u ve Türkiye tarımsal kredi miktarının %4.10'u seviyesindedir.

- İlde hayvancılık bitkisel üretimle birlikte yürütülen ikinci bir faaliyet koludur. Tarımsal mekanizasyona geçişle birlikte çayır-mera alanlarının daraltılması, sığır hariç kapalı sistem besiciliğın yeterince uygulanamaması, girdi fiyatlarının ürün ve üretici aleyhine gelişmesi gibi nedenlerle hayvan sayısı yıllar itibariyle gerilemiştir. Ancak mevcut sığır varlığının %68.9'u kültür melezi ve %28.9'u kültür ırkı olmak üzere %97.8'i et ve süt verimi yüksek ırktaki hayvanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle hayvan başına et ve süt verimleri bölge ve Türkiye verimlerinin üstünde bir değere sahiptir.
- İl sığır ve koyun varlığı bölge sığır ve koyun varlığı içinde %9.40 paya sahiptir. Hayvansal ürünler üretimi açısından ise; bölge süt üretiminin %9.59'u ve bölge et üretiminin %4.53'ü il üretimi tarafından gerçekleştirilmektedir.
- İlde ormancılık ve madencilik faaliyetleri gelişmemiştir. 1998 yılı il GSYİH'sında ormancılığın payı %1 ve madenciliğın payı %1.7 olarak gerçekleşmiştir.
- Edirne il sanayisi tarımsal ürünlere dayalı bir gelişme göstermiştir. 1969'da kalkınmada öncelikli il kapsamına alınan ilin sanayisine, 1970'li yıllardan itibaren tekstil ve konfeksiyon komple yeni yatırımları da dahil olmuştur. 1976 yılında kalkınmada öncelikli il kapsamından çıkarılan il, halen normal yörelere uygulanan teşvik tedbirlerinden yararlanabilmektedir. İl sanayisinde gerek tesis gerekse istihdam açısından *Gıda, içki ve tütün sanayi* ilk sırada yer almakta olup, bu sektörü *Dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi* takip etmektedir.
- Edirne sanayi hasılasının il GSYİH'sı içindeki payı %14.12, bölge sanayi hasılası içindeki payı %1.03 ve Türkiye sanayi hasılası içindeki payı %5.2 gibi önemsiz bir seviyededir.
- Küçük esnaf ve sanatkarlara altyapısı, sosyal tesisleri ve eğitim tesisleri olan planlı ve nitelikli işyeri sunmayı amaçlayan Küçük Sanayi Siteleri (KSS) açısından ilde 6 KSS faaliyettedir. Ayrıca 3 KSS'de yer seçimi ve proje safhasındadır.
- Edirne'de faaliyette olan herhangi bir Organize Sanayi Bölgesi (OSB) mevcut değildir. Halihazırda yapımı devam eden Edirne OSB'ne ilaveten, Keşan ve Uzunköprü'ye birer OSB yapılması etüt aşamasındadır.

- Edirne ili konumu, ulaşım imkanları, sahip olduğu tarihi mirası, doğal güzellikleri, sosyal ve kültürel etkinlikleri ile turizm açısından önemli potansiyeller taşımaktadır. Ancak turizmin altyapısını oluşturan nitelikli konaklama tesisleri açısından yeterli donanıma sahip değildir.
- İl ticari hayatı da tarımsal ürün desenine paralel bir gelişme göstermiştir. Bulgaristan ve Yunanistan gümrük kapılarından gerçekleştirilen sınır ticareti ile il ekonomisindeki önemi daha da artmıştır. Ancak sınır ticaretine 28.04.2000 tarih ve 2000/364 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile son verilmiştir. İl GSYİH'sında %12.4 payı olan ticaret sektörünün gelişmesi için, sınır ticaretinin daha düzenli ve sistematik bir hale getirilmesinin büyük önemi bulunmaktadır.
- İlde bankacılık faaliyetleri oldukça gelişmiştir. 1999 yılı itibariyle ilde, kişi başına düşen mevduat 386.5 milyon TL., kişi başına düşen banka kredisi 263.4 milyon TL. olup kredi/mevduat oranı %68.2 gibi yüksek bir seviyededir. Aynı yıl kredi/mevduat oranı, bölge için %39.6 ve Türkiye geneli için %43.4 olarak gerçekleşmiştir.
- Edirne, Türkiye ekonomisinde %6.4 ağırlığı olan bir ilimizdir. 1998 yılı itibariyle 437.991 milyar TL. olan il hasılasının bölge hasılası içindeki payı ise %1.71'dir. İl hasılasının düşük seviyede gerçekleşmesinde, tarım ve hayvancılığın ağırlıklı sektör olması ve sanayi sektörünün yeterince gelişmemiş olması gösterilebilir.
- İl GSYİH'sı içinde tarım sektörünün payı %35.6 ile ilk sırada yer almakta olup, bu sektörü %14.1 ile sanayi, %12.4 ile ticaret, %11.0 ile ulaştırma ve haberleşme ve %5.3 ile inşaat sektörü izlemektedir. Yıllar itibariyle sektör payları değişmekle beraber, il hasılasındaki sektör sıralaması değişmemiştir.
- 1998 yılı itibariyle, sabit fiyatlarla Edirne il GSYİH'sı büyüklük açısından Marmara Bölgesi içerisinde 8. ve Türkiye genelinde 37. sıradadır.
- 1998 yılı itibariyle, Edirne kişi başına düşen GSYİH rakamı 4.253 \$ olup, bölge ortalamasının altında ve Türkiye ortalamasının üstündedir. Kişi başına düşen GSYİH'nın büyüklüğü açısından Türkiye genelinde 7. sırada ve Marmara Bölgesi illeri içerisinde 5. sırada yer almıştır.
- İl GSYİH'sının ilçeler itibariyle dağılımına bakıldığında, Merkez ilçenin il GSYİH'sının %42.65'ini gerçekleştirdiği görülmektedir. GSYİH'ya katkı açısından Merkez ilçeyi,

%19.22 ile Uzunköprü ve %13.75 ile Keşan ilçesi izlemiştir. Diğer ilçelerin payı ise %10'un oldukça altındadır.

- Sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından Edirne ili 18. sırada ve üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almıştır. İlçeler açısından bakıldığında ise, il genelinde Merkez ilçenin ilk sırada yer aldığı ve bunu Keşan ve Uzunköprü ilçelerinin takip ettiği görülmektedir. Meriç ilçesi ise il içerisinde sonuncu olmuştur. Merkez ilçe Türkiye genelindeki 858 ilçe içerisinde sosyo-ekonomik gelişmişlik bakımından 22. sırada yer almıştır.
- Sosyo-ekonomik etkileşim ve ilişkiler bakımından Edirne'nin, üçüncü ve daha üst düzeyde gelişmiş illerle komşu olduğu görülmektedir. İlin, konumu itibarıyla batı-kuzeybatı istikametinde Avrupa'ya doğru bir gelişme eşiği de söz konusudur.

5.2. Yatırım Ortamını İyileştirmek İçin Alınması Gereken Önlemler

Yatırımların özendirilmesinde yatırım teşvik tedbirlerinin yanı sıra önemli sayılabilecek diğer teşvik unsurları arasında; Organize Sanayi Bölgesi ve Küçük Sanayi Sitelerinin kurulması, Serbest Bölgenin oluşturulması, kara, hava ve deniz yolu ulaşımının sağlanması, altyapı yatırımlarının yeterli düzeye getirilmesi vb. gibi uygulamalar da yer almaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi (OSB); birbiriyle işbirliği halinde üretim yapan orta ve küçük ölçekli işletmelere, planlı bir alanda ve ortak altyapı hizmetlerinden yararlanarak daha kolay ve ucuz üretim yapma olanağı veren bir sistemdir. Bu nedenle, bu bölgeler sınai yatırımların teşvik edilmesinde, planlı sanayi yerleşiminin sağlanmasında, düzenli şehirleşme ve istihdamın geliştirilmesinde etkili bir kalkınma aracı olarak kullanılmaktadır. Başlı başına bir teşvik unsuru olan Organize Sanayi Bölgelerinde yapılan (ve/veya yapılacak) yatırımlara bazı ek teşvikler de sağlanmaktadır.

Altyapı tesislerinin genellikle yüksek yatırım harcamaları gerektirmesi nedeniyle, bu yatırımların bizzat teşebbüs tarafından gerçekleştirilmesi mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla belirli bir bölgede (örneğin Organize Sanayi Bölgesinde) altyapı tesislerinin

yeterli derecede mevcut olması önemli bir kuruluş yeri avantajıdır. Ayrıca belirli bir konuda altyapı tesislerinden faydalanabilme düzeyi, buraya yerleştirilecek ölçek büyüklüğünün (özellikle üst kapasite sınırı olarak) belirlenmesinde önemli bir faktör olarak değerlendirilmeye dahil edilmelidir.

Organize Sanayi Bölgelerinde aynı veya farklı sektörlerdeki birçok işletmelerin toplanması sonucunda yatay ve dikey uzmanlaşmaya gitmek ve işletmeler arası işbölümü derecesini artırmak için uygun şartlar ortaya çıkmaktadır. Aynı bölgede toplanmış aynı sektöre dahil işletmeler arasında işbirliğine giderek tek tek işletmelerin ürün programlarını daraltmaları yanında (yatay uzmanlaşma), artan girdi ve hizmet talebini karşılamak üzere uygun ölçekli birçok yan sanayi ve hizmet işletmelerinin bu bölgede faaliyet göstermeleri mümkün olmaktadır. Ayrıca aynı veya farklı sektörlerdeki işletmeler arası işbölümü derecesini artırarak işletmelerin üretim derinliklerinin azaltılması yoluna gidilebilir (dikey uzmanlaşma).

Bu anlamda Edirne'de inşa ve/veya proje aşamasında bulunan Lalapaşa, İpsala ve Süloğlu KSS'leri ve Edirne, Keşan ve Uzunköprü OSB'lerinin bir an önce hayata geçirilmesi, il sanayisinin canlanması ve tarıma dayalı sanayii yapısından kurtarılması açısından büyük önem taşımaktadır. Kredilendirme yoluyla yapılan KSS ve OSB yatırımlarının, kaynakların kısıtlı olması nedeniyle gecikmeyle tamamlanabildikleri dikkate alınarak, müteşebbislerce yaptırılması teşvik edilmelidir.

Bir ülkede yatırımların artması ve özellikle ihracatın artırılması amacına yönelik üzerinde durulması gereken konulardan birisi de serbest bölgelerdir. Serbest Bölgeler; bir ülkenin toprakları veya siyasi sınırları içinde kurulan, fakat gümrük sınırları dışında tutulan, yani o ülkenin dış ticaret ve kambiyo düzenlemelerinin tamamen veya kısmen uygulanmadığı ve seçilmiş sını ve ticari faaliyetlerin ülkenin diğer kesimlerine göre daha çok teşvik edildiği, bürokrasinin en aza indirilmeye çalışıldığı bölgeler olarak tanımlanmaktadır.

Bir ülkede serbest bölge kurulmasındaki temel iktisadi mantık; özellikle sanayi malları üretim ve ihracatının arttırılmasına yönelik olarak, söz konusu ülkenin ihtiyaç duyduğu yabancı sermaye girişini teşvik etmektir. Bunun yanı sıra, ekonominin yapısına ve özelliklerine bağlı olarak, istihdam imkanları, ödemeler bilançosuna katkı ve teknoloji transferi, bölgesel gelişmişlik farklılıklarını giderme konusundaki etkiler de serbest bölgelerin kuruluş nedenleri arasında gösterilmektedir.

Kurulacak bir serbest bölgeden etkin olarak yararlanılabilmesi için, o serbest bölgenin kurulacağı yerin rasyonel bir biçimde tespit edilmesi kritik önem taşımaktadır. Serbest bölgeler uluslararası ticari ilişkilere konu olduğundan; kuruluş yeri, ulaşım ve haberleşme hizmetleri ile direkt bağlantılı olmak durumundadır. Dış pazarlarla hızlı ve düzenli olarak temasta bulunabilmek için uluslararası ulaştırma kolaylıklarının yanı sıra telefon, faks ve posta hizmetleri alt yapısının gelişmiş ve aksamadan sürdürülebiliyor olması zorunludur.

Serbest bölgelerin kuruluş yeri seçiminde benimsenen kriterler arasında; yer seçimi, liman ya da havaalanına giriş koşulları, serbest bölge sınırları, alt yapı özellikleri, bölgenin tanıtım kolaylıkları, sınırlamalar ve firma yönetimlerinin bağımsız hareket edebilme özgürlükleri vb. gibi sıralanabilir. Serbest bölgeyi besleyen hinterlandın da göz önünde bulundurulması ile ihracatın arttırılması yönünde gelişme sağlanabilmektedir. Bu karşılaştırma üretilen mallar, sağlanan hammadde, diğer üretim girdileri ve istihdam özellikleri yönünden yapılmalıdır.

İlde sanayi yatırımlarının ve ticaretin gelişmesi açısından, Edirne’de bir serbest bölgenin tesis edilmesinin veya Çorlu’da bulunan serbest bölgenin kapsamının genişletilmesinin maddi altyapısı araştırılabilir. Bunun için de her şeyden önce sanayinin altyapısını oluşturan OSB ve KSS’lerinin ve diğer altyapı yatırımlarının tamamlanması gerekmektedir.

Gerek sanayi sektöründe gerekse hizmetler sektöründe yatırımların ivme kazanmasında önemli olan bir diğer unsur ulaşım imkanlarının çeşit ve nitelik bakımından yeterli düzeyde olmasıdır. Ulaşım şebekesinin ve burada kullanılabilen taşıma araçlarının nitelikleri de

taşıma maliyetini belirleyen önemli bir faktördür. Ulaştırma teknolojisindeki gelişmelerin bir neticesi olarak gerek taşıma maliyetinin düşürülmesi ve gerekse taşıma süresinin kısaltılması sonucunda, önceleri en önemli kuruluş yeri faktörü olan taşıma maliyetinin nispi önemi azalmaktadır.

Karayolu ve demiryolu ulaşım imkanları nispeten yeterli olan Edirne’de, havayolu ulaşımının da sağlanması gerek ekonomi gerekse turizm açısından büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla Edirne’ye 16 km. mesafede, Edirne Valiliği İl Özel İdaresi imkanları tarafından yürütülen Edirne Mimar Sinan Havaalanı projesinin devlet yatırım bütçesine dahil edilerek en kısa sürede hizmete açılması ilin yurtiçi ve yurt dışı bağlantılarını daha da arttıracaktır.

2000 Yılı Yatırım Programında yer alan Hamzabeyli Gümrük Kapısı ile yapımına 1 Mart 1997 yılında başlanan Edirne-Lalapaşa-Hamzabeyli Hudut Yolu projesinin tamamlanması, ilin ticari hayatına büyük katkı sağlayacak ve diğer gümrüklerin yükünü azaltacaktır. Hamzabeyli Gümrük Tesisleri İnşaatı işi, 3.11.1999 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca ihale edilmiş ve 13.01.2000 tarihinde yer tespiti yapılarak müteahhit firmaca inşaatına başlanmıştır. 41 km. uzunluğundaki Edirne-Lalapaşa-Hamzabeyli Hudut Yolu projesinin ise, süre uzatımı ile birlikte 2001 yılında bitirilmesi öngörülmüştür. Fiziki gerçekleşmesi %31 olan projenin, 2001 yılında tamamlanabilmesi için (2000 yılı birim fiyatları ile) toplam 5 trilyon 535 milyar TL.’ye ihtiyaç olduğu belirtilmiştir.

İlin turizm potansiyelinin yaşatılması ve bu potansiyelden daha fazla yararlanılması açısından; mevcut tarihi değerlerin restorasyonlarının tamamlanması ve iç turizm imkanlarına açık olan Saroz Körfezi’nin dış turizme de açılması büyük önem taşımaktadır. Turizm potansiyeli yüksek olan Saroz Körfezi, 2.565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu hükümlerince Yasak Bölge içerisinde yer almaktadır.

İl tarımına zarar veren taşkınların önlenmesi amacıyla yürütülmekte olan, Meriç Taşkın Projesi kapsamındaki; Meriç Nehri Sedde ve Drenaj Kanalları, Meriç Taşkın ve Kıyı

Koruma, Meriç Ergene Anakol Islahı ve Meriç Tunca Nehri Islahı projelerinin tamamlanması, tarımın il ekonomisine sağladığı katma değer arttırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Yine Türkiye-Bulgaristan sınırının oluştuğu Tunca Nehri üzerinde enerji, sulama ve taşkın koruma amaçlı düşünülen Suakacağı Barajının tamamlanması halinde, yılda 100 milyon kWh elektrik enerjisi üretililecek, 40.000 ha. tarım arazisi sulanabilecek ve 2.000 ha. tarım arazisi ile tarihi *Kırkpınar* sahası taşkından kurtarılacaktır. Proje ile ilgili yazışmaların iki ülke arasında devam ettiği ifade edilmektedir.

Bölgesel gelişme ve kalkınmanın itici gücü olan sanayileşmenin gerçekleşerek sürekli hale getirilebilmesi için, öncelikle yeterli sermaye birikiminin olması ve yeterli sayı ve nitelikte girişimcinin mevcudiyetini gerektirmektedir. Sermayenin yanısıra sanayileşme için gerekli olan teknoloji transferi, kalifiye eleman, teşebbüs kabiliyeti ve dışsal ekonomiler gibi diğer unsurların sanayileşmeye elverişli yönde değiştirilebilmesi de sermaye birikimine dayanmaktadır. Tasarruf potansiyeli bulunmayan düşük gelir seviyesindeki bölgelerin, sanayileşmeyi canlandıracak sermaye birikimi oluşturamayacağı açıktır. Bu bölgelere, sanayi hamleleri başlatmak üzere dışarıdan sermaye enjekte edilmediği sürece, bu bölgelerin geri kalmışlığın kısır döngüsünden kurtulması mümkün değildir.

Sanayi çabalarının başlatılması ve sürekli hale getirilmesi, yeterli sayı ve nitelikte girişimcinin mevcudiyetine bağlıdır. Yatırım için gerekli diğer unsurlar bulunsa bile, bu unsurları bir araya getirecek müteşebbisler olmadığı takdirde gelişme mümkün değildir. Girişimcilik bir kabiliyet olmakla beraber, toplumun refah ve gelişmişliğinin de bir fonksiyonudur. Geri kalmış bölgelerde yeterli sayı ve nitelikte girişimci bulunmayışının bir nedeni de, kabiliyetli müteşebbislerin gelişmeyi olumlu yönde etkileyen diğer faktörlerin mevcut olduğu gelişmiş bölgelere göç etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Edirne ilinin sermaye birikimi açısından yeterli olmakla beraber teşebbüs kabiliyetinin zayıf olduğu söylenebilir.

6. ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASI

6.1. Değerlendirme Kriterleri

Edirne ili için önerilen yatırım konularının değerlendirilmesinde; tarım ve sanayi sektörüne yönelik olmak üzere iki ayrı değerlendirme kriteri uygulanmıştır.

Tarım sektörü için önerilen yatırım konuları; *Pazar Olanakları, Yardımcı Malzeme ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık, Taşıma, İşgücü, Enerji, Yakıt ve Su, Arazi Durumu, Sosyal ve Kültürel Çevre, İklim Koşulları, Özendirme Önlemleri ve Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı ve Finansman Olanakları* olmak üzere 10 faktör üzerinden değerlendirilmiştir.

Sanayi sektörü için önerilen yatırım konuları ise; *Pazar Olanakları ve Yakınlık, Yardımcı Malzeme ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık, Taşıma, İşgücü, Enerji ve Yakıt, Su, Arazinin Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti, Sosyal ve Kültürel Çevre, İklim Koşulları, Artıkların Atılması, Özendirme Önlemleri, Yan Sanayiye Yakınlık, Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Personelin Sağlanması, İletişim İmkanları, Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı, Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizmetlerinden Yararlanma ve Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)* gibi 16 faktör üzerinden değerlendirilmiştir.

Her yatırım konusu için toplam faktör puanı; 1-3 arası faktör ağırlıkları ile söz konusu yatırım göz önünde bulundurularak 1-10 arası verilen puanların çarpılması sonucu oluşan rakamların toplamından oluşmaktadır.

Ayrıca önerilen yatırım konuları kendi içlerindeki görece üstünlüklerini yansıtmak üzere üç grupta değerlendirilmiştir;

A Grubu: Gerek talep-pazar-kaynak, gerekse yatırım boyutları, karlılık ve risk derecesi bakımından sorunlu bulunmadığı düşünülen girişim alanlarını kapsamaktadır.

B Grubu: Bölgesel olanaklar ve hazırlık derecesine göre birinci gruptaki yatırımlar gibi sorunsuz konular olarak düşünülmeyle birlikte kuruluş yeri, pazarlama, kapasite, işgücü vb. unsurlar açısından daha ayrıntılı çalışmayı gerektiren girişim alanlarını kapsamaktadır.

C Grubu: Bölge ve ülkenin gereksinim duyabileceği, girdi çıktı değerlendirilmesi bakımından anlamlı potansiyel gösteren yatırım alanlarıdır. Ancak, bölgede belirli bir altyapı ile ekonomik oluşum ve gelişmelere bağlı olarak öteki gruplara oranla daha ciddi hazırlık dönemi gerektiren girişim alanlarını kapsamaktadır. Buna göre,

Tarım Sektörü için;

Sanayi Sektörü için;

0 – 120 arası puan C Grubu

0 – 150 arası puan C Grubu

121 – 160 arası puan B Grubu

151 – 200 arası puan B Grubu

161 – 200 arası puan A Grubu

201 – 250 arası puan A Grubu

yatırım konularını ifade etmektedir.

6.2. Uygun Yatırım Konuları

Edirne ili için uygun yatırım konuları önerilirken, öncelikle doğal kaynak potansiyeli göz önünde tutulmuştur. Tarım, hayvancılık, maden, orman varlığı, tarihi ve turistik değerlerden meydana gelen doğal kaynak potansiyeli, öncelikle ve kolaylıkla değerlendirilebilecek kaynakları oluşturur. Edirne ili ekonomisinde tarım ve hayvancılık sektörünün ağırlığı da dikkate alındığında, doğal kaynak potansiyeline öncelik verilmesinin gerekliliği çok açıktır.

Ön araştırmalar, yerinde yapılan incelemeler ve gerek Edirne'deki ilgililerle gerekse sektör uzmanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda Edirne'ye yönelik 35 yatırım konusu önerilmiştir. İl için önerilen yatırım konuları aşağıda verilmektedir.

6.2.1. Doğal Kaynak Potansiyelini Değerlendirmeye Yönelik Yatırımlar

Türkiye nüfusunun yaklaşık %35'i kırsal kesimde yaşamakta ve bu nüfusun yaklaşık beşte dördü geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. GSYİH'nın cari fiyatlarla %17.5'ini oluşturan tarım sektörü, ayrıca gıda maddeleri talebinin önemli bir kısmını karşılamaktadır.

Türkiye'de hayvancılık sektörünün Milli Hasıla içindeki payı %6, kırsal gelirler içindeki payı ise %25 civarındadır. Hayvancılıkta ileri gitmiş ölkelerde ise bu oran %60-80'ler seviyesindedir. Ölkemizde hayvancılığın Milli Hasılaya olan katkısı ve gelirler içinde aldığı pay dikkate alındığında, bu sektörün önemi ve mevcut potansiyelinin iyi değerlendirilemediği anlaşılmaktadır. Ölkemizde hayvan varlığının çokluğuna rağmen birim başına verimlilik oldukça düşüktür.

Ölkemizde artan nüfusun meydana getirdiği talep ve yükselen sosyo-ekonomik refah düzeyi hayvansal protein üretiminin arttırılmasını gerekli kılmaktadır. Aynı zamanda dış pazar potansiyelinin de bulunması hayvancılığın önemini daha da arttırmaktadır.

Başlıca hayvancılık faaliyetleri; büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, kümes hayvancılığı, arıcılık ve su ürünleri yetiştiriciliğidir. Hayvansal proteinin dolayısıyla hayvansal üretimin arttırılmasında hayvan varlığı yanında, birim hayvandan elde edilen verim de oldukça önemlidir. Hayvansal ürünlerin üretiminde mevcut ihtisaslaşmış işletmelerin miktarının yetersizliği ve daha çok hayvansal ürünlerin üretiminin bitkisel üretimle birlikte yapılması, birim hayvan başına düşen verimi etkilemekte, hayvansal üretim potansiyelinin yeterince değerlendirilmesine olanak vermemektedir. Birim başına verimi etkileyen diğer önemli etkenler ise; hayvanların büyük bir bölümünün düşük verimli yerli ırklardan oluşması, yem

üretiminin yetersizliği, yem fiyatları ile ürün fiyatları arasındaki dengesizlik, hastalıklarla mücadelenin yetersizliği, pazarlama zincirinin uzunluğu ve örgütlenmenin eksikliğidir.

Nüfusunun %43.4'ü kırsal kesimde yaşayan, iktisadi faal nüfusunun %59.78'i tarım sektöründe istihdam edilen Edirne'nin (cari fiyatlarla) tarım hasılası, toplam il hasılasının %35.6'sını ve Türkiye tarımsal hasılasının ise %1.71'i gibi küçük bir oranını oluşturmaktadır.

Edirne'de tarım ve hayvancılık sektöründe verimliliği ve üretimi artırmak amacıyla 9 yatırım konusu önerilmiştir. Bu yatırım konuları şöyledir:

- 1. Arıcılık,**
- 2. Damızlık süt sığırcılığı,**
- 3. Damızlık (hibrit) tohum üretim tesisi,**
- 4. Et besiciliği,**
- 5. Et ve yumurta tavukçuluğu,**
- 6. Kaba yem üretimi,**
- 7. Koyun yetiştiriciliği,**
- 8. Kültür cevizi yetiştiriciliği,**
- 9. Seracılık,**
- 10. Su ürünleri üretimi (Alabalık, Sazan, vb.),**

Seralar, iklime bağlı kalınmadan, bütün yıl boyunca ekonomik olarak bitkisel üretim (sebze, meyve, çiçek) yapılabilen cam, plastik, vb. ışık geçirebilen malzeme ile örtülerek değişik biçimlerde inşa edilen, yüksek sistemli ve tüm iklim elemanlarının denetimine olanak sağlayabilen örtü altı yetiştiriciliği tesisleridir. Türkiye'de, 1996 yılı itibarıyla, 35.515 dekar cam ve 338.041 dekar plastik örtü altı olmak üzere toplam 373.556 dekar alanda sera uygulaması yapılmaktadır.

Edirne için önerilen seracılık modeli; üretimde kalite ve standardizasyonu sağlayabilmek için tüm iklim ve besin elemanları kontrol altında tutulan, ısıtmanın suni kaynaklardan sağlandığı topraksız seracılık modelidir. Sera işletmeciliğini kısıtlayıcı en önemli etmen, bitkinin gelişimine en uygun sıcaklığı sağlamak için katlanılan maliyettir. Serada üretilmesi uygun olan sebzeyle ilişkin ayrıntılı pazar araştırması yapılmalıdır.

Damızlık süt inekçiliği ve diğer büyükbaş hayvan ve küçükbaş hayvan yatırımları; ildeki mevcut olan hayvan varlığının ıslahı ve dolayısıyla verimlerinin daha da yükseltilmesi amacıyla önerilmiştir. Yöre iklimine uygun kültür ırkı veya melezlerinin tespiti büyük önem taşımaktadır. İlde damızlık süt inekçiliği ve küçükbaş hayvan yatırımlarına ilişkin başarılı çalışmalar bulunmaktadır.

Damızlık (hibrit) tohum üretimi, ülkemizin tarım sektöründeki en önemli problemlerinden biri olan damızlık tohum yetersizliğini ortadan kaldırmak amacıyla önerilmiştir. Böyle bir tesiste hububata dayalı kaliteli tohum üretimiyle birlikte, yaprağı yenen sebzeler, baklagil sebzeler, meyvesi yenilen sebzeler, soğansısı, yumru ve kök sebzeler ile çiçeklere ait damızlık tohum üretimleri de birlikte düşünülebilir.

Arıcılık ve su ürünleri üretimi faaliyetlerinin, ilin zengin bitki florası ve akarsu kaynaklarında uygun bir ortam bulacağı düşünülmektedir. Yonca, korunga gibi kaba yem bitkileri üretimi ise, yayla-mera besiciliğinden kurtulan ve daha ziyade kapalı ahır besiciliğine bürünen il hayvancılığının desteklenmesi amacıyla düşünülmüştür. Kültür cevizi üretimi de, ildeki meyilli, erozyona maruz kalan, düşük verimli ve kıraç alanların değerlendirilmesi amacıyla önerilmektedir.

6.2.2. Talebi Karşılama Yönelik Yatırımlar

Ülkemizin Trakya sınırını oluşturan ve sahip olduğu gümrük kapıları ile dış ticarete önemli bir misyon yüklenen Edirne ili, Avrupa'yı Anadolu'ya bağlayan D-100 karayolu üzerinde kurulmuş önemli bir ticaret merkezidir. İl, özellikle ticaret ve sanayisi gelişmiş illerle komşu

olup önemli tüketim merkezlerine oldukça yakın mesafededir. İlin sahip olduğu bu özellikler gerek yurtiçi pazar açısından gerekse ihracat imkanları açısından avantaj sağlamaktadır. İlde, doğal kaynak potansiyelinin değerlendirilmesi yanında yurtiçi talebi karşılamaya ve ihracata yönelik olarak, gelişme potansiyeli yüksek olan sektörlerle ilişkin yatırımların yapılması da büyük önem taşımaktadır.

T.C. Başbakanlık, Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından ihracatın belirli sektörlerle bağımlılıktan kurtarılması ve hedef sektörlerin belirlenmesi anlamında ihracatta özel önem taşıyan 7 ayrı sektöre işaret edilmiştir. Bu sektörler bilgi vermek amacıyla ana başlıklar itibariyle aşağıda özetlenmiştir;

1. **Enformasyon Teknolojisi;** Bilgisayar, ekran, hard-disk, software (yazılım).
2. **Elektrik-Elektronik Ürünleri;** Beyaz eşya, kahverengi eşya, telekomünikasyon (telekomünikasyon kabloları, telefon santralleri, telsiz telefon/telsiz telgraf alıcısı, verici cihazları, transmisyon cihazları, alıcı/verici uydu antenleri, uç cihazlar).
3. **Otomotiv Ana ve Yan Sanayi;** Ana sanayi (kamyonet, otobüs), yan sanayi (dış lastikler, iç lastikler, motor aksam ve parçaları, akümülatörler, ateşleme cihazları, karoseri aksamı, jantlar ve tekerlek aksamı, konteynerler).
4. **Toprak Ürünleri;** Seramik (Karo fayans, Sağlık gereçleri, Ev eşyası), Cam, Porselen eşya.
5. **Kimya Sanayi Ürünleri;** Temizlik malzemeleri (sabun, deterjan, vb.), boya, plastik (high-tech).
6. **Konfeksiyon ve Deri Mamulleri;** Moda ve markalı ürünler.
7. **Gıda Ürünleri;** Dondurulmuş, kurutulmuş meyve ve sebze, konserveler, unlu mamuller (makarna, bisküvi), şekerli mamuller, organik tarım ürünleri.

Sermaye, teknoloji ve kuruluş yeri boyutu daha fazla ön plana çıkan bu sektörlerle dikkat çektiikten sonra, sektörel talebi karşılamaya yönelik olarak Edirne ili için önerilen yatırım konuları aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

1. *Bilgisayar donanımları ve uygulamaları (ekran, hard-disk, software),*
2. *Bisküvi ve gofret üretim tesisi,*
3. *Bulgur, yarma üretim ve paketleme tesisi,*
4. *Cam mozaik imalatı,*
5. *Çorap üretim tesisi,*
6. *Elektrik motorları ve jeneratör,*
7. *Elektrolitik tel (kablo ve emaye tel-fiber optik),*
8. *Et ve et mamulleri üretim tesisi,*
9. *Gübre,*
10. *Güneş kollektörü,*
11. *Helva, lokum ve şekerli mamuller,*
12. *Karma yem üretim tesisi,*
13. *Kalorifer ve yakıt kazanları,*
14. *Makarna üretim tesisi,*
15. *Optik cam,*
16. *Örme eşya,*
17. *Plastik eşya (poşet, tabak, bardak, bidon, vb.) ve ambalaj malzemesi,*
18. *Prefabrik yapı elemanları,*
19. *PVC profil doğrama, PVC ve PE boru,*
20. *PVC tabanlı ayakkabı üretim tesisi,*
21. *Soğuk hava deposu,*
22. *Tarım ilaçları,*
23. *Temizlik Malzemeleri (Çamaşır suyu, sıvı deterjan, çamaşır sodası, tuz ruhu ve şampuan) imalatı,*
24. *Turizm yatırımları, (3 ve daha yukarı yıldızlı konaklama tesisleri ve yeme, içme, konaklama tesisleri)*
25. *Veteriner ilaçları,*

6.3. Değerlendirme Kriterlerine Göre Önerilerin Sınıflandırılması

Yörenin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları ve potansiyel gelişme eksenleri dikkate alınarak belirlenen 35 yatırım konusunun 13'ü A grubunda, 21'i B grubunda ve 1'i de C grubunda yer almaktadır.

A grubu içerisinde bulunan ve sorunsuz yatırım konuları arasında yer alan yatırım konularının 7'si Tarım ve Hayvancılık sektöründe, 4'ü İmalat Sanayiinde, 1'i Hizmetler sektöründe ve 1'i de Turizm sektöründe yer almaktadır.

B grubundaki belirli koşullara ve ön hazırlıklara bağımlı yatırım konularından 3'ü Tarım ve Hayvancılık sektöründe, 19'u da İmalat Sanayiinde bulunmaktadır.

Edirne ili ve yöresi için önerilen gerek A, gerek B ve gerekse C grubu yatırım konuları, ön değerlendirme niteliğinde olup uygulanabilirlikleri teknik, ekonomik ve mali yapılabilirlik çalışmalarının sonucunda netleşecektir.

Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz ki, potansiyel yatırımcıların Edirne ili ve yöresinde yatırım yapmaya motive edilmesine bağlıdır.

Edirne için önerilen yatırım konularının görece üstünlüklerine göre sınıflandırılması ve önerilen yatırım konularının kuruluş yeri faktörlerine göre değerlendirilmesi Tarım ve Hayvancılık sektörü için Tablo 63'de ve İmalat Sanayi için Tablo 64'de verilmiştir.

TABLO 63 : TARIM VE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Arıcılık		Damızlık Süt Sığırcılığı		Et Besiciliği		Et ve Yumurta Tavukçuluğu		Seracılık	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	9	27	9	27	8	24	8	18	9	27
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	9	18	8	16	9	18	8	14	8	16
3. Taşıma	1	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8
4. İşgücü	1	10	10	10	10	10	10	9	9	9	9
5. Enerji, Yakıt ve Su	2	9	18	9	18	9	18	9	18	8	16
6. Arazi Durumu	3	8	24	10	30	10	30	9	27	9	27
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	9	9	10	10	10	10	8	8	8	8
8. İklim Koşulları	3	8	24	9	27	9	27	7	18	8	24
9. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
10. Toplam Yat.Tut., İşl.Ser.İht.ve Fin. Olanakları	2	9	18	7	14	7	14	7	14	7	14
TOPLAM			171		174		173		148		163
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		A		A		A		B		A	

TABLO 63'ÜN DEVAMI

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Kaba Yem Üretimi		Koyun Yetiştiriciliği		Kültür Cevizi Yetiştiriciliği		Su Ürünleri Üretimi		Damızlık (hibrit) tohum üretim tesisi	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	9	27	9	27	8	24	9	27	8	24
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	9	18	9	18	8	16	8	16	7	14
3. Taşıma	1	9	9	8	9	8	8	8	8	9	9
4. İşgücü	1	10	10	10	10	8	8	9	9	8	8
5. Enerji, Yakıt ve Su	2	9	18	9	18	8	16	9	18	8	16
6. Arazi Durumu	3	8	24	9	27	7	21	9	27	9	27
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	9	9	9	9	8	8	8	8	8	8
8. İklim Koşulları	3	8	24	9	27	7	21	9	27	8	24
9. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
10. Toplam Yat.Tut., İşl.Ser.İht.ve Fin. Olanakları	2	9	18	8	16	8	16	8	16	7	14
TOPLAM			171		175		152		170		158
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		<i>A</i>		<i>A</i>		<i>B</i>		<i>A</i>		<i>B</i>	

TABLO 64 : SANAYİ SEKTÖRÜNDE ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ KURULUŞ YERİ FAKTÖRLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Bisküvi ve Gofret Üretim Tesisi		Makarna Üretim Tesisi		Bulgur, Yarma Üretim ve Paketleme		Helva, Lokum ve Şekerli Mamuller		Et ve Et Mam. Üretim Tesisi	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	8	24	8	24	8	24	8	24
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	9	18	7	14	9	18	8	16	9	18
3. Taşıma	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
4. İşgücü	2	8	16	8	16	10	20	8	16	9	18
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	8	8	8	8	9	9	9	9	8	8
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	7	7	7	7	9	9	8	8	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	8	8	8	8	8	8	8	8	9	9
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	9	9	8	8	9	9
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	8	16	8	16	9	18	9	18	9	18
10. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	8	8	8	8	9	9	8	8	8	8
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	7	14	7	14	8	16	8	16	8	16
13. İletişim İmkanları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	7	14	8	16	8	16	7	14
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	7	7	7	7	8	8	7	7	7	7
16. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18
TOPLAM			197		193		213		203		206
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		A		A		A	

TABLO 64'ÜN DEVAMI

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Soğuk Hava Deposu		Tarım İlaçları Üretim Tesisi		Veteriner İlaçları Üretim Tesisi		Gübre Üretim Tesisi		Karma Yem Üretim Tesisi	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	8	24	7	21	6	18	8	24
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	8	16	7	14	7	14	5	10	9	18
3. Taşıma	1	8	8	8	8	8	8	6	6	8	8
4. İşgücü	2	8	16	6	12	6	12	6	12	8	16
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	9	9	8	8	8	8	7	7	8	8
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	8	8	8	8	7	7	7	7	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	8	8	8	8	8	8	7	7	9	9
8. İklim Koşulları	1	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	9	18	4	8	5	10	3	6	9	18
10. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	8	16
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	6	6	5	5	4	4	8	8
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	7	14	7	14	7	14	8	16
13. İletişim İmkanları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	8	16	6	12	7	14	3	6	8	16
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	7	7	6	6	7	7	5	5	7	7
16. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	9	18	8	16	8	16	8	16	9	18
TOPLAM			203		175		175		149		207
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		<i>A</i>		<i>B</i>		<i>B</i>		<i>C</i>		<i>A</i>	

TABLO 64'ÜN DEVAMI

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Bilgisayar Donanımları ve Uygulamaları		Optik Cam Üretim Tesisi		Elektrolitik Tel Üretim Tesisi		Elektrik Motorları ve Jeneratör		Güneş Kolektörü	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	7	21	8	24	7	21	7	21	9	27
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	6	12	6	12	7	14	7	14	8	16
3. Taşıma	1	8	8	9	9	8	8	8	8	8	8
4. İşgücü	2	6	12	7	14	7	14	7	14	8	16
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	8	8	8	8	7	7	8	8	8	8
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	8	8	8	8	8	8	7	7	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	7	7	8	8	7	7	8	8	8	8
8. İklim Koşulları	1	9	9	8	8	8	8	9	9	9	9
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	7	14	8	16	7	14	7	14	8	16
10. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	6	12	7	14	7	14	7	14	7	14
13. İletişim İmkanları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	4	8	4	8	6	12	7	14	7	14
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	6	6	6	6	7	7	7	7	7	7
16. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	8	16	9	18	9	18	9	18	9	18
TOPLAM			170		182		182		186		199
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		B		B		B	

TABLO 64'ÜN DEVAMI

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Örme Eşya Üretim Tesisi		Çorap Üretim Tesisi		Plastik Eşya Üretim Tesisi		PVC Profil Doğrama, PVC ve PE Boru		PVC Tabanlı Ayakkabı Üretim Tesisi	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	8	24	8	24	7	21	7	21
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
3. Taşıma	1	8	8	8	8	7	7	7	7	9	9
4. İşgücü	2	8	16	8	16	7	14	7	14	8	16
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	9	9	9	9	8	8	7	7	8	8
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	8	8	8	8	7	7	7	7	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	8	8	8	8	8	8	7	7	7	7
8. İklim Koşulları	1	9	9	8	8	8	8	8	8	9	9
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	8	16	9	18	6	12	6	12	6	12
10. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	7	7	6	6	6	6	7	7
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	8	16	8	16	8	16	7	14	7	14
13. İletişim İmkanları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	8	16	7	14	7	14	7	14
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
16. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18
TOPLAM			197		200		186		179		187
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		B		B		B	

TABLO 64'ÜN DEVAMI

Kuruluş Yeri Faktörleri	Faktör Ağırlığı	Temizlik Malzemeleri Üretim Tesisi		Kalorifer Kazanları		Prefabrik Yapı Elemanları		Cam Mozaik Üretim Tesisi		Turizm Yatırımları	
		Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı	Puan	Faktör Puanı
1. Pazara Yakınlık	3	8	24	7	21	8	24	8	24	8	24
2. Yardımcı Malz. Ve Hammadde Kaynaklarına Yakınlık	2	6	12	7	14	9	18	7	14	8	16
3. Taşıma	1	8	8	7	7	7	7	8	8	7	7
4. İşgücü	2	7	14	7	14	8	16	7	14	8	16
5. Enerji, Yakıt ve Su	1	7	7	8	8	9	9	8	8	9	9
6. Arsanın Maliyeti, Topoğrafik Yapısı ve İnşaat Maliyeti	1	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
7. Sosyal ve Kültürel Çevre	1	7	7	8	8	8	8	7	7	8	8
8. İklim Koşulları	1	8	8	8	8	7	7	8	8	8	8
9. Çevre Koşullarına Uygunluk	2	6	12	8	16	6	12	8	16	9	18
10. Özendirme Önlemleri	2	7	14	7	14	7	14	7	14	7	14
11. Yan Sanayiye Yakınlık	1	7	7	8	8	7	7	7	7	8	8
12. Üst Düzey Yöneticilerin ve Teknik Pers. Sağlanması	2	7	14	7	14	7	14	7	14	8	16
13. İletişim İmkanları	1	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9
14. Toplam Yatırım Tutarı, İşletme Sermayesi İhtiyacı	2	7	14	7	14	6	12	8	16	8	16
15. Finansman İmkanları ve Bankacılık Hizm. Yararlanma	1	7	7	7	7	7	7	7	7	7	7
16. Diğer (Güvenlik ve Milli Savunmaya Uygunluk vs.)	2	9	18	9	18	9	18	9	18	9	18
TOPLAM			183		188		190		192		202
Yatırımın Yer Aldığı Göreli Üstünlük Grubu		B		B		B		B		A	

Edirne ili ve yöresinin ekonomik ve doğal koşulları dikkate alınarak önerilen yatırım konularının, belirlenmiş kurulu kapasitelere göre tahmini yatırım tutarı ve yaratacağı istihdam miktarı, fikir vermek amacıyla, Tablo 65'de

TABLO 65 : ÖNERİLEN YATIRIM KONULARININ TESPİT EDİLEBİLEN TAHMİNİ KURULU KAPASİTELERİ, YATIRIM TUTARLARI VE İSTİHDAM DURUMU

Sektörler	Kapasite	Top.Yatırım Tutarı (\$)	İstihdam (Kişi)
TARIM VE HAYVANCILIK			
Arıcılık	60 Kovanlık	9.000	2
Damızlık Süt Sığırcılığı	1. Yıl 300 Baş/Yıl gebe düve 2. Yıl 500 Baş/Yıl gebe düve	2.269.000	30
Damızlık tohum üretimi	FAB	FAB	FAB
Et Besiciliği	50 BB/Gün, 250 KB/Gün kesim 1.500 Baş/Dönem besi	2.900.000	60
Et Tavukçuluğu	960.000 Ad/Yıl Etlik Piliç 1.500.000 Ad/Yıl Cıvciv	1.200.000	25
Seracılık	7.500 m ² serada sebze yetiştiriciliği	200.000	20
Kaba Yem Üretimi	FAB	FAB	FAB
Koyun Yetiştiriciliği	FAB	FAB	FAB
Kültür Ceviz Yetiştiriciliği	600 Ton/Yıl	15.000	8
Su Ürünleri (Alabalık vb.)	60 Ton/Yıl Alabalık yetiştiriciliği	206.000	6
Yumurta Tavukçuluğu	42.840.000 Ad/Yıl Yumurta 50.000 Ad/Dönem Cıvciv	1.692.000	18
İMALAT SANAYİ			
Bisküvi ve Gofret Üretim Tesisi	22.000 Ton/Yıl bisküvi, 550 T0n/Yıl Gofret	3.000.000	600
Et ve Et mamulleri Üretim tesisi	13.212 Ton/Yıl	1.970.000	32
Makarna Üretim Tesisi	3.855 ton/Yıl makarna	1.468.000	23
Bulgur, yarma üretim ve paketlenme	FAB	FAB	FAB
Helva, lokum ve şekerli mamuller	4.000 Ton/Yıl	700.000	30
Karma Yem	20.000 ton/Yıl	1.000.000	40
Çorap Üretim Tesisi	160.000 Düzine/Yıl Çorap Üretimi	445.000	80
Örme Eşya Üretim Tesisi	1.000.000 Adet/Yıl Tişört vb. penye	1.000.000	30
Plastik Bidon, Fıçı, vb.	10 Ton/Yıl Plastik bidon, fıçı, vb.	312.500	60
Plastik Eşya İmalatı	300 Ton/Yıl Muh. Plastik kap ve ambalaj malzemesi	225.000	21
PVC Profil doğrama	82.000 M-Tül/Yıl PVC profil imalatı	645.000	15
PVC ve PE Boru	800 Ton/Yıl PVC ve PE boru	380.000	20
PVC tabanlı ayakkabı üretim tesisi	300.000 Çift/Yıl	1.011.900	-
Prefabrik Yapı Elemanları	1.000.000 m ² /Yıl (Parke, Bordür taşı vb)	4.000.000	120
Veteriner İlaçları	20 Milyon Doz/Yıl Bakteri, 30 Milyon Doz/Yıl Çiçek aşısı	3.350.000	50
Tarım ilaçları	8.000 Ton/Yıl	8.300.000	125
Cam Mozaik	130.000 m ² /Yıl	605.000	23
Güneş Kollektörü	24.000 Adet/Yıl	750.000	60

Tablo 65'in Devamı

Bilgisayar Donanımları ve Uygulamaları	FAB	FAB	FAB
Elektrolitik tel (kablo ve emaye tel)	FAB	FAB	FAB
Elektrik Motorları	84.000 Adet/Yıl	5.000.000	-
Kalorifer ve Yakıt kazanları	FAB	FAB	FAB
Gübre	200.000 Ton/Yıl Potasyum esaslı Kompoze Gübre	8.350.000	47
Optik Cam	2.400.000 Adet/Yıl Gözlük camı, 1.200.000 Adet/Yıl Sferik mercekli gözlük camı, 900.000 Adet/Yıl Özel mercekli gözlük camı	27.500.000	40
Temizlik malzemeleri İmalatı	3.840 Ton/Yıl Toz deterjan, 2.880 Ton/Yıl Likit deterjan, 1.440 Ton/Yıl Yumuşatıcı deterjan, 864 Ton/Yıl Tıraş kremi	242.000	10
HİZMETLER - TURİZM			
Soğuk Hava Deposu	15.000 m ³ Soğuk Hava Deposu	725.000	15
Otel (Üç yıldızlı)	50 Oda, 100 Yatak kapasiteli, 100 kişilik lokanta, 80 kişilik çok amaçlı salon	1.450.000	50
Yeme, İçme ve Konaklama tesisi	30 Yatak kapasiteli ve 100 kişilik yeme-içme tesisi	725.000	40

Not: Önerilen yatırım konuları ile ilgili kapasite, toplam yatırım tutarı ve istihdam miktarı verileri fikir vermek amacıyla derlenmiş olup tahmini tutarlardır. Dolayısıyla fizibilite aşamasında değişiklik olabilir.

FAB: Fizibilite Aşamasında Belirlenecek

7. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkiye, gerek ekonomik gerekse sosyal sorunları bulunan ve bu sorunları sahip olduğu kıt kaynaklarını optimal şekilde kullanarak çözmeye çalışan bir ülkedir. Ülke problemleri, doğal olarak coğrafi bölgelerimize ve bütün illerimize yansımaktadır. Üretim kaynaklarının kıtlığı ve dağılımındaki dengesizliklerin yanısıra diğer bazı ekonomik ve organizasyona yönelik sorunlar, Türkiye'de bölgeler arası hatta iller arası dengesiz büyümeye neden olmaktadır.

Bölgeler ve iller arasındaki ekonomik ve sosyal alanda görülen bu dengesizlikleri gidermek amacıyla, devlet tarafından çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bu politikaların başında da farklı illere farklı yatırım teşviklerinin uygulanması gelmektedir. Devlet, ekonomik ve sosyal yönden geri kalmış yörelere farklı yatırım teşviklerini uygulayarak (yatırım indirimi, gümrük muafiyeti, teşvik primi, katma değer vergisi erteleme, uzun vadeli ve düşük faizli kredi, vergi muafiyetleri vb.) bu bölgeler (ve/veya iller) arasındaki gelişmişlik farkını gidermeye çalışmaktadır.

Ekonomik gelişmenin en önemli şartlarından birisi yatırımların rasyonel olarak en verimli alanlara yapılmasıdır. Bu anlamda uygun yatırımların belirlenmesi ve projelerinin değerlendirilmesinde uygun yatırım alanları araştırmasının önemi büyüktür.

Uygun yatırım alanları araştırması; ilin/ilçenin veya bölgenin kısa ve uzun dönemde beklenen gelişmeleri de dikkate alınarak önerilebilecek yatırım konuları ile bunların olası kuruluş yerlerini tespit etmeye yönelik çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmaları yönlendiren birincil amaç, yöre kalkınmasına katkıda bulunacak, yöre kaynakları ile uyumlu ve pazarlama olanağı yüksek yatırım alanlarının belirlenmesidir.

Uygun yatırım alanları araştırmasının temel inceleme alanı ise ***kuruluş yeri faktörleri*** analizidir. Kuruluş yeri faktörleri, belirli bir üretim biriminin belirli bir coğrafi konuma yerleştirilmesi halinde, söz konusu üretim biriminin maliyeti, satış hasılatı ve sermaye yapısı üzerinde etkili olan tüm konumsal özellikleri kapsar. Başka bir ifadeyle kuruluş yerinin

seçimi genellikle işletme giderlerinin en düşük, işletme gelirlerinin en yüksek olduğu yerin belirlenmesi sürecini içermektedir.

Yatırım projesinde belirlenecek kuruluş yeri, işletmenin amaçlarına ulaşması için gerekli koşulları gerçekleştirebilecek özellikleri taşımalıdır. Bu amaçla, kuruluş yerinin belirlenme sürecinde verimlilik, iktisadilik ve karlılıktan oluşan üç ekonomik unsur göz önünde bulundurulmaktadır.

Kuruluş yeri seçimine ilişkin verilecek bir karar, tesisin faaliyeti süresince değiştirilmesi zor ve çoğu zaman mümkün olmayan, değiştirilmesi mümkün olduğunda ise çok yüksek maliyet gerektiren bir karardır. Kuruluş yeri kararının bu özelliği, ciddi ve isabetli araştırmaların yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, kuruluş yeri seçimine etki eden faktörlerin çok iyi bir şekilde tespit edilmesi ve bu faktörlerin kuruluş yeri üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Edirne ili genelinde yapılan inceleme ve değerlendirmeler sonucunda, ilin sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

Marmara Bölgesi'nde, Trakya bölümünün Bulgaristan ve Yunanistan sınırında yer alan Edirne ili, 6.276 km²'lik yüzölçümüyle Türkiye'nin %8'ini kaplamaktadır. 1997 Genel Nüfus Tespit sonuçlarına göre il nüfusu 398.125 kişi olup, nüfusunun %56.6'sı şehirlerde ve %43.4'ü kırsal kesimde yaşamaktadır.

İl 1985-1990 döneminde, Marmara Bölgesi'nde %0-20 net göç hızı ile en fazla göç veren iller arasında ilk sırada yer almış olup, bunun sonucunda 1990-1997 döneminde yıllık nüfus artış hızı %0-2.27 olarak gerçekleşmiştir.

Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerini içeren 1990 Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre il iktisaden faal nüfusu 225.522 kişi olup, toplam nüfusun %55.7'sini oluşturmaktadır. İktisaden faal nüfusun %59.78'i tarım, %7.76'sı sanayi sektöründe çalışmaktadır.

1998 yılı itibariyle Edirne ilinin Türkiye GSYİH'sı içindeki payı %6.4'tür. Pay sıralamasında Edirne ili, Türkiye genelinde 37. ve Marmara Bölgesi illeri içerisinde 8. sırada bulunmaktadır. Edirne'de kişi başına düşen GSYİH rakamı Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde ve bölge ortalamasının altındadır. 1998 yılı itibariyle 4.253 \$ olan il kişi başına GSYİH rakamı, büyüklük açısından Türkiye genelinde 7. ve Marmara Bölgesi illeri içerisinde 5. sırada yer almıştır.

Edirne ekonomisinde tarım ilk sırada yer almaktadır. Edirne tarım hasılasının Edirne GSYİH'sı içindeki payı %35.6, Marmara Bölgesi tarım hasılası içindeki payı %11.19 ve Türkiye tarım hasılası içindeki payı ise %1.71'dir.

İl sanayisi de tarım ve tarımsal kaynak potansiyeline dayalı bir gelişme göstermiştir. Kalkınmada öncelikli iller kapsamına alındığı 1969 yılından itibaren tekstil sektörüne yönelik yatırımlar gündeme gelmekle beraber, il sanayisinin tarıma dayalı yapısında önemli bir değişiklik olmamıştır. Edirne hasılası içinde %14.1 paya sahip olan il sanayi hasılasının bölge sanayi hasılası içindeki payı %1.03 ve Türkiye sanayi hasılası içindeki payı %5.2'dir.

Edirne tarımında bitkisel üretim ilk sırada yer almakta olup, ilde üretilen ayçiçeği, pirinç ve buğdayın Marmara Bölgesi ve Türkiye üretiminde önemli payları bulunmaktadır. İlde hayvancılık yıllardan beri bitkisel üretimin yanında ikinci bir faaliyet kolu olarak yürütülmüştür. Son yıllarda verim düzeyini yükseltmeye yönelik faaliyetlerin hız kazandığı il hayvancılığında, kültür ve kültür melezi oranı oldukça yüksektir. İldeki gerek büyükbaş ve gerekse küçükbaş hayvanlardan bölge ve Türkiye ortalamasının üstünde bir verim elde edilmektedir.

Edirne ilinin sosyo-ekonomik yapısı incelendiğinde, daha ziyade Merkez ilçe, Keşan ve Uzunköprü ilçelerinin belirli bir gelişmişlik seviyesinde oldukları görülmektedir. Nitekim, DPT'nin 858 ilçeye yönelik yaptığı değerlendirmeye göre, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında Merkez ilçe 22. sırada yer alırken il içerisinde birinci sırada bulunmaktadır. Yine Keşan Türkiye genelinde 117. ve il içerisinde ikinci sırada ve Uzunköprü Türkiye

genelinde 153. ve il içerisinde 3. sırada yer almıştır. Bu ilçeler dışında kalan 3 ilçe sosyo-ekonomik gelişmişlik açısından ortalamanın üstünde ve diğer 3 ilçe de ortalamanın altında yer almıştır. İl genelindeki bu sonuçlarda, il sanayisinin tarıma dayalı sanayi karakterinden kurtulamamış olması ve sanayinin diğer alanlara yönelecek dinamiklerden yoksun olması etken olmuştur.

İlde tarım ve nispeten ticaretin gelişmiş bir yapı göstermesine rağmen, sanayi sektörünün bu sektörlere paralel bir gelişme dinamiği yakalayamamasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu nedenlerin başında Edirne'deki teşebbüs ruhunun eksikliği, mevcut müteşebbislerin genelde ticaret sektörüne yönelik yatırımlarda bulunması ve ticaretten kazanılan artıların yeterince sanayiye kanalize edilememesi gelmektedir. Ayrıca sermaye birikimi açısından da Edirne yeterli seviyede değildir. Yine sanayi altyapısını oluşturan ve sanayi sektörünün sağlıklı ve dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayan organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri gibi oluşumların zamanında yapılmaması da ilde sanayi sektörünü olumsuz yönde etkilemiştir. Bunların yanısıra, devletin ile yönelik uyguladığı teşvik tedbirleri diğer bölgelere oranla yetersiz ve düşük oranlı yardımları içermektedir. İlin kalkınmada öncelikli iller kapsamına alındığı 1969-1975 döneminde, özellikle tekstil sektörüne yönelik sanayi yatırımlarında bir canlanma olmuş ancak, normal yöre kapsamına alındığı 1975 yılından itibaren komple yeni yatırımlar yerini tevsi ve modernizasyon yatırımlarına bırakmıştır. İl sanayisinin mevcut durağan yapısından kurtulması ve dinamik bir yapı kazanması açısından ile yönelik teşviklerin kalkınmada öncelikli illere uygulanan ayarda olması büyük önem taşımaktadır.

Yukarıdaki değerlendirmeler ışığında; gerek il merkezi gerekse ilçelerde proje ve yatırım aşamasında bulunan OSB ve KSS'lerinin tamamlanarak devreye girmesiyle beraber, ilin konumu, ulaşım imkanları, önemli merkezlere ve pazara yakınlık, enerji ve su imkanları, işgücü imkanları gibi kuruluş yeri faktörleri açısından sahip olduğu özellikler de dikkate alındığında, önümüzde yıllarda Edirne sanayisinin bir canlanma sürecine gireceği beklenebilir. Ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durgunluk ortamı dikkate alındığında,

normal yöre kapsamında yer alan ilin devlet yardımlarından daha fazla yararlandırılması ihtiyacı da diğer önemli bir husustur.

Bu çalışmada Edirne ili ve yöresinin mevcut ekonomik ve sosyal dengesizliklerine çözüm getirme çalışmaları kapsamında kısa ve orta dönemde yapılabilirliği olası görülen, yeni istihdam alanları yaratabilecek yatırım konusu önerileri geliştirilmiştir.

Edirne ili ve yöresinin ekonomik ve sosyal koşulları dikkate alınarak yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler sonucunda, belirlenen yatırım konuları öneri niteliğinde olup, uygulanabilirlikleri teknik, ekonomik ve mali yapılabilirlik çalışmalarının sonucunda netleşecektir.

Söz konusu yatırım önerilerinin gerçekleşme oranı ise şüphesiz potansiyel yatırımcıların Edirne ili ve yöresinde yatırım yapmaya motive edilmesine bağlıdır.

EK 1: HAYVANSAL ÜRETİMİ GELİŞTİRMEDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER VE ÖNERİLER*

Türkiye, hayvan varlığı bakımından dünyada ilk sıralarda yer almakla birlikte, hayvan başına elde edilen verim itibariyle gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmaktadır. Bunun başlıca nedenleri arasında; mevcut hayvan popülasyonunun büyük bir kısmının düşük verimli ırktan oluşması, olumsuz çevre faktörleri ve bakım-besleme koşullarının yeterli düzeyde olmaması sayılabilir. Ülkemizde yıllardır yürütülen ıslah çalışmaları ve uygulanan teşvik tedbirleri sonucu birim başına verimde önemli gelişmeler sağlanmış olmasına rağmen henüz istenen düzeye ulaşılammış, hayvansal ürünler arz ve talebi arasında bir denge kurulammıştır. Nüfus artış hızının yüzde ikiler seviyesinde olduğu ülkemizde gerekli önlemler alınmazsa bu dengesiz durum daha da artabilecektir. Ülke nüfusunun yeterli ve dengeli bir şekilde beslenmesi bakımından, hayvancılığın gelişmesi büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, Türkiye’de tarım işletmelerinin çoğunda bitkisel ve hayvansal üretim birlikte yürütülmektedir (1991 yılı Genel Tarım Sayım sonuçlarına göre 4.1 milyon tarım işletmesinin %72.14’ü bu şekildedir). 1998 yılı itibariyle cari fiyatlarla tarım sektörünün GSYİH içindeki payı %17.5’dir. Bunun yıllara göre %33-38 arasında değişen kısmı hayvansal üretimden elde edilmektedir. Hayvancılığın GSYİH’ya olan bu katkısı yanında yerli sanayiye hammadde temini ve ihracat olanakları açısından küçümsenemeyecek döviz katkısı da bulunmaktadır.

Türkiye’de (gerekse il bazında) hayvancılık sektöründe üretimi geliştirmek için etkili olan faktörler ile kısa, orta ve uzun dönemde alınması gerekli önlemler ve çözüm önerileri aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır.

* DPT, 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporundan yararlanılmıştır.

a) Hayvan Varlığı ve Yapısı

Türkiye mevcut hayvan varlığının büyük kısmı genetik olarak verim düzeyleri düşük yerli ırktan oluşmaktadır. Diğer taraftan ülke hayvancılığı doğal, sosyal ve ekonomik koşullara bağlı olarak ta bölgelerimize göre farklılıklar göstermektedir.

Son 20 yıllık dönemde Türkiye hayvan varlığındaki gelişmeler incelendiğinde, hayvan sayılarında önemli düzeyde azalmalar dikkati çekmektedir. Bu durum; nispeten sayım yılları itibariyle uygulanan farklı sayım yöntemlerinden ve çoğunlukla da hayvan popülasyonunda daha yüksek verimli kültür ırkları ile bunların melezlerinin giderek artması sonucu, yerli ırk hayvan sayısının azalmasından kaynaklanmaktadır. 1994 yılı itibariyle, Edirne sığır varlığı 148.990 baş iken, 1994-1998 döneminde %22 oranında azalarak 1998 yılında 116.210 başa düşmüştür. Ancak sığır varlığı azalmakla beraber verimli ırk oranı yükselmiş ve 1994 yılı il sığır varlığında kültür ırkı oranı %20, kültür melezi oranı %72 iken; 1998 yılında bu oranlar kültür ırkında %29 ve kültür melezinde %69 olmuştur.

1985 yılından itibaren, Edirne ili hayvancılığının geliştirilmesi yönünde önemli mesafeler alınmıştır. 1987 yılında başlatılan ithal damızlık sığır çalışmaları neticesinde bu güne kadar 13.780 baş kültür ırkı Edirne iline girmiş ve bu hayvanlara soy kütüğü ile küpe çalışmaları yapılmıştır. 1990-1994 yılları arasında uygulaması yapılan Kaynak Kullanım ve Destekleme Fonu çalışmaları ile üretici bazında büyük hayvancılık işletmeleri kurulmuştur. 1985 yılında Uzunköprü ilçesinde başlatılan sun'i tohumlama çalışmaları tüm ilçelerde hizmet verir durumdadır. Halen, ilde kurulan Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Tarım Bakanlığından izin alan özel veteriner hekimler ve özel şirketlerce sun'i tohumlama çalışmaları yapılmakta olup, 1997 yılında 29.120, 1998 yılında 26.827 olan sun'i tohumlama çalışmaları 1999 Ekim ayı itibariyle 24.116 olmuştur.

Daha çok mer'a ve anıza dayalı bir görünüm arzeden koyunculüğümüzde da, nadas alanlarının giderek daralması ve mer'a alanlarında ıslah çalışmalarının yavaş gidişi olumsuz etki yapmaktadır. Bu olumsuzluğu gidermek için koyun popülasyonunda da sığır

populasyonunda olduğu gibi, daha yüksek verimli kültür ırkı ve melezlerinin arttırılması yönünde gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir.

Ülkede arıcılık, daha çok aile işletmesi niteliği taşımakta olup gezici ve sabit arıcılık şeklinde sürdürülmektedir. Yeterince değerlendirilemeyen arıcılık potansiyelinin daha iyi değerlendirilebilmesi için; kaliteli arı üretimine ve damızlık seçimine önem verilmesi, kovan başına bal veriminin arttırılması, arıcılık ürünlerinin iyi bir pazar organizasyonuna kavuşturulması ve üreticilerin eğitilmeleri ve örgütlenmeleri sağlanmalıdır.

Ülkenin doğal, sosyal ve ekonomik koşulları çerçevesinde; yüksek verimli hayvan sayısının arttırılması, ıslah, daha iyi bakım, beslenme ve hastalıklarla mücadele gibi önlemler alınmalıdır. Edirne'de bu kapsamda Tarım İl Müdürlüğü tarafından yürütülen projeler tatmin edici düzeydedir.

b) Hayvansal retim Yapan İşletmelerin Sosyo-Ekonomik Yapısı

Türkiye tarım işletmelerinde, genellikle bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri birlikte yürütülmektedir. Nitekim 1991 yılı Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına göre, mevcut 4.068.032 tarım işletmesinin %72.14' hem bitkisel ve hem de hayvansal üretim faaliyetine birlikte yer vermekte, %3.43' ise yalnız hayvancılıkla uğraşmaktadır. Edirne ilindeki 42.428 tarımsal işletmenin %70.3'nde bitkisel üretim ve hayvancılık faaliyetleri birlikte yürütülürken, %28.1'inde yalnızca bitkisel üretim yapılmakta, %1.5'inde de yalnızca hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. İldeki yalnızca hayvancılıkla uğraşan tarımsal işletme oranının ülke genelinin yarısından da az olduğu dikkat çekicidir. Bitkisel üretimle birlikte yürütülen hayvancılık, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki işletmelerde büyükbaş ağırlıklı olmak üzere daha ziyade mer'aya dayalı olarak yapılmakta, İç Anadolu ve Trakya Bölgesindeki işletmeler ise koyun ve keçi yetiştiriciliği daha büyük ölçüde yer almakta olup Ege, Marmara, Karadeniz ve Güney Bölgelerindeki işletmelerde süt sığırcılığı, sığır besiciliği ve tavukçuluk daha entansif olarak yürütülmektedir.

Türkiye'de mevcut büyükbaş hayvanların işletmeler itibariyle dağılımı 1991 sayım yılı itibariyle incelendiğinde; %71.85'inin 1-4 hayvana sahip işletmeler, %20.08'inin 5-9 hayvana sahip işletmeler, %6.57'sinin de 10-19 hayvana sahip işletmelerden oluştuğu görülmektedir. Küçükbaş hayvan sayısındaki dağılım incelendiğinde ise; 50-100 hayvana sahip işletmeler %33.46 ile ilk sırada yer almakta olup bu işletmeleri %31.55 ile 1-19 hayvana sahip işletmeler ve %26.39 ile de 20-49 arasında hayvana sahip işletmeler izlemektedir. 100 hayvandan fazla hayvana sahip işletmelerin payı ise %8.9 gibi düşük düzeydedir. Küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesi bakımından işletmelerdeki sürü mevcudunun ve ıslah çalışmalarının artırılması gereklidir.

Bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yürüten işletmeler incelendiğinde; işletmelerde mevcut hayvan varlığının %70.87'si büyükbaş, %28'i küçükbaş ve %1.13'ü de kümes hayvanlarından oluşmaktadır. Bu işletmelerin toplam aktif sermayeleri içinde hayvan sermayesi oranı ise ortalama %9.26'dır. Bu oranın bitkisel ve hayvansal üretimle, tarım teknolojisini bir arada yürüten işletmelerde %25 olması gerektiği dikkate alındığında, incelenen işletmelerde hayvan sermayesinin düşük olduğu, bu durumun da işletmeleri olumsuz olarak etkilediği söylenebilir.

c) Çayır-Mer'a ve Yem Bitkilerinin Gelişim Durumu

Ülke hayvancılığının geliştirilmesi için yem bitkileri tarımına ve çayır-mer'a kültürüne gereken önemin verilmesi zorunludur. Çünkü hayvancılık ve yem bitkileri tarımı ile çayır-mer'a kültürü birbirleri ile sıkı ilişkileri olan ve daima beraber düşünülmesi gereken konulardır.

Yem bitkileri açısından Türkiye, büyük bir iklim ve toprak çeşitliliğine sahiptir. Ancak tarla tarımı içinde yem bitkileri yetiştiriciliği yeterli düzeyde değildir. Tarımda ileri ülkelerde olduğu gibi, yem bitkileri üretiminin yüksek bir düzeye çıkarılması ve mevcut çeşitlerin yerine daha verimli yani ıslah edilmiş kültür çeşitlerinin yetiştirilmesi gereklidir.

Edirne ili çayır ve mer'a alanları açısından şanslı bir konuma sahip değildir. İl arazisinin %13'ü çayır ve mer'a arazisinden oluşmakta olup mer'alar zayıf ve çalı kaplıdır. İlde hayvancılık ikinci uğraş olarak dağınık ve kapalı ahır hayvancılığı şeklinde yürütülmektedir. Hayvancılığa paralel olarak gelişmesi gereken yem bitkileri tarımı yeterince gelişmemiştir. Bu da aşırı otlatma sebebiyle mer'aların daha da tahrip olmasına sebep olmaktadır.

İlde *Çayır-Mer'a Yem Bitkileri ve Hayvancılığı Geliştirme Projesi* kapsamında Lalapaşa, Uzunköprü ve Keşan ilçelerinde 6 köy pilot bölge seçilerek, zayıf mer'aların ot tutma ve otlatma kapasitelerini arttırmak için karışık ot tohumu ekimi ve kısmen olsa da ilaçlı mücadele yapılmıştır. Bu mücadele kapsamında, 1999 yılı Proje çalışmaları gereği programda planlanan 6 pilot köyde; 5.400 Kg. gübre, 470 Kg. yonca tohumu, 1.500 Kg. sıjalık mısır tohumu, 150 Kg. otlak ayrığı tohumu, 4.300 Kg. macar fiği tohumluğu yarı bedeli çiftçi katkısı olmak kaydıyla yetiştiricilere dağıtılmıştır.

Türkiye, doğal çayır-mer'a alanı bakımından büyük bir alana sahip olmakla birlikte yanlış ve kötü kullanım nedeniyle bu alanların büyük bir kısmı bozulmuş ve zayıflamış durumdadır. Hayvan yetiştiriciliği bakımından büyük bir öneme sahip olmasına rağmen mer'a amenajmanı teknik prensipleri olan otlatma mevsimi, otlatma kapasitesi, üniform otlatma ve yem tipine uygun hayvan türü ile otlatma kuralları uygulanmadığından, çayır-mer'alar günden güne yıpranmış ve birçok bölgede erozyona açık hale gelmiştir. Ancak, 28 Şubat 1998 tarihinde yürürlüğe giren, *4342 sayılı Mer'a Kanunu ve Yönetmeliği* doğrultusunda Edirne ilinde de komisyonlar oluşturulmuş olup çalışmalara başlanmıştır.

d) Hayvan Sağlığı ve Hastalıklarının Durumu

Hayvancılığın gelişme aşamasında olduğu Türkiye'de hayvanlardan istenilen seviyede verim alınması ve bu seviyenin yükseltilmesinin gereklerinden biri de hayvan hastalıklarının kontrol altına alınmasıdır. Türkiye'de veteriner hekimlik hizmetleri yeterince amacına ulaşmamaktadır. Koruyucu hekimlik hizmetleri ile görevli devlet kuruluşları eleman, araç-

gereç, sıhhi donanım ve mali olanaklar yönünden yetersiz durumdadır. Bu nedenle veteriner hekimlik hizmetlerini planlayıp düzenlemek zorunluluğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Hayvansal üretimin gelişmesi üzerinde diğer faktörlerin yanında, çeşitli infeksiyöz ve paraziter hastalıkların kontrol altına alınamaması da olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Hayvan hastalıkları mücadelesi için; Veteriner Sağlık ve Araştırma Enstitülerine ayrılan ödenekler arttırılarak, bu kurumlar günün koşullarına göre alet ve ekipmanla donatılmalı, mevcut aşı, serum ve diğer biyolojik madde üretimi arttırılarak ülke ihtiyacına cevap verecek düzeye getirilmeli ve ihtiyaç duyulan yeni aşılarda başlanmalıdır. Halihazırda Edirne'deki hayvan yetiştiricileri uygulanan koruyucu aşılamalara büyük ilgi ve önem vermektedir. İlde 1999 yılı proje gereği 162.880 baş sığır ile 53.423 baş koyun şap aşılması, 5.436 baş dişi buzağıya S-19 aşısı, 24.895 koyuna Ergin R-1 aşısı, 12.437 baş sığır ile 16.847 koyuna Antrax (Şarbon) aşısı, 59.414 baş koyuna çiçek aşısı, 4.256 kedi-köpeğe Kelev kuduz aşısı koruyucu olarak uygulanmıştır. Hayvan sağlığı taraması yönünden 624.362 baş muhtelif hayvan tarama muayenesinden geçirilmiştir.

e) Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürünlerin Pazarlanması

Hayvansal ürünlerin üretildikleri yerden tüketildikleri veya işlendikleri merkezlere rahat, kolay ve bol miktarda taşınabilmesi için hayvansal ürünlerin pazar organizasyonlarının öncelikle iyileştirilmesi gereklidir. Hayvansal ürünlere dereceleme, işleme ve değerlendirme, ambalajlama, fiyatlandırma, taşıma, depolama, riskin azaltılması vb. pazarlama hizmetlerinin iyi bir şekilde yapılmasıyla ürünlerden faydalanma derecesi arttırılabilir.

Türkiye'de hayvansal ürünler üretimini teşvik edici, ürün kalitesini yükseltici ve pazarlama hizmetlerini iyileştirici bir pazarlama politikasının izlendiği söylenemez. Hayvansal ürünlere yapılacak pazarlama hizmetlerini düzenleyici teknik kurallar yetersizdir. Hayvansal ürünler, destekleme fiyat politikasının kapsamı dışında tutulmuştur.

Türkiye’de toplam tarım işletmelerinin %72.14’ünde bitkisel ve hayvansal üretimin birlikte yapılıyor olması ve toplam işletme sayıları içinde 1-10 baş hayvana sahip olan küçük işletmelerin oldukça büyük pay alması nedeniyle üreticilerin yeterince örgütlenememesi, aracı sayısının bazı ürünlerde 7-9’a kadar çıkmasını doğurmaktadır. Bu ise tüketicinin ödediği fiyatın ancak çok az bir kısmının üreticinin eline geçmesi demek olup hayvansal ürün pazarlamasının düzenlenmesinin gerekli olduğunu göstermektedir.

Hayvansal ürünlerin dış pazarlamasını geliştirebilmek için standardizasyonun AB normlarına çıkarılması ve zorunlu olması gereklidir. Ayrıca ambalajlama, kalite kontrol, etiketleme gibi hizmetlere gereken önem verilmeli, hayvansal ürünler işleme sanayi geliştirilmeli ve işlenmiş hayvansal ürünler üretimi arttırılmalıdır.

Hayvan ve hayvansal ürünler pazarlamasında;

- *Düzenli işleyen bir pazarlama sisteminin ve ihtisaslaşmış optimum büyüklüğe sahip hayvancılık işletmelerinin kurulması,*
- *Et ve süt sanayinin hammadde ihtiyacının düzenli bir şekilde temini ve üreticilere pazar ve fiyat garantisi sağlanması açısından, sanayiciler ile üreticiler arasında sözleşmeli yetiştiricilik sistemi uygulamasına geçilmesi,*
- *Hayvancılığın desteklenmesinde optimal işletme büyüklüğü esas alınmalı ve kredilendirmede hayvancılık deneyimi olanlara kredi verilmesi,*
- *Hayvansal ürünlerin pazarlanmasında düzenli bir sistemin tesis edilebilmesi için üreticilerin örgütlenmesi,*
- *Standart kalitede hayvansal üretimin gerçekleştirilebilmesi için hayvancılık işletmelerinden başlamak üzere pazarlama ve işletme aşamalarındaki tesislerin asgari teknik ve hijyenik özelliklere sahip olması,*

sağlanmalıdır.

f) Canlı Hayvan ve Hayvansal Ürün Fiyatları

Türkiye’de canlı hayvan ve hayvansal ürün fiyatları genel olarak arz ve talebe göre oluşmaktadır. Özellikle canlı hayvan fiyatlarının oluşumunda büyük pazarlardaki cari fiyatlar ve ticaret borsalarındaki canlı hayvan borsaları etkili olmaktadır.

Hayvansal ürünlerden süt ve süt mamullerinde, üretilen sütün %90-95’i üreticiden tüketiciye intikal ederken birkaç defa el değiştirdiğinden serbest piyasada farklı fiyatlar ortaya çıkmaktadır. Deri ve yapağı ürünleri ile üretiminin %90’ı ticari işletmelerde gerçekleşen tavukçulukta, tavuk eti ve yumurta fiyatları da genel olarak arz ve talebe göre serbest piyasada oluşmaktadır.

İşletmelerin büyük kısmının küçük işletme olması, güçlü alıcılar karşısında üreticilerin pazarlık gücünü zayıflatmakta, böylece fiyatların normal koşullar altında oluşması çoğu kez mümkün olmamaktadır.

Hayvan ve hayvansal ürünlere ait fiyatlar (endeksler) ile yem fiyatları (endeksleri) karşılaştırıldığında, çeşitli yem fiyatlarına ait endekslerin hayvan ve hayvansal ürünlerin fiyatlarına ilişkin endekslerin üzerinde seyrettiği görülmektedir. Bu durum, üreticiyi ve dolayısıyla üretimi olumsuz yönde etkilemektedir.

g) Hayvancılık Sektöründe Örgütlenme

Türkiye’de hayvancılık genellikle küçük aile işletmelerinde, diğer tarımsal faaliyetlerle birlikte yürütülmektedir. Türkiye’nin genel ekonomik ve demografik yapısı göz önüne alındığında bu durumun uzun süre değişmeyeceği görülmektedir. Dolayısıyla yetiştiricilerin her türlü girdiye en uygun şartlarda erişebilmesi ve ürünlerin pazarlanmasında daha güçlü duruma gelmesi için aralarında birleşmeleri veya örgütlenmeleri gerekmektedir. Küçük ve dağınık görünümde bulunan hayvancılık işletmelerinin örgütlenmeyle rasyonel yapıya dönüştürülmesi mümkün olabilmektedir.

Hayvancılık sektörünün örgütlenmesinde; dernekler, birlikler, kooperatifler ve bordlar gibi modeller bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde hayvancılık sektörünün genel tarım sektörü içindeki payının bitkisel üretime göre büyük olmasında, yetiştiricilerin bu tip örgütlenmeler yoluyla güçlenmesinin büyük etkisi bulunmaktadır.

Üreticilerin örgütlenmesinde dünyada en fazla görülen ve yaygın olan örgütlenme modeli kooperatiflerdir. Kooperatifler, üreticilerin tek başlarına yapamayacakları veya birlikte yapmalarında yarar bulunan işleri en iyi şekilde maliyet fiyatına yapmak üzere dayanışma içerisinde ekonomik güçlerini bir araya getirmek için gönüllü olarak oluşturdukları ve yönetimde söz sahibi oldukları kuruluşlardır. Kooperatifleşme, küçük işletmelerin toplumsal değerlerini ve kimi üstünlüklerini koruyarak, onları büyük işletmelere avantaj sağlayan ekonomik ölçek büyüklüklerine ulaştırmanın başka bir yoludur.

Gelişmiş ülkelerde hayvancılık kesiminde kooperatiflerde örgütlenen üreticiler, kooperatifler aracılığı ile özellikle ürünlerin toplanması, işlenmesi, satışı gibi pazarlamanın tüm alanlarında dikey bütünleşmelerini sağlayan yatırımları gerçekleştirmişler ve böylece pazarda çok etkin bir konuma gelmişlerdir. Türkiye’de ise hayvancılık kesimi üreticilerin en örgütsüz olduğu kesimdir.

Türkiye’de hayvancılık sektörünün gelişmesinde kooperatifleşmeye olan ihtiyaç açıkça bilinmektedir. Ancak kooperatifleşme hareketine üreticilerin sahip çıkması ve kooperatiflere bağlı olmaları sağlanmalıdır. Bunun için de ülkemizdeki tarımsal kooperatiflerin genel sorunları olan; halkın bilinçlendirilmemiş olması, finansman, mevzuat, yönetim, yatay ve dikey teşkilatlanmaya gidilememiş olması, eğitim ve araştırmaların yeterince yapılamamış olması ve kooperatifler arası işbirliğinin sağlanamaması gibi konuların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu amaçla;

- ***Öncelikle, sektörde üretim alt sektörlerini hedef alan ihtisas kooperatiflerine yönelmelidir. Bu anlamda işletmelerin teknik, ekonomik ve yapısal farklılıkları mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.***

- *Kooperatif iyi işleyen, kaynak yaratan, sorunları çözecek, bilimsellik ve gerçekçilikte olmalıdır.*
- *Üreticilerin öz kaynakları ve öz girişimleriyle kurulmalıdır.*
- *Sürekli mesleki ve sektör içi eğitim yaptırabilecek şekilde örgütlenmeli, yayın yapmalıdır.*

Yetiştiricilerin örgütlenmesinde diğer bir model de, malı üretenler ile ticaretini yapanları, işleyenleri ve devleti bir araya getiren ve bunları karşılıklı olarak uzlaştırmak suretiyle arzı, fiyatları ve ürünün dağılımını kontrol eden, böylece toplumun çeşitli kesimleri arasında denge kuran pazarlama bordlarıdır. Hayvancılık kesiminde öncelikle çabuk bozulabilen ürünlerin pazarlanmasında bu örgütlenme modelinden yararlanma düşünülebilir.

Edirne’de hayvancılık işletmelerinin örgütlenme çalışmaları oldukça başarılıdır. Trakya bölgesindeki yüksek genotipe sahip holstein ırkı popülasyonunun değerlendirilerek, damızlık düve üretimini teşvik ve Türkiye damızlık ihtiyacının karşılanması amacı ile 1994 yılında soy kütük projesi kapsamında Edirne Holstein Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği kurulmuştur. Kuruluşundan beri 1.923 baş AB standartlarına uygun sertifikalı damızlık yurtiçi satışı yapılmıştır. Birliğin halen 273 üyesi ve bu üyelere ait 1.486 baş inek, 832 baş düve, 310 baş dana ve 200 baş buzağı olmak üzere toplam 2.828 baş dişi sığır mevcudu bulunmaktadır.

h) Hayvancılık Sektöründe Kredi ve Finansman

Hayvancılıkta kalkınma ve atılımın gerçekleşmesinde, devletin kredi ve finansmanda öncülük etmesi en başta gelen görevleri arasındadır. Hayvancılık işletmelerinin oto-finansmanındaki yetersizlikler devletin bu konuda öncülüğünü daha da zorunlu hale getirmektedir.

Türkiye genelinde ekstansif bir yapı gösteren hayvancılık işletmeleri çağdaş gelişme ve ihtisaslaşmanın gereği olarak giderek entansif bir yapı kazanmaktadır. Özellikle sığır ve

koyun besicilik işletmeleri, süt sığırcılığı işletmeleri ve sanayi tipi üretim yapısı kazanmış broiler (et tavuğu) ve yumurta tavukçuluğu işletmeleri entansif karakterli olmaları nedeniyle önemli ölçüde sabit ve döner sermayeye gereksinim duymaktadırlar. Dolayısıyla sektör ve onu oluşturan hayvancılık işletmelerinde uzun, orta ve kısa vadeli krediye gereksinim vardır.

Ülkemizde bitkisel ve hayvansal üretim sektörlerinin kredi ve finansman gereksiniminin büyük bir bölümü Ziraat Bankası'nca karşılanmaktadır. Ancak, banka mevzuatı çerçevesi içinde karşılık gösteren veya teminat verebilen üreticiye bankaca uygun görülen miktarda kredi sağlanmaktadır. Bunun yanısıra kooperatifleşmeyen, karşılık veya teminat gösteremeyen üreticiler mevcut kredilerden yararlanamamaktadır.

Edirne ilinde koyun üretimini geliştirme projesi kapsamında, 1999 yılında 9 ilçedeki 79 köyde, 174 yetiştiriciye 24.020 adet koyun ve 17.088 adet kuzu için 88.289,6 milyon TL. çevirme kredisi kullanılmıştır. 1998 yılında kullanılan çevirme kredisi miktarı ise 110.362 milyon TL.'dir.

Sonuç olarak; hayvancılık sektörüne yönelik sorunların giderilmesi ve hayvancılığın arzu edilen hedeflere ulaşabilmesi bakımından, aşağıda tespit edilen önlemlerin dikkate alınmasında fayda görülmektedir;

- 1. Mer'a alanlarının kalite ve kantite yönünden iyileştirilmesi ve üreticilere, mer'aya bakım yükümlülüğünün getirilmesi,**
- 2. Bitkisel üretim kompozisyonunda yem bitkileri oranının arttırılması,**
- 3. Yüksek verimli kültür ırkı hayvanlar ile bunların melezlerinin sayısının arttırılması,**
- 4. Suni tohumlama çalışmalarının yoğunlaştırılması,**
- 5. Hastalıklarla mücadelenin gereken ölçüde sağlanması,**
- 6. Üreticilerin hayvancılık kredisini yeterli ve uygun faizle temin etmelerinin sağlanması,**

7. *Üreticilerin kooperatifleşmesinin teşvik edilmesi ve kooperatiflerin iyi işleyen, kaynak yaratan ve sorunları çözebilecek seviyeye ulaştırılması, çabuk bozulabilen hayvansal ürünlerin pazarlanmasında bordların tesisi ve standart uygulamasının gerçekleştirilmesi,*
8. *Canlı hayvan ihracatının et ihracatı haline dönüştürülmesi gayretlerinin teşvik edilmesi,*
9. *Hayvan beslemede optimal yem kullanım seviyesinin tespiti ve uygulamasının sağlanması,*
10. *Kuzu ve dana besiciliğinde hayvanların optimal ağırlık kazanılıncaya kadar beside bırakılması.*
11. *Üreticilerin sosyal güvenliğinin temini ve tarımsal faaliyetlerle ilgili sigortacılığın geliştirilmesi,*

EK 2: İLDE SANAYİ ÜRETİMİNİ GELİŞTİRMEYE ETKİLİ FAKTÖRLER VE ÖNERİLER

Edirne konum itibariyle Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan önemli bir güzergahta olması, Bulgaristan ve Yunanistan'la direk ilişkileri sağlayan 5 ayrı gümrük kapısına sahip olması, Ülkemizin en gelişmiş illerine uygun mesafede ve yakın ilişkilerde olmasına rağmen, bölgesel gelişme dinamikleri Edirne doğrultusunda bir yayılma etkisi gösterememiştir. İlin sanayisi esas itibariyle tarım ve tarımsal ürünlere dayalıdır. İlde sanayinin gelişmesine uygun altyapı yatırımları henüz tamamlanamamış olup, çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan sosyal ve fiziki altyapı yatırımları da sosyal ve ekonomik yönden etkin bir kalkınmayı hızlandıracak nitelikte olmamıştır.

Sosyal ve ekonomik açıdan öngörülen bir gelişmenin hızı, yönü ve sürekliliğinin tayininde, kamu (merkezi-yerel) ve özel sektörün, ayrı ayrı ya da birlikte gerçekleştirecekleri çalışmaların önemi büyüktür. Gelişme sürecinde kamu sektörü; eğitim, sağlık, ulaşım, tarımsal sulama, Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri gibi sosyal ve fiziki altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde önemli işlevler üstlenmektedir. Özel sektörün ise; kamu sektörünce gerçekleştirilecek yatırımlara uyumlu bir işbirliği çerçevesinde azami düzeyde ekonomik ve sosyal katılımı sağlaması önem taşımaktadır.

Ayrıca yerel ekonomik ve sosyal faaliyetleri geliştirme doğrultusunda; özel sektörce yapılacak ortak girişimler, dayanışma tarzları ve üniversite-sanayi işbirliği gibi faaliyetler ilin ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli adımlar olacaktır. Edirne'nin ekonomik ve sosyal yapısının geliştirilmesi konusunda önemli olabilecek hususlar şöyle sıralanabilir:

- 1. Gelişme aşamasındaki bir yöreye, il dışından gelecek olan sermaye en kısa sürede en çok kar etmeyi hedeflemektedir. Oysa yerel sermaye için hedef hemen kara geçmek olmamaktadır. Bu bakımdan Edirne'deki yerel sermayenin sanayi yatırımlarına girişmesi özendirilmeli ve ilgili kuruluşlar birbirine destek olmalıdır.***

2. *İlin ve yörenin karşılaştırmalı üstünlükleri yatırım kararlarında dikkatlice değerlendirilerek, tarımsal sanayi ürünleri dışında diğer sektörlerde de yatırımlar artırılmalıdır.*
3. *Gelişmekte olan yörelerde şirketleşmenin artmasına ihtiyaç vardır. Bu şirketleşmeler aile, arkadaşlık veya hemşehrlik ilişkilerinden çok, ekonomik fayda unsuruna öncelik verilerek oluşturulmalıdır.*
4. *Mevcut müteşebbislerin ve girişimlerin kamu desteklerinden zamanında ve yeterince yararlanması sağlanmalıdır.*
5. *İnsan kaynağına olan yatırımın önemi bilinmeli, gelecek kuşakların bilgi birikiminin işletmelere yeni ufuklar açacağı unutulmamalıdır. Bilgi ve eğitime, araştırma geliştirme faaliyetlerine önem verilmelidir.*
6. *Edirne’de kazanılan gelirlerin yine Edirne’de yeni yatırımlara kaynak olması teşvik edilmeli ve sağlanmalıdır.*
7. *Edirne’de yerel kaynaklara dayalı işletmelerin en fazla katma değer yaratacak şekilde gelişmeleri sağlanmalı, ayrıca ürün çeşitlemesine gidilmelidir.*
8. *Genel anlamda ülkelerin, dar anlamda bölgelerin ekonomik gelişmelerini belirleyen temel öge, sahip olunan ekonomik kaynaklardır. Edirne’nin sahip olduğu en önemli ekonomik kaynaklar hayvancılık, bitkisel üretim, tarihi-kültürel değerleri ve insan kaynaklarıdır. Bu değerlerin bölge ekonomisine istenilen ölçülerde katkı sağlaması ve finansal bir birikim meydana getirebilmesi açısından miktar ve niteliğine yönelik tespitlerin zenginleştirilmesinde büyük yarar vardır.*
9. *Yatırımcıların kendilerini piyasa güçlerinin serbest işleyişine alıştırmak, özellikle Gümrük Birliği sürecinde, kamu desteklerinin sınırlı kalacağını göz önünde bulundurarak, Devletin rolünün fiziki ve sosyal altyapının tamamlanması olacağını bilmeleri gerekmektedir.*
10. *İhracatın önemi dikkate alınarak dış pazarlara açılmada olabildiğince çaba harcanmalıdır.*
11. *İnşaatı devam eden Organize Sanayi Bölgesi, Küçük Sanayi Siteleri ve diğer devam etmekte olan sosyal ve fiziki altyapı yatırımlarının kısa sürede hayata geçirilmesi ekonomik ve sosyal yönden kalkınmayı hızlandıracaktır.*

EK 3: YATIRIMLARDA DEVLET YARDIMLARI

Ulusal ekonomilerin ayakta durabilmesi, yeni nesillere istihdam yaratılabilmesi, üretim, ihracat ve refah düzeyinin artırılabilmesi için yatırım yapılması zorunlu olurken, özellikle Devletin ekonomideki payının azaltılmasının her kesim tarafından kabul gördüğü bir dönemde, ihtiyaç duyulan sanayi yatırımlarının özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi bir mecburiyet haline gelmektedir.

Yatırım; getirisi uzun vadede oluşan ve değişen ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik şartlar nedeniyle yüksek risk taşıyan bir faaliyettir. Söz konusu yüksek riski azaltmak ve müteşebbisleri ülkenin ihtiyaç duyduğu yatırımlara yönlendirebilmek için, gelişmiş ülkeler dahil tüm ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de yatırımların Devlet tarafından desteklenmesi kaçınılmaz bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Gümrük Birliği, Dünya Ekonomisine Entegrasyon ve yabancı sermayenin Ülkemize çekilmesi gibi hususlar dikkate alındığında Yatırımlarda Devlet Desteklerinin önemi daha da artmaktadır.

Esasen, Avrupa Birliği üyesi ülkeler dahil, tüm ülkelerde bölgesel ve sektörel amaçlara yönelik olarak mali kaynaklar nispetinde;

- **Nakit destek ve hibeler,**
- **Vergisel destekler,**
- **Kredi destekleri,**
- **Sermayeye iştirak,**
- **Arazi-Arza tahsisi,**
- **Eğitim, pazar araştırması ve AR-GE yardımları**

gibi Devlet Destekleri yaygın bir biçimde uygulanmaktadır. Ülkemizde yatırımlara uygulanan Devlet Yardımlarını;

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları,

b- KOBİ (Küçük ve Orta Boy İşletmeler) Yatırımlarında Devlet Yardımları

olmak üzere iki farklı sistemde ele almak mümkündür. KOBİ Yatırımları ile ilgili Devlet Yardımları belli büyüklüğe kadar olan İmalat Sektörü yatırımlarını hedef alırken, Teşvik Belgeli Sistem çerçevesinde yürütülen ve genel anlamda Yatırımlarda Devlet Yardımları adı altında ifade edilen destekler, belli bir büyüklüğün üzerindeki her tür sektör yatırımını kapsamaktadır.

a- Yatırımlarda Devlet Yardımları

Yatırımlarda Devlet Yardımları ile ilgili Mevzuat, 13 Ocak 1995 tarih ve 22170 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar"** 10 Mart 1995 tarih ve 2223 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı "Ek Karar"** ve 4 Nisan 1995 tarih ve 22248 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **95/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği** ile düzenlenmiştir. Ayrıca, söz konusu Mevzuatta 8 Aralık 1996 tarih ve 22841 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/9/1996 tarih ve 96/8639 sayılı "Ek Karar"**, 19 Mart 1997 tarih ve 22938 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **97/2 Sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği** ve **YPK'nun 22 Temmuz 1997 tarih ve 97/41 Sayılı kararı, 6 Ağustos 1997 tarih ve 97/45 Sayılı kararı ve 16 Ekim 1997 tarih ve 97/88 Sayılı kararı** ile ihtiyaçtan doğan bazı değişiklikler yapılmıştır. Daha sonra, 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **4325 No'lu Kanunla** Olağanüstü Hal Bölgesinde ve KÖY'lerde istihdam yaratılması ve yatırımların teşvik edilmesine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

Daha sonra, 25 Mart 1998 tarih ve 23297 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, **23/2/1998 tarih ve 98/10755 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Karar"** ile; 26/12/1994 tarih ve 94/6411 sayılı, 8/3/1995 tarih ve 95/6569 sayılı, 19/9/1996 tarih ve 96/8639 sayılı, 31/7/1997 tarih ve 97/9688 sayılı Kararlar yürürlükten kaldırılmıştır. Bu kararın uygulanmasına ilişkin esas ve usuller **6 Mayıs 1998**

tarikh ve **23334 Sayılı** Resmi Gazetede yayımlanan **98/1 Sayılı** Hazine Müsteşarlığı tebliğı ile düzenlenmiştir. 98/10755 sayılı karar da 05.03.1999/23630 (Acil Destek) ve 25.04.1999/23676 sayılı Resmi Gazetelerde yayımlanan kararlarla değişikliğe uğramıştır. Son olarak ta **23.06.1999 tarih ve 23734 Sayılı** Resmi Gazetede “Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkındaki Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin **99/1 No.lu** Tebliğ" yayımlanmıştır. Bu son tebliğle bir önceki tebliğde bazı değişiklikler ve ilaveler yapılmıştır.

En son haliyle destek unsurlarının uygulanması açısından;

1. **Gelişmiş Yörelere:** İstanbul ve Kocaeli il sınırları ile Ankara, İzmir, Bursa, Adana ve Antalya Büyükşehir Belediye sınırları dahil,
 2. **Normal Yörelere:** Gelişmiş Yörelere ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere dışında kalan iller,
 3. **Kalkınmada Öncelikli Yörelere:** Bakanlar Kurulu Kararı ile Kalkınmada Öncelikli Yörelere olarak belirlenen iller,
- olarak tespit edilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı'ndan alınan "Teşvik Belgesi" kapsamında gerçekleştirilen yatırımlar için, yatırım veya işletme dönemlerini kapsayan aşağıdaki destek unsurları uygulanmaktadır;

- **Gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası,**
- **Yatırım indirimi,**
- **Katma değer vergisi istisnası,**
- **Vergi, resim ve harç istisnası,**
- **Enerji desteği,**
- **Arsa tahsisi,**
- **Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi tahsisi.**

Yukarıda sayılan destek unsurlarının ne şekilde uygulanacağı Hazine Müsteşarlığı'na belirlenmektedir.

Destek Unsurlarından Yararlanma

Destek unsurlarından yararlanabilmek için esas ve usulleri Müsteşarlıkça belirlenecek Yatırım Teşvik Belgesinin temin edilmesi zorunludur. Yatırımın, teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının kalkınmada öncelikli yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlarda 50 milyar Türk Lirası, gelişmiş ve normal yörelerde 100 milyar Türk Lirası ve finansal kiralama şirketleri aracılığıyla yapılacak yatırımlarda aranacak asgari sabit yatırım tutarı bu miktarların %25'i kadar olması gerekmektedir.

Serbest bölgelerde yapılacak yatırımlar hariç, Kalkınmada Öncelikli Yöreler, Normal Yöreler ile Gelişmiş Yörelerde gerçekleştirilecek aşağıda belirtilen yatırımlar ve bu yörelerde Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen Organize Sanayi Bölgelerindeki yatırımlar, yukarıda sayılan destek unsurlarından yararlandırılabilir.

Gelişmiş Yörelerde gerçekleştirilecek yatırımlardan teşvik belgesine bağlanabilecek ve destek unsurlarından yararlandırılacak yatırımlar aşağıda verilmiştir;

- *Elektrik enerjisi üretimi yatırımları (otoprodüktör yatırımları dahil),*
- *Altyapı yatırımları,*
- *Yap-işlet ve/veya yap-işlet-devret modeli çerçevesinde yapılacak yatırımlar,*
- *Ar-Ge, tasarım, yeni ürün ve model geliştirmeye yönelik yatırımlar,*
- *Çevre korumaya yönelik yatırımlar,*
- *Bilim Teknoloji Yüksek Kurulunca belirlenen öncelikli teknoloji yatırımları,*
- *Elektronik sanayi yatırımları,*
- *Gemi ve yat inşaa yatırımları,*
- *Tersane yatırımları (gemi inşaa ve onarımını sağlayan tesisler),*
- *Teknopark, bilişim teknolojisi, eğitim, sağlık ve turizm yatırımları dahil olmak üzere Müsteşarlıkça belirlenecek diğer hizmet yatırımları,*
- *Mevcut yatırımın Kalkınmada Öncelikli Yöreler ile yurt dışına nakli sonucunda aynı mahalde gerçekleştirilmesi kaydıyla, Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar,*

- *Tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme, darboğaz giderme, entegrasyon ve tamamlama yatırımları,*
- *İleri teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden bir veya birden fazlasını içeren ve sabit yatırım tutarı 50 Milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasının üzerindeki komple yeni yatırımlardan Müsteşarlıkça uygun görülecek yatırımlar.*

Yatırımlara Sağlanan Destek Unsurları

Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu İstisnası: Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizat (hammadde, aramalı ve işletme malzemeleri hariç) ithalatı yürürlükteki İthalat Rejimi Kararı gereğince ödenmesi gereken Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu'ndan istisnadır. Teşvik belgesi kapsamındaki makine ve teçhizatın ithaline ilişkin işlemler, Gümrük Mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresince yerine getirilir. Uygulamaya ilişkin usuller, Müsteşarlık ve Gümrük Müsteşarlığı'nca (Gümrükler Kontrol Genel Müdürlüğü) müştereken tespit edilir. Bu tebliğin uygulamasından doğacak ihtilaflar gümrük idarelerince doğrudan Müsteşarlığa iletilir.

Yatırım İndirimi: 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun Ek 3 üncü maddesi hükmü uyarınca yatırım indirimi uygulaması açısından, teşvik belgesi kapsamında Gelişmiş Yörelere ile Normal Yörelere gerçekleştirilecek yatırımlar ile Küçük ve Orta Boy İşletmelerce gerçekleştirilecek yatırımlar Özel Önem Taşıyan Sektör yatırımdır.

Yatırım İndirimi, Özel Önem Taşıyan Sektörlerde yapılan yatırımlar ile, Kalkınmada Öncelikli Yörelere ve Organize Sanayi Bölgelerinde yapılacak yatırımlarda %100 oranında, ülkemize uluslararası rekabet gücü kazandıracak, yüksek teknoloji gerektiren, katma değeri yüksek, vergi gelirleri ve istihdam artırıcı özelliklerden en az ikisini içeren 250 milyon ABD Doları karşılığı Türk Lirasını aşan sınai yatırımlarında ise %200 oranında uygulanır.

Yatırım indirimi uygulaması yönünden yatırımcının Müsteşarlığa teşvik belgesi için müracaat tarihinden itibaren yapılan harcamalar dikkate alınır. 22/7/1998 tarihli ve 4369 sayılı Kanununun 54 üncü maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununa eklenen geçici 50 nci madde çerçevesinde yatırım indirimi ile ilgili hükümden yararlanmayı teminen teşvik belgesi talep eden yatırımcıların her yıl 15 Nisan tarihine kadar Müsteşarlık evrak kayıtlarına girmiş olan müracaatları bu madde çerçevesinde öncelikle değerlendirmeye alınır.

Katma Değer Vergisi istisnası: 22/7/1998 tarihli ve 4369 sayılı Kanun gereğince, yatırım teşvik belgesini haiz yatırımcılara 1/8/1998 tarihinden itibaren belge kapsamında yapılacak makine ve teçhizat ithal ve teslimleri Katma Değer Vergisinden istisnadır.”

Vergi, Resim ve Harç İstisnası: 3/12/1988 tarihli ve 3505 sayılı Kanun’un Geçici 2’nci maddesine göre yatırımcının, yatırımın tamamlanmasına müteakip 2 yıl içinde 10.000 ABD Doları tutarında ihracat yapacağına dair taahhütte bulunması kaydıyla;

- Şirket kuruluşu,
- Yatırım termin süresi içinde kalınmak kaydıyla teşvik belgesinde öngörülen özkaynak tutarını geçmemek üzere sermaye tezyidi,
- Teşvik belgesinde öngörülen yabancı kaynak tutarını geçmemek üzere bir yıl ve daha uzun vadeli olarak yurt içinden ya da dışından sağlanacak yatırım kredileri,
- Teşvik belgeli yatırıma ilişkin gayrimenkul ve gayrimenkule müteferri aynı hakların aynı sermaye olarak konulması halinde bunların şirket adına tapuya tescil,

işlemleri ve bu işlerle ilgili olarak düzenlenecek kağıtlar 1/7/1964 tarihli ve 488 sayılı Kanuna göre Damga Vergisinden ve 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Kanuna göre harçlardan istisna edilir.

Enerji Desteği: İlgili mevzuatla belirlenen esas ve usuller çerçevesinde teşvik belgeli yatırımlara enerji desteği sağlanır.

Yatırımları Teşvik Fonu'ndan Kredi Tahsisi : Fon'dan, Yatırımlarda Devlet Yardımları ile ilgili mevzuat çerçevesinde Araştırma-Geliştirme (Ar-Ge), Teknopark, Çevre Korumaya Yönelik Yatırımlar, Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nca belirlenen Öncelikli Teknoloji Alanındaki Yatırımlar ve KOBİ Yatırımları ile Bölgesel Gelişmeye Yönelik Yatırımların desteklenmesi ve yönlendirilmesi amacıyla Müsteşarlıkça belirtilen kriterler çerçevesinde kredi tahsisi yapılabilir.

Ayrıca, Olağanüstü Hal Bölgesinde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelerde vergi teşvikleri uygulamak ve yatırımlara kamu arsa ve arazisi temin etmek suretiyle yatırımları ve istihdam imkanlarını artırmayı amaçlayan, 4325 No.lu Kanun kapsamında çeşitli teşvikler getirilmiştir.

Bu Kanunda geçen Olağanüstü Hal Bölgesi; 4325 No.lu Kanunun yürürlüğe girdiği 1 Şubat 1998 tarihinde, Olağanüstü Hal Bölgesi ve mücavir alanına dahil iller ile Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığınca belirlenen fert başına GSYİH miktarları 1.500 ABD Doları veya daha az ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi -0.5 ve daha düşük bulunan illerden Bakanlar Kurulunca tespit edilen; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Iğdır, Kars, Ordu, Şanlıurfa ve Yozgat illerini kapsamaktadır.

Bu Kanun kapsamında getirilen teşvikler ise şöyledir;

Gelir ve Kurumlar Vergisi İstisnası: 1.1.1998 tarihi ile 31.12.2000 tarihi arasında; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, bu illerdeki işyerlerinde fiilen ve sürekli olarak 10 ve daha fazla işçi çalıştırmaları şartıyla, münhasıran bu iş yerinden elde ettikleri kazançları işe başlama tarihinden itibaren yatırım dönemi dahil 5 vergilendirme dönemi gelir ve kurumlar vergisinden müstesnadır.

Çalışanlardan Kesilen Vergilerin Ertelenmesi: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 1.2.1998 tarihini izleyen aybaşından itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.2.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce ilgili idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçilerin, ücretlerinden kesilen ve beyan edilerek tahakkuk ettirilen gelir ve damga vergileri, beyanname verme süresini izleyen ikinci yılın aynı döneminde ödenir.

İşletmelerde Vergi, Resim, Harç İstisnası: 1.2.1998 tarihinden 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde yapılacak teşvik belgeli yatırımlarla ilgili olarak;

- Arazi veya arsa tedariki ile ilgili olarak ivazlı veya ivazsız devir, temlik, kamulaştırma, satış vaadi sözleşmesi, intifa ve iştirak hakkı, alım, satım, kira, geri alma, geri verme, ifraz, tevhid, tescil, cins değişikliği, rehin ve ipotek tesis ve terkini, ıslah ve değişiklik işlemleri ile bu işlemler dolayısıyla düzenlenen kağıtlar,
- Kredi verilmesi ile ilgili işlemler, bu konuda düzenlenen kağıtlar ve kredi işlemleri nedeniyle her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaba alınan paralar

veraset ve intikal vergisi, damga vergisi, banka ve sigorta muameleleri vergisi, emlak vergisi ve harçlar ile 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununa göre alınan vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

Sigorta Primi İşveren Payları: 31.12.2002 tarihine kadar uygulanmak üzere; Olağanüstü Hal Bölgesi kapsamında sayılan illerde, 1.2.1998 tarihinden itibaren yeni işe başlayan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin bu illerdeki işyerlerinde çalıştırdıkları işçiler ile 1.2.1998 tarihinden önce işe başlamış olan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin 31.10.1997 tarihinden önce idareye vermiş oldukları en son 4 aylık sigorta prim bordrolarında bildirdikleri işçi sayısına ilave olarak yeni işe aldıkları ve bu işyerlerinde fiilen çalıştırdıkları işçiler için, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 72 ve 73'ncü maddeleri

uyarınca prime esas kazançları üzerinden tahakkuk ettirilecek primlerin işveren hissesi Hazinece karşılanmaktadır.

Bedelsiz Yatırım Yeri Tahsisi: 23 Ocak 1998 tarih ve 23239 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4325 Sayılı Kanunun 8'inci maddesiyle Kalkınmada Öncelikli Yörelere; organize sanayi bölgelerine öncelik verilmek üzere en az 10 kişilik istihdam öngören teşvik belgeli yatırımlar için gerçek ve tüzel kişilere, Hazineye ait arazi ve arsaların mülkiyeti bedelsiz olarak devredilebilir hükmü getirilmiştir. Bu maddenin uygulanması ile ilgili hükümler Maliye Bakanlığınca hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenecektir.

Yatırımın Finansmanı

Teşvik belgesi kapsamındaki yatırımların finansmanında uygulanabilecek asgari özkaynak oranları aşağıda belirtilmiştir;

- Kalkınmada Öncelikli Yörelere yapılacak yatırımlarda	%20,
- Normal ve Gelişmiş Yörelere yapılacak yatırımlarda	%40,
- Ro-Ro taşımacılığı, havayolu kargo taşımacılığı yatırımları	%25,
- Tersane, gemi inşa, yat inşa, gemi ithali ve uçak ithali yatırımları	%15,
- Finansal kiralama şirketlerinin yapacağı kiralama yatırımları	%10,

Teşvik belgeli yatırımlar kapsamında dış kredi ve yurtdışından döviz kredisi (iç kredi ile birlikte kullanılması dahil) temin edilmesi halinde, özkaynak oranları %20'ye kadar indirilebilir. Ayrıca, ihraç edilmek üzere inşa edilen gemi ve yatlar (deniz araç ve gereçleri dahil) ile Müsteşarlıkça uygun görülen Yap-İşlet-Devret modeli çerçevesinde gerçekleştirilecek yatırımlarda bu sınırlara bağlı kalınmaz.

Yatırıma Fon kaynaklarından kredi desteğinin öngörülmesi halinde, bu kredi ile dış kredi yukarıda belirtilen %80 limitlerini aşmamak üzere birlikte kullanılabilir. Yatırımların finansmanında; yeniden değerlendirme fonu, özkaynak olarak mütalaa edilmez.

Madencilik yatırımları (Görünür rezerve oturtulmuş istihraç yatırımları, maden istihracı ile beraber entegrasyon yatırımları ve maden aramaya yönelik yatırımlar dahil), kalkınmada öncelikli yörelerde uygulanan destek unsurlarından yararlanmaktadır.

b- KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları

Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Teşvik Belgeli olarak Devlet Yardımlarından yararlanmaları ilk kez, 16 Ekim 1996 tarih ve 22789 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/9/1996 tarih ve 96/8615 sayılı** "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar" ve 31 Ekim 1996 tarih ve 22803 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 96/3 sayılı Hazine Müsteşarlığı Tebliği ile sağlanmıştır. Daha sonra 7 Mart 1998 tarih ve 23279 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **23/2/1998 tarih ve 98/10669 sayılı** Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin Devlet yardımları yeniden düzenlenerek 96/8615 sayılı Karar yürürlükten kaldırılmıştır. Son olarak ta, 05.03.1999 tarih ve 23630 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan **19/2/1999 tarih ve 99/12474 sayılı** Kararla KOBİ yatırımlarına ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiş ve 98/10669 sayılı Kararname yürürlükten kaldırılmıştır.

Son Karar kapsamında; imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan, işyerinde en fazla 150 işçi çalıştıran, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamı net tutarı 100 milyar Türk Lirasını aşmayan işletmeler KOBİ kapsamında değerlendirilmiş ve Devlet Yardımlarından faydalanmaları imkanı yaratılmıştır. KOBİ'lere sağlanan başlıca destek unsurları;

- **Yatırımları Teşvik Fonundan Kredi,**
- **Gümrük Vergisi ve Fon İstisnası,**
- **Yatırım İndirimi,**
- **Onaylanan Global Listeler Muhteviyatı Makine ve Teçhizat Alımlarında Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası,**
- **Vergi, Resim ve Harç İstisnası,**

olarak sıralanabilir.

Acil Destek kapsamında yer alan; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Ordu, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli, Van ve Yozgat illerindeki KOBİ'lere öncelikli olarak Yatırımları Teşvik Fonu'ndan kredi tahsis edilmektedir.

Fon kaynaklı krediler sadece makine ve teçhizat alımı için yatırım kredisi ile hammadde (enerji hariç) alımına yönelik olarak işletme kredisi şeklinde kullanılabilir. Yurtiçinden kullanılmış olarak temin edilecek makine teçhizat için Fon'dan kredi tahsisi yapılmaz.

KOBİ'lere Fon'dan, Acil Destek Kapsamındaki illerde 75 milyar TL., Kalkınmada Öncelikli Yörelere 60 milyar TL., diğer yörelerde 50 milyar TL.'na kadar olmak üzere Fon kaynaklı yatırım kredisi tahsis edilebilir. Ayrıca, KOBİ'lere yukarıdaki limitler içinde kalmak kaydıyla Fon'dan 25 milyar TL.'na kadar Fon kaynaklı işletme kredisi de tahsis edilebilir.

Fon kapsamındaki kredilerin kullanımında yatırımcının krediye konu toplam yatırımın Acil Destek Kapsamındaki illerde en az %10'unu, Kalkınmada Öncelikli Yörelere en az %20'sini, diğer yörelerde en az %30'unu öz kaynaklardan karşılması gerekmektedir.

KOBİ'lere Fon kaynaklarından kullanılan kredilerin faizleri; Acil Destek Kapsamındaki illerde ve Kalkınmada Öncelikli Yörelere %20, diğer yörelerde yapılacak yatırımlarda ise %30'dur. KOBİ'lere kullanılacak Fon kaynaklı yatırım kredilerinde azami vade 4 yıl, işletme kredilerinde 2 yıldır. Yatırım kredilerinde 1 yıl ödemesiz dönem uygulanır.

Fondan tahsis edilecek kaynakların en az %20'si Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına kayıtlı KOBİ'lere ayrılır. Talebin %20'yi bulmaması halinde aktarılan kaynak diğer odalara kayıtlı KOBİ'lere kullanılır.

Kobi Desteklerinden Yararlanılması

KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Halk Bankası (Halkbank) tarafından ortaklaşa yürütülmektedir. Teşvik unsurlarından yararlanabilmek için Yatırım Teşvik Belgesine konu makine ve teçhizat ve/veya hammadde yatırımının, 100 milyar Türk Lirasını aşmaması gerekmektedir.

KOBİ Yatırım Teşvik Belgesi alınabilmesi için, yatırımcı kendisi için en uygun olan Halkbank Şubesine başvurmakta, şube tarafından talebin uygun görülmesi halinde kendisinden istenen bilgi ve belgeleri yine ilgili şubeye vermektedir. Fon kaynaklı kredi kullandırılmasına yönelik alınacak teminata ait esaslar Halkbank'ın kendi uygulamalarında belirlediği usul ve esaslara tabidir. Halkbank tarafından Teşvik Belgesi talebi olumlu karşılanan Yatırımcılara, Bankanın başvurusu üzerine, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nce Teşvik Belgesi verilmektedir.

Yatırım Teşvik Belgesi şart ve karakteristiklerinin gereği gibi yerine getirilememesi halinde, Hazine Müsteşarlığı destek unsurlarının kısmen veya tamamen kaldırılarak, yararlanılan desteklerin geri alınmasını sağlama yetkisine sahiptir. Yatırımın gerçekleşmesi ile ilgili takip, kontrol ve sorumluluk Halkbank'a aittir. Yatırımın, Yatırım Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip en geç 6 ay içerisinde tamamlanması esastır. Yatırım süresi Teşvik Belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasını müteakip başlamakta ve verilen süre içinde tamamlanamayan yatırımlarla ilgili olarak ise, Müsteşarlıkça KOBİ Teşvik Belgesi iptal edilerek, sağlanmış olan destek unsurları 6183 sayılı Kanun çerçevesinde ilgililerden geri alınmaktadır. Yatırımların gerçekleşmemesi veya Yatırım Teşvik Belgesinin iptal edilmesi halinde, yararlanılan Fon kaynaklı kredi faiz oranı; Fon kaynaklı kredinin ilk kullanıldığı tarihten, yatırımcının kredi anapara ve faizlerini vadelerinde ödenmemesi halinde ise temerrüde düşülen tarihten itibaren, Halkbank'ın sanayi kredileri kapsamında KOBİ kredilerine uygulayacağı ilan ettiği faiz oranına yükseltilerek, anaparanın (kredinin), buna göre hesaplanacak faizi ile birlikte yatırımcıdan Halkbank tarafından tahsili söz konusudur.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- *İlgili Resmi Gazeteler,*
- Edirne Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü, *1998 Yılı Ekonomik ve Ticari Durum Raporu,* 1999,
- KOSGEB, *Marmara Bölgesinde Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili,* Ankara, 1997,
- Sağlık Bakanlığı, *Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığı,* 1998
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması,* 1996.
- T.C. Başbakanlık DİE, *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı,* 1992.
- T.C. Başbakanlık DİE, *Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, Edirne, Ağustos 1998*
- T.C. Başbakanlık DİE, *1991 Genel Tarım Sayımı, Tarımsal İşletmeler (Hanehalkı) Araştırma Sonuçları.*
- T.C. Başbakanlık DİE, *Genel Nüfus Sayım Sonuçları 1990.*
- T.C. Başbakanlık DİE, *Tarımsal Yapı,* 1998.
- T.C. Başbakanlık DİE, *Yıllık İmalat Sanayi İstatistikleri,* 1997
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, *İller İtibariyle Çeşitli Göstergeler,* 1998.
- T.C. Başbakanlık DPT Müsteşarlığı, *7. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu,*
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, *Sanayi Profilleri,*
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Edirne İl Müdürlüğü, *Brifing Raporu,*
- TEDAŞ, *Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri,* 1998.
- Türkiye Bankalar Birliği, *Bankacılar,* Haziran 1997
- Türkiye Bankalar Birliği, *Bankalarımız 1999.*
- Yörük, Sedat, *Yatırımlarda Devlet Yardımları,* T.C. Hazine Müsteşarlığı, Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü,
- Yurt Ansiklopedisi, Cilt 4.